

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «ІНТЕРНАУКА»

ISSN 2520-2057

INTERNATIONAL
SCIENTIFIC JOURNAL
«INTERNAUKA»

МЕЖДУНАРОДНЫЙ
НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
«ИНТЕРНАУКА»

№ 13 (75) / 2019

**МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
«ІНТЕРНАУКА»**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL
«INTERNAUKA»**

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
«ИНТЕРНАУКА»**

*Свідоцтво
про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
КВ № 22444-12344ПР*

Збірник наукових праць

№ 13(75)

Київ 2019

Повний бібліографічний опис всіх статей Міжнародного наукового журналу «Інтернаука» представлено в: **Index Copernicus International (ICI); Polish Scholarly Bibliography; ResearchBib; Turkish Education Index; Наукова періодика України.**

Журнал зареєстровано в міжнародних каталогах наукових видань та наукометричних базах даних: **Index Copernicus International (ICI); Ulrichsweb Global Serials Directory; Google Scholar; Open Academic Journals Index; Research-Bib; Turkish Education Index; Polish Scholarly Bibliography; Electronic Journals Library; Staats- und Universitätsbibliothek Hamburg Carl von Ossietzky; InfoBase Index; Open J-Gate; Academic keys; Наукова періодика України; Bielefeld Academic Search Engine (BASE); CrossRef.**

В журналі опубліковані наукові статті з актуальних проблем сучасної науки.

Матеріали публікуються мовою оригіналу в авторській редакції.

Редакція не завжди поділяє думки і погляди автора. Відповідальність за достовірність фактів, імен, географічних назв, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

У відповідності із Законом України «Про авторське право і суміжні права», при використанні наукових ідей і матеріалів цієї збірки, посилання на авторів та видання є обов'язковими.

Редакція:

Головний редактор: **Коваленко Дмитро Іванович** — кандидат економічних наук, доцент (Київ, Україна)
Секретар: **Колодич Юлія Ігорівна**

Редакційна колегія:

Голова редакційної колегії: **Камінська Тетяна Григорівна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Заступник голови редакційної колегії: **Курило Володимир Іванович** — доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України (Київ, Україна)

Заступник голови редакційної колегії: **Тарасенко Ірина Олексіївна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Розділ «Економічні науки»:

Член редакційної колегії: **Алієв Шафа Тифліс огли** — доктор економічних наук, професор, член Ради — науковий секретар Експертної ради з економічних наук Вищої Атестаційної Комісії при Президентові Азербайджанської Республіки (Сумгаїт, Азербайджанська Республіка)

Член редакційної колегії: **Баланюк Іван Федорович** — доктор економічних наук, професор (Івано-Франківськ, Україна)

Член редакційної колегії: **Бардаш Сергій Володимирович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Бондар Микола Іванович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Вдовенко Наталія Михайлівна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Гоблик Володимир Васильович** — доктор економічних наук, кандидат філософських наук, професор, Заслужений економіст України (Мукачеве, Україна)

Член редакційної колегії: **Гринько Алла Павлівна** — доктор економічних наук, професор (Харків, Україна)

Член редакційної колегії: **Гуцаленко Любов Василівна** — доктор економічних наук, професор (Вінниця, Україна)

Член редакційної колегії: **Дерій Василь Антонович** — доктор економічних наук, професор (Тернопіль, Україна)

Член редакційної колегії: **Денисенко Микола Павлович** — доктор економічних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної академії інвестицій і економіки будівництва, академік Академії будівництва України та Української технологічної академії (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Дмитренко Ірина Миколаївна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Драган Олена Іванівна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Еміне Лейла Кият** — доктор економічних наук, доцент (Туреччина)

Член редакційної колегії: **Єфіменко Надія Анатоліївна** — доктор економічних наук, професор (Черкаси, Україна)

Член редакційної колегії: **Заруцька Олена Павлівна** — доктор економічних наук, професор (Дніпро, Україна)

Член редакційної колегії: **Захарін Сергій Володимирович** — доктор економічних наук, старший науковий співробітник, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Зеліско Інна Михайлівна** — доктор економічних наук, професор, академік Академії економічних наук України (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Зось-Кіор Микола Валерійович** — доктор економічних наук, професор (Полтава, Україна)

Член редакційної колегії: **Ільчук Павло Григорович** — доктор економічних наук, доцент (Львів, Україна)

Член редакційної колегії: **Клочан В'ячеслав Васильович** — доктор економічних наук, професор (Миколаїв, Україна)

Член редакційної колегії: **Копилук Оксана Іванівна** — доктор економічних наук, професор (Львів, Україна)

Член редакційної колегії: **Кравченко Ольга Олексіївна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Курило Людмила Ізидорівна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Кухленко Олег Васильович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Лойко Валерія Вікторівна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Лоханова Наталя Олексіївна** — доктор економічних наук, професор (Львів, Україна)

Член редакційної колегії: **Малік Микола Йосипович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Мігус Ірина Петрівна** — доктор економічних наук, професор (Черкаси, Україна)

Член редакційної колегії: **Мухсінова Лейла Хасанівна** — доктор економічних наук, доцент (Оренбург, Російська Федерація)

Член редакційної колегії: **Ніценко Віталій Сергійович** — доктор економічних наук, доцент (Одеса, Україна)

Член редакційної колегії: **Олійник Олександр Васильович** — доктор економічних наук, професор (Харків, Україна)

Член редакційної колегії: **Осмятченко Володимир Олександрович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Охріменко Ігор Віталійович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Паска Ігор Миколайович** — доктор економічних наук, професор (Біла Церква, Україна)

Член редакційної колегії: **Разумова Катерина Миколаївна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Рамський Андрій Юрійович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Селіверстова Людмила Сергіївна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Скрипник Маргарита Іванівна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Смолін Ігор Валентинович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Сунцова Олеся Олександрівна** — доктор економічних наук, професор, академік Академії економічних наук України (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Танклевська Наталія Станіславівна** — доктор економічних наук, професор (Херсон, Україна)

Член редакційної колегії: **Токар Володимир Володимирович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Тульчинська Світлана Олександрівна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Хахонова Наталія Миколаївна** — доктор економічних наук, професор (Ростов-на-Дону, Російська Федерація)

Член редакційної колегії: **Чижевська Людмила Віталіївна** — доктор економічних наук, професор (Житомир, Україна)

Член редакційної колегії: **Чубукова Ольга Юріївна** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Шевчук Ярослав Васильович** — доктор економічних наук, старший науковий співробітник, доцент (Нововолинськ, Волинська обл., Україна)

Член редакційної колегії: **Шинкарук Лідія Василівна** — доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Шпак Валентин Аркадійович** — доктор економічних наук, професор (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Беялов Талат Енверович** — кандидат економічних наук, доцент (Київ, Україна)

Член редакційної колегії: **Скриньковський Руслан Миколайович** — кандидат економічних наук, член-кореспондент Української академії наук (Львів, Україна)

Член редакційної колегії: **Peter Bielik** — Dr. hab. (Словацька Республіка)

Член редакційної колегії: **Eva Fichtnerová** — University of South Bohemia in České Budějovice (Чеська Республіка)

Член редакційної колегії: **József Káposzta** — Dr. hab. (Угорщина)
Член редакційної колегії: **Henrietta Nagy** — Dr. hab. (Угорщина)
Член редакційної колегії: **Venelin Terziev** — Professor Dipl.Eng., PhD, доктор наук з національної безпеки, доктор економічних наук, член-кореспондент Російської академії природної історії (Русе, Болгарія)
Член редакційної колегії: **Anna Törő-Dunay** — Dr. hab. (Угорщина)
Член редакційної колегії: **Mirosław Wasilewski** — Dr. hab., Associate professor WULS-SGGW (Польща)
Член редакційної колегії: **Natalia Wasilewska** — Doctor of Economic Sciences, professor UJK (Польща)

Розділ «Технічні науки»:

Член редакційної колегії: **Беліков Анатолій Серафимович** — доктор технічних наук, професор (Дніпро, Україна)
Член редакційної колегії: **Луценко Ігор Анатолійович** — доктор технічних наук, професор (Кременчук, Україна)
Член редакційної колегії: **Мельник Вікторія Миколаївна** — доктор технічних наук, професор (Київ, Україна)
Член редакційної колегії: **Наумов Володимир Аркадійович** — доктор технічних наук, професор (Калінінград, Російська Федерація)
Член редакційної колегії: **Румянцев Анатолій Олександрович** — доктор технічних наук, професор (Краматорськ, Україна)
Член редакційної колегії: **Сергейчук Олег Васильович** — доктор технічних наук, професор (Київ, Україна)
Член редакційної колегії: **Чабан Віталій Васильович** — доктор технічних наук, професор (Київ, Україна)
Член редакційної колегії: **Аль-Абабнех Хасан Алі Касем** — кандидат технічних наук (Амман, Йорданія)
Член редакційної колегії: **Артюхов Артем Євгенович** — кандидат технічних наук, доцент (Суми, Україна)
Член редакційної колегії: **Баширбейлі Адалат Ісмаїл** — кандидат технічних наук, головний науковий спеціаліст (Баку, Азербайджанська Республіка)
Член редакційної колегії: **Коньков Георгій Ігорович** — кандидат технічних наук, професор (Київ, Україна)
Член редакційної колегії: **Кузьмін Олег Володимирович** — кандидат технічних наук, доцент (Київ, Україна)
Член редакційної колегії: **Саньков Петро Миколайович** — кандидат технічних наук, доцент (Дніпро, Україна)

Розділ «Філологічні науки»:

Член редакційної колегії: **Маркова Мар'яна Василівна** — кандидат філологічних наук, доцент (Дрогобич, Україна)

ЗМІСТ
CONTENTS
СОДЕРЖАНИЕ

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

- Kruhlov Vitalii**
FORMATION OF THE ENVIRONMENT FOR THE PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP
DEVELOPMENT IN UKRAINE 8

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

- Васильєв Олег Леонідович, Дорохін Сергій Віталійович, Коноваленко Андрій Миколайович**
ОЦІНКА ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СТРУКТУРНОГО ПІДРОЗДІЛУ ЗАЛІЗНИЦІ 11
- Демчук Наталія Іванівна, Ткаліч Ольга Вікторівна, Петренко Тетяна Сергіївна**
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ... 16
- Коляда Олена Володимирівна, Кірієнко Дар'я Віталіївна**
МОДЕЛЮВАННЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ОБСЯГУ ТА СТРУКТУРИ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ..... 22
- Русіна Юлія Олександрівна, Трубіцина Юлія Іванівна**
ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ВНУТРІШНЬОЇ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА
ПРИ ЗАГРОЗІ БАНКРУТСТВА..... 26
- Сілова Яна Володимирівна**
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ 33

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

- Новохат Олег Анатолійович, Яновський Дмитро Ігорович**
СПОСОБИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ЗНЕВОДНЕННЯ КАРТОННОГО ПОЛОТНА 38
- Плосконос Віктор Григорович, Букіна Яна Ігорівна**
НАУКОВІ АСПЕКТИ ПОШУКУ ОПТИМАЛЬНИХ УМОВ ВИКОРИСТАННЯ МОДИФІКОВАНИХ
КУКУРУДЗЯНИХ КРОХМАЛЬНИХ КЛЕЇВ У ВИРОБНИЦТВІ ПАПЕРУ ТА КАРТОНУ 42

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

- Ivashchyshyn Olha**
CONTRIBUTION OF NEW METHODOLOGY TO INTEGRATED ESP CLASSES 52
- Гомон Андрей Михайлович**
ДЖОНАТАН СВИФТ В ТВОРЧЕСКОМ ВОСПРИЯТИИ ЛЕОНИДА АНДРЕЕВА 56
- Гомон Андрей Михайлович**
ТЕМА «МАЛЕНЬКОГО ЧЕЛОВЕКА» В РАННЕМ ТВОРЧЕСТВЕ ЛЕОНИДА АНДРЕЕВА 59

Kruhlov Vitalii*PhD in Public Administration, Associate Professor of
Management and Public Administration Department
Kharkiv National University of Construction and Architecture*

FORMATION OF THE ENVIRONMENT FOR THE PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP DEVELOPMENT IN UKRAINE

Summary. The article proposes approaches to the formation of an environment conducive to the development of public-private partnership in Ukraine. On the basis of the key elements of the public-private partnership development system and the indicators reflecting these elements, the possibilities of the regions to ensure the development of the public-private partnerships have been analyzed with the help of the cluster modelling.

Key words: public-private partnership, cluster approach, competitiveness, environment.

Problem statement. Modern economic transformations are formed on the basis of complex challenges to the state. Increasing social needs against budget constraints is forcing to start searching for new ways of providing socially important services to society. One of these approaches is the involvement of the state in the cooperation of business entities of private ownership, known as public-private partnership (PPP).

Analysis of recent researches and publications. To date, the study of the above issues were addressed in the researches of: Pakulina A., Pakulin S., Pyontko N., Sukhodolia O., Tsypkin Yu., Shilepnytskii P. and others. However, in order to ensure the development of PPP, it is necessary to pay particular attention to the study of the key elements which form the environment conducive to the development of partnership between the state and private owners.

The purpose of the article is to identify and explore the key elements of the PPP development environment in Ukraine and at the regional level.

Presenting the main material. The main directions of the future economy of Ukraine envisage the development of: the agrarian sector, the military and industrial complex, the information and communication technologies, energy production, high-tech mechanical engineering, and the development of transit infrastructure. By implementing these areas, it is possible to gradually reduce the budget deficit moving towards balance and progress. In the scenarios developed for Ukraine, the balanced development implies attracting investments through the public-private partnership mechanisms in the state's innovation spheres [1]. Practically all areas to one degree or another can be covered by projects in the form of public-private partnership subject to legislative regulation of the characteristics of the respective industries.

It is important for PPP development to understand the key indicators which characterize the development of the economic environment and the performance of institutions which provide economic development of the country, for example — the evaluation of the Institute of Management (IMD), which promulgates the overall competitiveness rating (IMD World Competitiveness) of 63 countries. The IMD World Competitiveness 2018 rating [2] is based on an analysis of criteria which are combined into four groups: the internal economic potential (macroeconomic indicators, macroeconomics, foreign investment, market openness, prices); government effectiveness (state policy, tax system, institutional framework, legislation on business activities); business efficiency (productivity, labor market, finance, management, scale); infrastructure.

Taking into account these approaches, the process of PPP development should in the future be based on certain key areas, the complex development of which will provide the necessary components for the environment of the PPP projects functioning, which will in general strengthen and expand the “field” of application of the PPP sphere state regulation mechanisms. The analysis of the PPP definition, the study of the legal and economic nature of public-private partnership, the approaches to understanding the partnership between the state and the private sector as an element in the system of state regulation, the study of the features of PPP implementation in various spheres of management, the analysis of the scientific studies of this topic [3–6] allowed highlighting the key elements of the PPP development system in Ukraine: public administration, economy, regional development, and innovations (Table 1).

The key elements mentioned above are due to: the need to formulate sound budgetary policies on the

Table 1

Key elements of the PPP development system

The elements	Essential properties
Public administration	Purposeful activity to regulate public relations through the exercise of power
Economy	The result of producing resources and tools which meet the needs of society and man
Regional development	Positive changes in the social and economic parameters of the regional system: properties, characteristics, within established limits
Innovations	Qualitative changes, updates to implement innovations to improve economic, legal and social relations

basis of economical business management and modern management approaches; creation of a system of effective governance, which provides for the rule of law, modernization, reforming, medium-term planning, the combination of state regulation with market mechanisms; the need for leading-edge innovation development based on real economy sector development and human capital development strategies; implementation of European approaches to regional development.

Based on the proposals as for the need to develop key elements of the PPP development system in Ukraine, it is advisable to study the indicators of regions which characterize the potential opportunities for the successful PPP development, namely: economic and investment-innovative development, infrastructure development, financial self-sufficiency and en-

trepreneurship development. The above directions contain a set of different indicators [7–10]. Taking into account the individual indicators of regions (with the exception of Donetsk and Luhansk regions), we use STATISTICA software to model the groups of regions which are different in data values and reflect the ability to successful implementation of PPP projects. For this task, we will perform a cluster analysis of the existing data pile using the full link method and choose the Euclidean distance as the distance. As a result, we obtain the following horizontal dendrogram (Fig. 1), which shows the gradual integration of regions into clusters based on available data.

3 major regional clusters can be highlighted in the above dendrogram, which can be characterized by varying degrees of provision and ability to implement

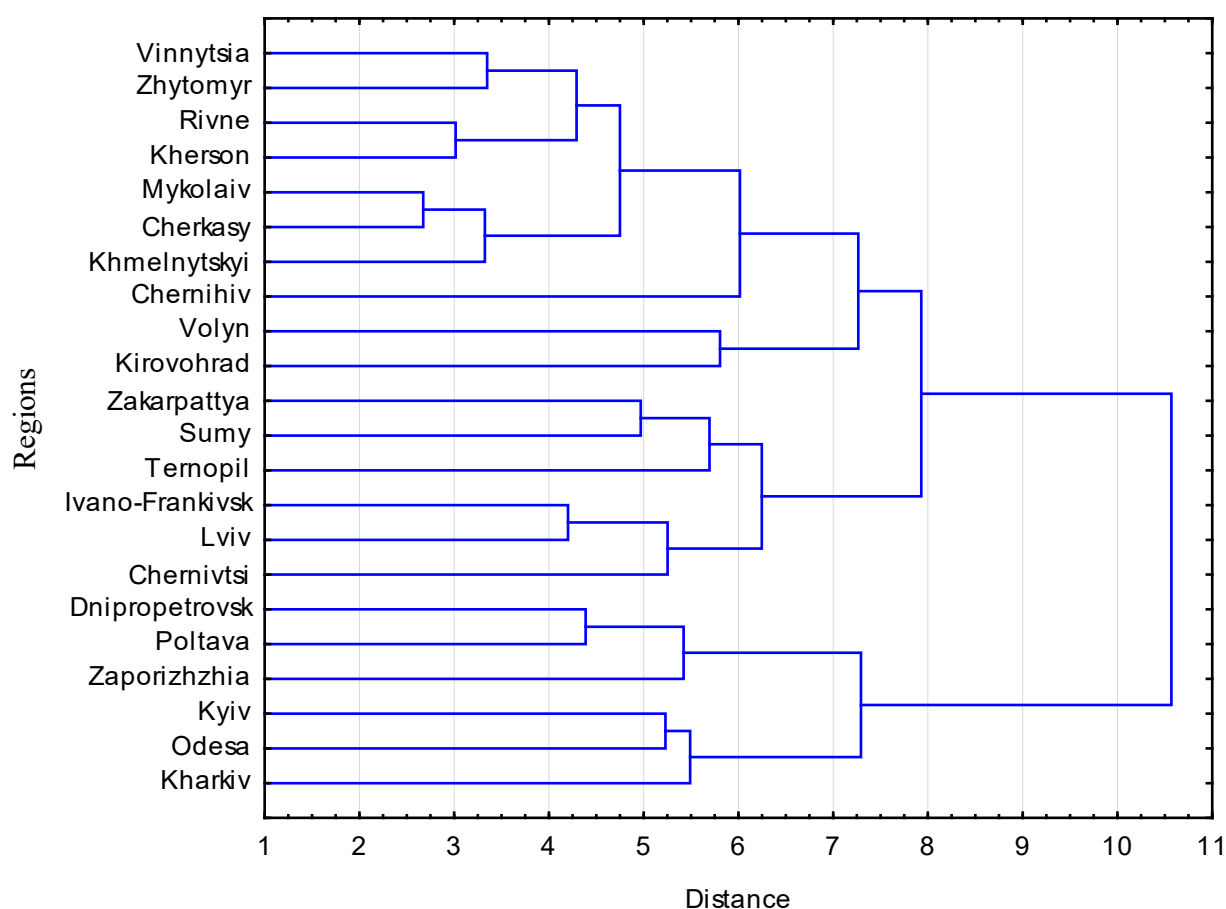

Fig. 1. Dendrogram of tree clustering of regions of Ukraine

PPP projects at the regional level. First of all, it is a cluster characterized by much better development indicators than the others (Dnipropetrovsk, Zaporizhia, Kyiv, Odessa, Poltava, Kharkiv regions). The other two clusters are notable for smaller indicators which characterize the economic, investment and innovation development, infrastructure development, financial self-sufficiency and entrepreneurship development.

Based on the results of the above analysis, it is possible to draw conclusions about the need to strengthen the directions which affect the relevant indicators. This applies to the Volyn region (construction production index, capital investment index), Zakarpattia region (the volume of the industrial output, gross regional product, capital investment), Mykolaiv region (rate of growth / decrease in direct foreign investment, share of realized innovation output), Ternopil region (foreign direct investments growth / decrease rate, foreign direct investments volume per capita, the local income budgets per capita, capital expenditures of local budgets), Kherson region (the volume of construction work per capita, integrated assessment of regional human development, capital expenditures of local budgets), Chernivtsi region (the volume of industrial

output, gross regional product, Consumer Price Index, Gross Regional Product, Capital Investments, Foreign Direct Investment per capita, Growth / Decrease Rate of local budgets, revenues of local budgets per capita), Chernihiv region (index of industrial production, the volume of construction work performed per capita).

Given the above, the state policy of PPP development should be directed to the necessary changes of the institutional environment; legislative formation of the effective legal mechanisms; strengthening the protection of private investors; simplification of bureaucratic procedures in the implementation of infrastructure projects through the public-private partnership mechanisms; the use of territorial marketing tools and tax incentives for private partners within PPP projects [11].

Conclusions. Thus, the cluster analysis revealed regional peculiarities as for the successful implementation of PPP projects and some gaps in the formation of directions which provide economic and investment-innovative development, the infrastructure development, financial self-sufficiency and entrepreneurship development, which directly affect the sphere of public-private partnership development.

References

1. Foresight of the Ukrainian economy: medium-term (2015–2020) and long-term (2020–2030) time horizons / the project scientific supervisor the Academician of the NAS of Ukraine Z. Zgurovskii M. Kyiv: NTUU “KPI”, 2015. 136 p.
2. Competitiveness Ranking Ukraine. URL: <https://worldcompetitiveness.imd.org/countryprofile/UA/wcy>.
3. Pakulin S. L., Tsympkin Yu. A., Pakulina A. A. Development of public-private partnership in the region in the context of slowing down the pace of economic globalization. The trajectory of science. 2017. V. 3. No. 1. P. 4.9–4.23.
4. Pyontko N. B. Public-private partnership in the system of regional development equalization tools. Research Papers of the Research Financial Institute. 2018. Issue 1. P. 43–58.
5. Sukhodolia O. M. Systematic analysis of public administration mechanisms in the field of energy efficiency. Public administration: theory and practice: Electronic scientific journal National Academy of Public Administration. 2005. No. 2.
6. Shilepnitskii I. The efficiency features of using the public-private partnership in the regions. Scientific Bulletin of Chernivtsi University. Economy. 2015. Issue 730–731. P. 95–102.
7. Infrastructure of the regions of Ukraine. Modernization priorities. Analytical research. NGO Polissya Foundation for International and Regional Studies. Kyiv, 2017. 108 p.
8. Capital investments in Ukraine in 2016. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/06/Arch_ki_bl.htm.
9. Monitoring of social and economic development of regions for 2017. URL: https://dei.kyivcity.gov.ua/files/2018/10/3/Reytingova_otsinka_za_2017_rik_prezentatsiyni_materiali.pdf.
10. Capital investment in Ukraine for 2016. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/06/Arch_ki_bl.htm.
11. Kruglov V. V. Implementation of public-private partnership mechanisms in infrastructure projects. Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Public administration”. 2018. Volume 29(68). No. 4. P. 68–73.

УДК 331.108(477)

Васильєв Олег Леонідович

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту і адміністрування
Український державний університет залізничного транспорту*

Васильев Олег Леонидович

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры менеджмента и администрирования
Украинский государственный университет железнодорожного транспорта*

Vasyliiev Oleg

*PhD in Economics, Associate Professor
Ukrainian State University of Railway Transport*

Дорохін Сергій Віталійович

*студент
Українського державного університету залізничного транспорту*

Дорохин Сергей Витальевич

*студент
Украинского государственного университета железнодорожного транспорта*

Dorokhin Serhii

*Student of the
Ukrainian State University of Railway Transport*

Коноваленко Андрій Миколайович

*студент
Українського державного університету залізничного транспорту*

Коноваленко Андрей Николаевич

*студент
Украинского государственного университета железнодорожного транспорта*

Konovalenko Andrii

*Student of the
Ukrainian State University of Railway Transport*

ОЦІНКА ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СТРУКТУРНОГО ПІДРОЗДІЛУ ЗАЛІЗНИЦІ

ОЦЕНКА ОРГАНИЗАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ СТРУКТУРНОГО ПОДРАЗДЕЛЕНИЯ ЖЕЛЕЗНОЙ ДОРОГИ

ASSESSMENT OF ORGANIZATIONAL CULTURE STRUCTURAL DIVISIONS OF THE RAILWAY

Анотація. Визначено, що на залізничному транспорті корпоративна культура представляє собою систему цінностей, переконань, уявлень, символів, норм поведінки, традицій і ритуалів, які складаються на підприємстві, відбивають його індивідуальність, виявляються в поведінці та взаємодії працівників між собою й із зовнішнім середовищем.

З метою аналізу стану корпоративної культури структурного підрозділу залізниці запропоновано використання методики OSAI, яка передбачає визначення для кожного з шести ключових елементів організаційної культури (найважливіші характеристики організації, загальний стиль лідерства в організації, стиль менеджменту в організації, об'єднуюча

сутність організації, стратегічні цілі, критерії успіху) схильності до певного типу організаційної культури (кланова, адхократична, ринкова, ієрархічна).

Виконано аналіз стану існуючої корпоративної культури структурного підрозділу залізниці за даною методикою, який свідчить про домінування ієрархічного типу культури в підрозділі. Визначено, що корпоративна культура підрозділу є неоднорідною та незбалансованою, оскільки всі чотири типи корпоративної культури мають різну силу прояву, що є негативним моментом в організації праці персоналу.

Обґрунтовано необхідність зміни існуючої корпоративної культури шляхом переорієнтації на новий домінуючий тип – ринкову корпоративну культуру за рахунок зменшення сили домінуючості ієрархічного типу корпоративної культури. Визначено, що фокус перспективної стратегії структурного підрозділу залізниці має бути спрямований на конкурентоспроможність, вирішення поставлених завдань і досягнення цілей. Бажаний стан корпоративної культури підрозділу характеризується середнім рівнем вираженості кланового, ринкового та адхократичного типів культури. Така збалансованість типів корпоративної культури підрозділу забезпечуватиме максимальну міру її відповідності вимогам конкурентного зовнішнього оточення та особливостям внутрішнього середовища.

Ключові слова: організаційна культура, оцінка, структурний підрозділ, залізниця.

Аннотация. Определено, что на железнодорожном транспорте корпоративная культура представляет собой систему ценностей, убеждений, представлений, символов, норм поведения, традиций и ритуалов, которые складываются на предприятии, отражают его индивидуальность, проявляются в поведении и взаимодействии работников между собой и с внешней средой.

С целью анализа состояния корпоративной культуры структурного подразделения железной дороги предложено использование методикиOCAI, которая предусматривает определение для каждого из шести ключевых элементов организационной культуры (важнейшие характеристики организации, общий стиль лидерства в организации, стиль менеджмента в организации, объединяющая сущность организации, стратегические цели, критерии успеха) склонности к определенному типу организационной культуры (клановая, адхократичная, рыночная, иерархическая).

Выполнен анализ существующей корпоративной культуры структурного подразделения железной дороги по данной методике, свидетельствующий о доминировании иерархического типа культуры в подразделении. Определено, что корпоративная культура подразделения является неоднородной и несбалансированной, поскольку все четыре типа корпоративной культуры имеют разную силу проявления, что является негативным моментом в организации труда персонала.

Обоснована необходимость изменения существующей корпоративной культуры путем переориентации на новый доминантный тип – рыночную корпоративную культуру за счет уменьшения силы доминантности иерархического типа корпоративной культуры. Определено, что фокус перспективной стратегии структурного подразделения железной дороги должно быть настроено на конкурентоспособность, решение поставленных задач и достижение целей. Желаемое состояние корпоративной культуры подразделения характеризуется средним уровнем выраженности кланового, рыночного и адхократичного типов культуры. Такая сбалансированность типов корпоративной культуры подразделения обеспечивает максимальную степень ее соответствия требованиям конкурентного внешнего окружения и особенностям внутренней среды.

Ключевые слова: организационная культура, оценка, структурное подразделение, железная дорога.

Summary. It is determined that corporate culture is a system of values, beliefs, ideas, symbols, norms of behavior, traditions and rituals that are formed at the enterprise, reflect its personality, manifest itself in the behavior and interaction of employees with each other and with the environment.

To analyze the status of corporate culture structural units of the railway proposed the use of theOCAI methodology, which provides a definition for each of the six key elements of organizational culture (the most important characteristics of the organization, shared leadership style in the organization, the management style in the organization, uniting the essence of the organization, strategic objectives, success criteria) propensity to a certain type of organizational culture (clan, adhocracy, market, hierarchical).

The analysis of the existing corporate culture structural divisions of the railway by this technique, indicating the dominance of hierarchical type of culture in the unit. Determined that the corporate culture of the division is non-uniform and unbalanced, since all four types of corporate culture have different strength manifestations, which is a negative point in the organization of the personnel.

The necessity of changing the existing corporate culture through reorientation to a new dominant type – market corporate culture by reducing the strength of dominance hierarchy type of corporate culture. It is determined that the focus of a forward-looking strategy of structural units of the railway should be configured on competitiveness, solve the set tasks and achieve goals. The desired state of the corporate culture division is characterized by the average level of severity of the clan, market and adhocratic types of culture. This balance of types of corporate culture division provides the maximum degree of its conformity to the requirements of the competitive external environment and the characteristics of the internal environment.

Key words: organizational culture, assessment, structural division, railway.

Постановка проблеми. Ефективний розвиток залізничної галузі залежить від кадрової складової, яка є однією з рушійних сил її функціонування.

На даний час залізнична галузь, перебуваючи в стані реформування, має проблеми, пов'язані зі становленням нових принципів корпоративної культури. Причиною такого стану є зміна поколінь працівників та зміна орієнтирів розвитку всього транспортного сектору країни.

Для того, щоб залізничний транспорт як найшвидше перелаштувався до діяльності в умовах ринкової економіки потрібні нові креативні кадри, які б змогли внести певну новизну в систему управління та змінити стереотипи, які існують на даний час, а також застосування нових більш сучасних підходів до управління персоналом на залізничному транспорті. Адже по-перше, сучасні ринкові відносини диктують підприємствам необхідність розробки і впровадження системи цінностей, що і є корпоративною культурою; по-друге, грамотна розробка і реалізація корпоративної культури сприяє підвищенню ефективності роботи підприємства; по-третє, корпоративна культура дозволяє надати підприємству власний, неповторний образ в очах клієнтів і партнерів, що є важливим чинником посилення конкурентоспроможності підприємства в ринкових умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання корпоративної культури досліджували і описували в своїх роботах Е. Шейн, В. О. Аніщенко, О. Апостолук, Д. І. Басюк, М. В. Рознатовська, К. Камерон, Р. Куїнн, Д. Лайкер, М. Хосеус, В. М. Семененко, О. А. Пишненко, Н. В. Солнцева, В. А. Співак, Г. П. Чайка, А. О. Чернишова, Т. А. Немченко, В. С. Шевченко [1–12] та ін. В той же час питання удосконалення менеджменту корпоративної культури на залізничному транспорті не отримали достатньої уваги.

Формулювання цілей статті. Мета даної статті полягає в обґрунтуванні шляхів удосконалення менеджменту корпоративної культури структурного підрозділу залізниці.

Виклад основного матеріалу. В сучасній літературі міститься велика кількість визначень корпоративної культури. Як і багато інших термінів, цей термін не має єдиного тлумачення. До того ж різні науковці поряд з ним часто використовують такі терміни, як «організаційна культура», «культура підприємства», «культура організації», «фірмова культура». Аналіз трактувань цих понять дає підставу зробити висновок, що їх сутність переважно тотожна й відповідає поняттю «корпоративна культура».

В. А. Співак визначає корпоративну культуру, як систему матеріальних і духовних цінностей, які взаємодіють між собою й відбивають індивідуальність організації, виявляються в поведінці, взаємодії та спілкуванні працівників між собою й із зовнішнім середовищем [9, с. 27]. Г. П. Чайка розглядає корпоративну культуру як систему базових цінностей

і норм організації, які визначають правила поведінки її персоналу, діловий стиль, ритуали, символи [10, с. 201]. А. О. Чернишова і Т. А. Немченко тлумачать сутність корпоративної культури як специфічну форму існування взаємозалежності системи, яка включає ієрархію цінностей, що домінують серед співробітників організації, та сукупність способів їх реалізації, що переважають у ній на певному етапі розвитку [11, с. 85].

Узагальнюючи наведені визначення та акцентуючи увагу на залізничному транспорті, авторами пропонується розглядати корпоративну культуру на залізничному транспорті як систему цінностей, переконань, уявлень, символів, норм поведінки, традицій і ритуалів, які складаються на підприємстві, відбивають його індивідуальність, виявляються в поведінці та взаємодії працівників між собою й із зовнішнім середовищем.

Вплив корпоративної культури на ефективність діяльності підприємств залізничного транспорту та їх підрозділів слід розглядати з точки зору її відповідності їх загальній стратегії.

Удосконаленню корпоративної культури підрозділу залізниці повинен передувати аналіз її існуючого стану.

Найбільш відомою серед науковців і практиків методикою дослідження організаційної культури є методика ОСАІ, авторами якої є К. Камерон та Р. Куїнн [6, с. 50–100]. Даний інструмент призначений для результативної і ретельної оцінки самих важливих параметрів підприємства, які визначають фундамент його корпоративної культури. Отже застосування даної методики є доцільним і для підрозділів залізниці.

Оцінка організаційної культури за методикою ОСАІ передбачає на підставі опитування експертів визначення для кожного з шести ключових елементів організаційної культури (найважливіші характеристики організації, загальний стиль лідерства в організації, стиль менеджменту в організації, об'єднуюча сутність організації, стратегічні цілі, критерії успіху) схильності до певного типу організаційної культури (кланова (А), адхократична (В), ринкова (С), ієрархічна (D)) [6, с. 68–79]. Кланова культура характеризується внутрішньою орієнтацією та гнучкістю у вирішенні проблем. Адхократична культура відрізняється від кланової зовнішнім спрямуванням. Для культури такого типу властивим є дух новаторства, творчості при вирішенні проблем, здатність піти на ризик, високо цінується ініціативність та особиста свобода. Ринкова культура, як і адхократична, є зорієнтованою на зовнішнє середовище, але в такій культурі увага акцентується на стабільності і контролі. Ієрархічна культура поєднує внутрішнє спрямування із стабільністю та контролем як способами вирішення проблем. Тому для ієрархічної культури є властивими формалізація процесів, плановість, стабільність, гарантії.

Оцінку існуючого стану корпоративної культури підрозділу залізниці за методикою ОСАІ виконано

на підставі узагальненої експертної оцінки шляхом розподілу для кожного з шести ключових елементів організаційної культури 100 балів між чотирма альтернативами в тому співвідношенні, яке найбільше відповідає умовам організації. Після цього розроблено пропозиції щодо бажаного стану корпоративної культури підрозділу на найближчу перспективу, виходячи зі стратегії його розвитку.

Узагальнення та порівняння реального та бажаного стану організаційної культури підрозділу залізниці за методикою ОСАІ виконано у вигляді таблиці 1.

Аналіз існуючого стану корпоративної культури підрозділу свідчить, що вона характеризується домінуванням ієрархічного типу культури. Підрозділ в своїй діяльності фокусує увагу на стабільності, внутрішньому контролі та інтеграції. Його можна характеризувати як формалізовану та структуровану організацію. Робота персоналу здійснюється за формалізованими процедурами.

Другим за домінантністю є клановий тип корпоративної культури. Його характерна риса відданість традиціям та збереження цінності колективного духу. Керівники підрозділу роблять акцент на довгостроковій вигоді вдосконалення особи, надають значення згуртованості колективу і моральному клімату, заохочують бригадну роботу та участь людей в діяльності підрозділу.

Ринкова культура є слабкою (є третім за домінантністю типом корпоративної культури), а тому підрозділ зазнає певні труднощі в боротьбі за розвиток та ефективну діяльність саме із-за невідповідності своєї корпоративної культури зовнішньому оточенню.

Адхократичний тип найслабше виражений в корпоративній культурі підрозділу, що свідчить про неспроможність керівництва спрямувати роботу колективу на динамічний, новий, інноваційний напрямок.

Таким чином, корпоративна культура підрозділу є дещо неоднорідною та незбалансованою, оскільки всі чотири типи корпоративної культури мають різну силу прояву, що є негативним моментом в організації праці персоналу.

Бажаний стан корпоративної культури підрозділу має бути спрямованим на домінування ринкового типу корпоративної культури з орієнтацією на

посилення конкурентоспроможності, вирішення поставлених завдань і досягнення цілей.

Другим за домінантністю повинен залишитись клановий тип корпоративної культури. Адже керівництво підрозділу має продовжувати фокусувати увагу на збереженні цінностей колективного духу, здорового психологічного клімату в колективі та розвитку особистості кожного працівника.

Бальна оцінка ієрархічного типу культури повинна зменшитись внаслідок прагнення до зниження формалізованості організаційної структури та поступового переходу від внутрішнього фокусу та інтеграції до зовнішнього фокусу та диференціації, але зі збереженням стабільності та контролю.

Четвертим за домінантністю в бажаному стані має бути адхократичний тип корпоративної культури, що свідчить про необхідність заохочення керівництвом інноваційності, новаторства, особистої ініціативи та свободи працівників підрозділу, а також спрямування колективу на динамічний, новий, інноваційний напрямок роботи.

Така збалансованість типів корпоративної культури підрозділу забезпечуватиме максимальну міру її відповідності вимогам конкурентного зовнішнього оточення та особливостям внутрішнього середовища, що в свою чергу сприятиме досягненню організаційного успіху.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Оцінка організаційної культури за методикою ОСАІ дозволяє провести результативний та ретельний аналіз саме тих важливих параметрів підприємства, які визначають фундамент його корпоративної культури. Отже застосування даної методики є доцільним і для підрозділів залізниці.

Зіставлення результатів аналізу існуючого та бажаного станів корпоративної культури підрозділу залізниці дозволило виявити суттєві відмінності між ними та обґрунтувати необхідність зміни існуючої корпоративної культури шляхом переорієнтації на новий домінантний тип — ринкову корпоративну культуру (за рахунок зменшення сили домінантності ієрархічного типу в існуючій корпоративній культурі).

Подальші дослідження в цьому напрямку будуть спрямовані на оцінку впливу стану корпоративної культури на ефективність діяльності персоналу та організації в цілому.

Таблиця 1

Порівняння реального та бажаного стану організаційної культури підрозділу залізниці

Існуючий стан корпоративної культури підрозділу		Бажаний стан корпоративної культури підрозділу	
Альтернатива	Середня оцінка альтернативи	Альтернатива	Середня оцінка альтернативи
A	20	A	22
B	9	B	14
C	19	C	42
D	52	D	22
Разом	100	Разом	100

Література

1. Schein E. Organizational Culture and Leadership / E. Schein. San Francisco: Jossey-Bass, 2004. 437 p.
2. Аніщенко В. О. Роль корпоративної культури в прийнятті управлінських рішень / В. О. Аніщенко // Актуальні проблеми економіки. 2009. № 3. С. 64–71.
3. Апостолук О. Корпоративна культура як інструмент ефективного менеджменту підприємства в підвищенні його конкурентоспроможності / О. Апостолук // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2016. № 2. С. 68–73.
4. Басюк Д. І. Особливості формування організаційної культури підприємств сфери гостинності / Д. І. Басюк, М. В. Рознатовська // ScienceRise. 2016. № 3(1). С. 26–29.
5. Камерон К. Диагностика и изменение организационной культуры / К. Камерон, Р. Куинн. СПб.: Питер, 2001. 320 с.
6. Лайкер, Д. Корпоративная культура / Д. Лайкер, М. Хосеус. М.: Альпина Паблишер, 2011. 354 с.
7. Семененко В. М. Корпоративна культура як елемент управління підприємством і її формування / В. М. Семененко, О. А. Пишненко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. 2012. № 3–4 (4–5). С. 73–77.
8. Солнцева Н. В. Нормативно-правове забезпечення формування організаційної культури на підприємстві / Н. В. Солнцева // Управління розвитком. 2011. № 4 (101). С. 237–239.
9. Спивак В. А. Корпоративная культура: Теория и практика / В. А. Спивак. СПб.: Питер, 2001. 345 с.
10. Чайка Г. П. Культура ділового спілкування менеджера: навчальний посібник / Г. П. Чайка. К.: Знання, 2005. 442 с.
11. Чернишова А. О. Деякі аспекти корпоративної культури організації / А. О. Чернишова, Т. А. Немченко // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2010. Вип. 17. С. 328–330.
12. Шевченко В. С. Визначення впливу корпоративної культури на діяльність підприємства / В. С. Шевченко // Комунальне господарство. 2011. Вип. 14. С. 160–165.

References

1. Schein E. Organizational Culture and Leadership / E. Schein. San Francisco: Jossey-Bass, 2004. 437 p.
2. Anishhenko V. O. Rolj korporatyvnoji kuljтуры v pryjnjatti upravlinsjkykh rishenj / V. O. Anishhenko // Aktualjni problemy ekonomiky. 2009. № 3. S. 64–71.
3. Apostoljuk O. Korporatyvna kuljtura jak instrument efektyvnogho menedzhmentu pidpryjemstva v pidvyshhenni jogho konkurentospromozhnosti / O. Apostoljuk // Ekonomichnyj chasopys Skhidnojevropejskogho nacionalnogho universytetu imeni Lesi Ukrajinky. 2016. № 2. S. 68–73.
4. Basjuk D. I. Osoblyvosti formuvannja orghanizacijnoji kuljтуры pidpryjemstv sfery ghostynnosti / D. I. Basjuk, M. V. Roznatovsja // ScienceRise. 2016. № 3(1). S. 26–29.
5. Kameron K. Dyaghnostyka y yzmenenye orghanyzacyonnoj kuljтуры / K. Kameron, R. Kuynn. SPb.: Pyter, 2001. 320 s.
6. Lajker, D. Korporatyvnaja kuljtura / D. Lajker, M. Khoseus. M.: Aljpyna Pablysher, 2011. 354 s.
7. Semenenko V. M. Korporatyvna kuljtura jak element upravlinnja pidpryjemstvom i jiji formuvannja / V. M. Semenenko, O. A. Pyshnenko // Ekonomika: realiji chasu. Naukovyj zhurnal. 2012. № 3–4 (4–5). S. 73–77.
8. Solnceva N. V. Normatyvno-pravove zabezpechennja formuvannja orghanizacijnoji kuljтуры na pidpryjemstvi / N. V. Solnceva // Upravlinnja rozvytkom. 2011. № 4 (101). S. 237–239.
9. Spyvak V. A. Korporatyvnaja kuljtura: Teoryja y praktyka / V. A. Spyvak. SPb.: Pyter, 2001. 345 s.
10. Chajka Gh. P. Kuljtura dilovogho spilkuwannja menedzhera: navchaljnyj posibnyk / Gh. P. Chajka. K.: Znannja, 2005. 442 s.
11. Chernyshova A. O. Dejaki aspekty korporatyvnoji kuljтуры orghanizaciji / A. O. Chernyshova, T. A. Nemchenko // Naukovi praci Kirovogradskogho nacionalnogho tekhnichnogho universytetu. Ekonomichni nauky. 2010. Vyp. 17. S. 328–330.
12. Shevchenko V. S. Vyznachennja vplyvu korporatyvnoji kuljтуры na dijaljnistj pidpryjemstva / V. S. Shevchenko // Komunaljne ghospodarstvo. 2011. Vyp. 14. S. 160–165.

УДК 338. 23:336

Демчук Наталія Іванівна

*доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Дніпровський державний аграрно-економічний університет*

Демчук Наталия Ивановна

*доктор экономических наук,
профессор кафедры финансов, банковского дела и страхования
Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет*

Demchuk Natalya

*Doctor of Economics,
Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance
Dnipro State Agrarian and Economic University*

Ткаліч Ольга Вікторівна

*кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки
Дніпровський державний аграрно-економічний університет*

Ткалич Ольга Викторовна

*кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики
Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет*

Tkalich Olga

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of Economics
Dnipro State Agrarian and Economic University*

Петренко Тетяна Сергіївна

*студентка факультету обліку і фінансів
Дніпровського державного аграрно-економічного університету*

Петренко Татьяна Сергеевна

*студентка факультета учета и финансов
Днепропетровского государственного аграрно-экономического университета*

Petrenko Tatiana

*Student of the Faculty of Accounting and Finance
Dnipro State Agrarian and Economic University*

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ

CURRENT SITUATION AND PROSPECTS OF INVESTMENT DEVELOPMENT IN UKRAINE

Анотація. У статті досліджено роль і значення інвестиційної діяльності для економіки України. Проаналізовано зміни в інвестиційній діяльності за 2018–2019 роки. Виокремлено негативні фактори, що стримують розвиток інвестиційних процесів на сучасному етапі. Запропоновано шляхи підвищення інвестиційної привабливості національної економіки з метою стимулювання інвестиційних процесів у країні.

Відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності поняття інвестиційної діяльності пов'язана із здійсненням фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів, а також із придбанням та реалізацією необоротних активів.

Інвестиційна діяльність повинна позитивно сприяти на економіку країни та соціальне становище, а саме: випуск і розповсюдження нових технологій та техніки, фінансування фундаментальних досліджень для здійснення якісних змін продуктивних сил, реалізація довгострокових наукових проектів з великими стоками окупності, сприяти розробці та впровадженню нових, ресурсозберігаючих, екологічнобезпечних технологій призначених для поліпшення соціально-економічного та екологічного становища країни.

Інвестиційна діяльність в Україні перебуває у важкому стані, адже, є низка факторів, котрі негативно впливають на її стан. Вітчизняні та іноземні інвестори з обережністю ставляться до українських підприємств, адже, мають ризик втратити вкладені інвестиції та не отримати прибуток.

В даній статті представлені шляхи покращення інвестиційного клімату в Україні, що сприятиме розвитку економіки, соціального стану населення, розвитку міжнародних зв'язків, закріплені на світовому ринку українських підприємств тощо.

Ключові слова: інвестиційний клімат, інвестори, іноземні інвестиції, підприємство, світова фінансово-економічна криза, капітал.

Аннотация. В статье исследована роль и значение инвестиционной деятельности для экономики Украины. Проанализированы изменения в инвестиционной деятельности за 2018–2019 годы. Выделены негативные факторы, сдерживающие развитие инвестиционных процессов на современном этапе. Предложены пути повышения инвестиционной привлекательности национальной экономики с целью стимулирования инвестиционных процессов в стране.

Соответствии с международными стандартами финансовой отчетности понятие инвестиционной деятельности связана с совершением финансовых инвестиций, которые не являются составной частью эквивалентов денежных средств, а также с приобретением и реализацией необоротных активов.

Инвестиционная деятельность должна положительно способствовать на экономику страны и социальное положение, а именно: выпуск и распространение новых технологий и техники, финансирования фундаментальных исследований для осуществленные качественных изменений производительных сил, реализация довгостроковых научных проектов с большими стоками окупаемости, содействовать разработке и внедрению новых, ресурсосберегающих, экологичнобезпечних технологий предназначенных для улучшения социально-экономического и экологического положения каины.

Инвестиционная деятельность в Украине находится в тяжелом состоянии, ведь, есть ряд факторов, которые негативно влияют на ее состояние. Отечественные и иностранные инвесторы с осторожностью относятся к украинским предприятий, ис, имеют риск потерять вложенные инвестиции но не получить прибыль.

В данной статье представлены пути улучшения инвестиционного климату в Украине, что будет способствовать развитию экономики, социального положения населения, развития международных связей, закреплённые на мировом рынке украинских предприятий и тому подобное.

Ключевые слова: инвестиционный климат, инвесторы, иностранные инвестиции, предприятие, мировой финансово-экономический кризис, капитал.

Summary. The article examines the role and importance of investment activity for the Ukrainian economy. Changes in investment activity for 2018–2019 are analyzed. The negative factors that hinder the development of investment processes at the present stage are highlighted. Ways to increase the investment attractiveness of the national economy with the aim of stimulating investment processes in the country are proposed.

In accordance with International Financial Reporting Standards, the concept of investment activity is related to the making of financial investments that are not part of cash equivalents, as well as the acquisition and sale of non-current assets.

Investment activities should positively contribute to the country's economy and social status, namely: the release and dissemination of new technologies and techniques, the financing of basic research for the implementation of qualitative changes in productive forces, the implementation of long-term scientific projects with large runoff payback, spearhead the development and introduction of new, resource eco-friendly technologies designed to improve the socio-economic and environmental situation of Cain.

Investment activity in Ukraine is in a difficult state, because there are a number of factors that negatively affect its condition. Domestic and foreign investors are wary of Ukrainian enterprises, so they are at risk of losing their investment and not making a profit.

This article presents ways to improve the investment room in Ukraine, which will contribute to the development of the economy, social status of the population, the development of international relations, fixed on the world market of Ukrainian enterprises and more.

Key words: investment climate, investors, foreign investments, enterprise, global financial and economic crisis, capital.

Постановка проблеми. Інвестиції є основою ефективного функціонування господарської системи і охоплюють всі сфери господарської діяльності, визначаючи процес соціально-економічного розвитку. Дивлячись на ситуацію в цілому, можна сказати, що

формування інвестиційного середовища в Україні відбувається в умовах соціально-економічної кризи. На сьогоднішній день, чимало подій вплинуло на розвиток економіки. Соціально-економічний розвиток країни напряму залежить від рівня її інвестиційної

привабливості. Існування інвестиційно непривабливих факторів перешкоджають розвитку економіки, створенню та розширенню підприємств тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням функціонування інвестиційного комплексу, державного регулювання інвестиційних потоків та активізації інвестиційної діяльності в Україні присвячені наукові праці А. Асаула, І. Бланка, Л. Борщ, В. Гейця, Н. Ковтун, А. Музиченка, В. Осецького, А. Пересади, В. Федоренка та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання) є аналіз сучасних тенденцій та проблем інвестиційного комплексу України.

Виклад основного матеріалу. Тенденції розвитку національної економіки в цілому та окремих її секторів значною мірою залежить від активності інвестиційного процесу. Інвестиції стимулюють зростання ВВП та обсягів виробництва, доходів і сукупного попиту, розширення підприємств (створення філій чи дочірніх компаній), створення сприятливих умов на ринку праці тощо. Інвестиції в основний капітал створюють основу для розширеного відтворення.

Зазвичай у процесі планування своєї бізнес-діяльності інвестори детально вивчають інвестиційну діяльність певної країни, щоб уникнути ризику та отримати прибуток. Для стандартизації цих даних створено міжнародні рейтинги, що порівнюють інвестиційний клімат країн. Кожного року Світовий банк публікує дослідження *Doing Business*, яке відображає рейтинг легкості ведення бізнесу у 190 країнах світу за 10 критеріями, наприклад, такими як реєстрація бізнесу, отримання дозволу на будівництво, реєстрація власності, кредитування, захист прав інвесторів, оподаткування, забезпечення виконання контрактів тощо. За даними *Doing Business 2019* Україна піднялася на п'ять позицій та зайняла 71 місце. Для порівняння, Білорусь зайняла 37 місце, Польща — 33, Росія — 31, у першу трійку увійшли Нова Зеландія, Сінгапур та Данія [1, с. 41, 45].

Статистичні дані щодо залучення інвестицій в Україну показують, що потрібно враховувати те, що частина з них — це гроші українських підприємців, які виводяться у закордонні банки, а потім перераховуються як інвестиції в економіку України (реінвестиції). Відповідно до оприлюднених даних Державної служби статистики, у 2018 році в Україну надійшло близько 2 869,9 млн. дол. США прямих інвестицій, що на 350 млн. дол. США більше, ніж у 2017 році. Серед головних країн-інвесторів можна виділити Нідерланди, Російську Федерацію, Кіпр та Австрію, а основною галуззю інвестування стала фінансова та страхова діяльність. Безумовно, одним із найголовніших завдань для України залишається створення привабливого інвестиційного клімату, що безперечно пов'язане з належним законодавчим регулюванням [3].

Залучення довгострокових іноземних інвестицій та активізація діяльності з їх «просування» протя-

гом усіх років незалежності України було одним із пріоритетних завдань її економічної політики, що визначалися низкою офіційних документів. Проте, на сьогодні результати є невтішними, і великі західні інвестори з обережністю ставляться до України.

Статистика свідчить, що за останні кілька років спостерігається спад іноземних та вітчизняних інвестицій. Згідно з інформацією ЄБА причинами, що негативно впливають на бажання інвесторів вкладати кошти, є: корупція та неефективна судова система (неможливість захистити право власності чи справедливо вирішити бізнес-суперечку), питання виділення земельних ділянок і відшкодування ПДВ, а також подолання технічних бар'єрів у торгівлі та проходження митних процедур. Серед інших причин: нечіткість та непрозорість законодавчих норм, які можна трактувати неоднозначно, а також практика частих змін законодавства; високий рівень бюрократії (необхідність отримання великої кількості дозвільних документів у різних інстанціях); перевищення повноважень органами контролю та перевірки. Крім того, слабкість державних інститутів та ігнорування органами державної влади проблем інвесторів створюють невизначеність і псують імідж нашої держави як надійного бізнес-партнера. Усе це змушує потенційного інвестора упереджено ставитися до України [8, с. 315].

Також, досить негативно вплинула на інвестиційний клімат в Україні світова фінансово-економічна криза у 2008–2009 рр. та військова агресія Російської Федерації. Саме ці фактори, досить, негативно вплинули на очікування інвесторів, щодо подальших інвестиційних проектів та спричинили скорочення надходжень інвестиційних коштів або навіть вибуття капіталів.

Вищенаведені чинники є лідерами у створенні перешкод інвестиційної діяльності за результатами регулярного опитування іноземних інвесторів в Україні, яке *Dragon Capital*, Європейська Бізнес Асоціація та Центр Економічної Стратегії провели в квітні 2019 року. Виходячи з результатів даного опитування перед Україною постало завдання суті якого полягає не лише в активному залученні нових, а також у втриманні на території України наявних іноземних інвесторів.

Але є низка досить таки інвестиційно привабливих факторів, які сприяють розвитку розширення інвестиційної діяльності в Україні, а саме: вигідне географічне розташування на перетині основних транспортних шляхів між Європою та Азією, дешева робоча та водночас кваліфікована сила, необмежений внутрішній ринок товарів і послуг, розвинена інфраструктура (наявність портів, мостів, летовищ, складів, систем зв'язку, водопостачання), науковий потенціал та інше.

Для української економіки важливі інвестиції саме з країн, які є технологічними лідерами та спеціалізуються на виробництві товарів з високою часткою

доданої вартості, а саме зі «старих» країн-членів Європейського Союзу (Франції, Італії, Німеччини), а також США та Японії. Залучення іноземних інвестицій дає змогу країні отримати ряд вигод основними з яких є поліпшення платіжного балансу, комплексне та раціональне використання ресурсів, розвиток новітніх технологій та ноу-хай, досягнення соціально-економічного ефекту, розвиток експортного потенціалу, що дає змогу витіснити імпорتنу продукцію або сировину та знизити рівень залежності від неї. Водночас інвестиційна діяльність є потенційним джерелом загроз таких як, використання сировинних ресурсів та забруднення навколишнього середовища, зростання залежності країни від іноземного капіталу, зниження конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників тощо.

Разом з тим процеси міжнародної міграції капіталу свідчать про те, що Україна не може залишатися осторонь від активного залучення та використання інвестиційного капіталу.

Протягом декількох років в Україні спостерігається поживання інтересу до галузі корпоративного права, що, відповідно, зумовлює значні зміни у законодавчому регулюванні. Так, за останній рік в Україні було прийнято ряд законів, що спрощують введення бізнесу. У першу чергу, було введено корпоративні договори, що є новинкою для українського законодавства, однак у міжнародній практиці це — розповсюджений інструмент, відомий під назвою «shareholders' agreement». Укладення корпоративного договору забезпечує учасникам ТОВ значний простір для врегулювання своїх відносин та значно підвищує інвестиційну привабливість України в очах потенційного інвестора. На визначених умовах корпоративного договору сторони можуть взяти на себе зобов'язання реалізовувати свої корпоративні права в певний спосіб та утриматися від їх реалізації.

Окрім цього, Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» надає свободу учасникам ТОВ для встановлення індивідуальних правил гри. Зокрема, кількість відомостей, що мають обов'язково міститися в статуті значно скоротилася, а учасникам надано можливість врегулювати більшість питань на власний розсуд [9].

Також важливим для захисту інтересів українських та іноземних інвесторів є запровадження наглядової ради, що дозволяє інвесторам здійснювати контроль над діяльністю менеджменту компаній.

Тривалий час в Україні діяла низка законодавчих положень, які обмежували рух капіталу та створювали жорсткий контроль за валютними операціями, що негативно впливало на інвестиційну привабливість країни. Однак, у 2019 році застаріле законодавство нарешті було змінено. Так, 7 лютого 2019 року набрали чинності Закон України «Про валюту і валютні операції» № 2473-VIII від 21 червня 2018 року та нові правила валютного регулювання, які значно лібералізують порядок здійснення валют-

них операцій. Нові правила спрощують проведення операцій з надання нерезидентами кредитів (позик) українським позичальникам за допомогою створення автоматизованої інформаційної системи Нацбанку «Кредитні договори з нерезидентами», дозволяють купівлю та обмін іноземної валюти, відкриття поточних банківських рахунків як у гривнях, так і в іноземній валюті. Однак, досі збережено низку обмежень, хоча і дещо пом'якшених.

Що стосується галузевих пріоритетів, то в іноземних інвесторів вони різні: на сьогодні ПІІ наявні в усіх галузях української економіки. Водночас більшість інвесторів, представлених на українському ринку, охоче інвестують у галузі переробної промисловості, а також сферу оптової та роздрібно торгівлі — там, де швидко з'являються нові товари, змінюється асортимент, швидко окупаються витрати та невисокі комерційні ризики. Також популярними є галузі, що не потребують довгострокових капіталовкладень і освоєння нових технологій, зокрема фінансовий сектор та сектор нерухомості.

Першочергово ПІІ повинні сприяти стійкому та збалансованому розвитку, структурній модернізації національної економіки, підвищенню рівня її міжнародної конкурентоспроможності. Пріоритетом мають стати ПІІ у розвиток високотехнологічних виробництв, що сприяють розширенню експортного потенціалу та посилюють конкурентоспроможність українських товарів на світових ринках.

Водночас не йдеться про нехтування напрацьованими зв'язками у традиційних галузях української економіки, в які інвестори вклали кошти. Це, зокрема, харчова та хімічна промисловість, металургія, машинобудування, виробництво будівельних матеріалів та сільське господарство.

У рейтингу Doing Business 2019 Україна продемонструвала найбільше зростання в таких категоріях, як оподаткування, міжнародна торгівля і захист прав інвесторів. Також, слід відзначити, що рейтингове агентство Moody's Investors Service підвищило суверенний рейтинг України. Зміна рейтингу пов'язана з початком нової кредитної програми Міжнародного валютного фонду. Крім того, у рейтингу Глобального індексу конкурентоспроможності (ГІК) 2017/2018 Україна покращила свої позиції і зайняла 81 місце серед 137 країн світу, які досліджувались (у ГІК 2016/2017 — 85 місце серед 138 країн).

Актуальним завданням сьогодення залишається покращення інвестиційного клімату України, а саме удосконалення організаційної та правової бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного середовища й формування та зміцнення конкурентних позицій вітчизняної економіки на світовому ринку.

За даними Держстату надходження прямих інвестицій (акціонерного капіталу) в Україну у січні-червні 2019 року склали 1259,5 млн. дол. США. Обсяг залучених з початку інвестування прямих

іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України на 01.07.2019 року становив 33724,4 млн. дол. США. У I півріччі 2019 року приріст іноземних інвестицій в економіку України склав 839,6 млн. дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу). Інвестиції спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності [3].

Станом на 01.07.2019 найвагоміші обсяги надходжень прямих інвестицій були спрямовані до підприємств промисловості — 33,3% та установ та організацій, що здійснюють оптову та роздрібну торгівлю; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів — 16,6%.

До основних країн-інвесторів належать Кіпр — 29,4%, Нідерланди — 22,0%, Велика Британія — 6,1%, Німеччина — 5,2%, Швейцарія — 4,9%, Австрія — 3,4% і Віргінські Острови (Брит.) — 3,1%.

На сьогодні, здійснюються кроки, що в майбутньому сприятимуть стабільному розвитку економіки України та активізації інвестиційної діяльності.

З метою залучення ПІІ багато країн вдаються до запровадження податкових пільг. Досвід України у цьому контексті ще у 1990-х років виявився негативним, що було пов'язано зі зловживанням пільгами (ухилення від сплати податків, створення підприємств з надзвичайно малими розмірами інвестицій з метою одержання гарантованих державою податкових пільг) та появою псевдо інвесторів.

Податкові пільги, якщо й повинні надаватися інвесторам, то виключно з перспектив інноваційного розвитку галузей. Також вони не повинні чинити негативний вплив на державний бюджет. Сьогодні ж Податковим та Митним кодексами України, а також окремими законами передбачена державна підтримка інвестиційних проектів через звільнення від сплати імпорного мита, звільнення та відстрочку ПДВ, а також надання інших податкових пільг [4, с. 400].

Одним із інструментів, що дозволить залучити в державний сектор економіки додаткові інвестиційні ресурси та сприятиме розвитку партнерських відносин держави та бізнесу, є державно-приватне партнерство (ДПП), яке сьогодні в умовах розвитку економіки нашої країни є актуальною формою співробітництва між державними та приватними партнерами.

Впровадження механізму ДПП сприятиме реалізації державної політики, орієнтованої на міжнародні стандарти та чітко спрямованої на підвищення соціальних стандартів життя населення.

Основними перевагами використання механізму ДПП для держави та суспільства, зокрема, є:

1) підвищення якості та своєчасності надання послуг;

- 2) підвищення ефективності використання бюджетних коштів;
- 3) залучення додаткових фінансових ресурсів у створення чи модернізацію інфраструктурних об'єктів;
- 4) підвищення зайнятості населення, стимулювання економічного зростання з широким використанням інновацій та сучасних технологій;
- 5) залучення всіх груп інтересів до реалізації стратегій соціально-економічного розвитку, посилення довіри та порозуміння у суспільстві.

Основними напрямками вдосконалення інвестиційної привабливості України для іноземних інвесторів повинні стати [5, с. 29]: послідовне зниження тиску на інвесторів та відсутність диверсифікованих джерел інвестицій, нерівномірність їх розподілу між регіонами; створення дієвих механізмів управління інвестиційною діяльністю; реструктуризація економіки, пріоритетне залучення інвестицій у галузі, що особливо потребують капіталовкладень; мотивація суб'єктів господарювання стосовно довгострокових вкладень, а також населення щодо вкладення коштів в розвиток економіки, а не на споживання; стимулювання реінвестування; вдосконалення інвестиційного законодавства та забезпечення його стабільності; забезпечення гарантій інвесторам; відповідність витрачання інвестиційних ресурсів їх надходженню [6, с. 22].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Інвестиційна діяльність є досить важливою складовою розвитку підприємства та економіки України загалом. Проте на сьогодні інвестиційний клімат у країні є не досить сприятливим для іноземних інвесторів, що стримує нові потоки іноземних капіталовкладень та розвиток економіки.

Перед країною стоїть важливе завдання в подоланні негативних факторів. Для того, щоб збільшити привабливість іноземних інвестицій в підприємницьку діяльність, необхідно вдосконалити нормативно-правову базу, яка б чітко визначала права інвесторів та давала їм можливість вільно вкладати вільні кошти в підприємства України; створити освітні центри, які б навчали та інформували громадян України щодо інвестиційної діяльності, а також надавали приклади щодо залучення іноземних інвесторів; запозичити міжнародний досвід щодо інвестиційної діяльності підприємств; нейтралізувати негативні ефекти інвестиційної діяльності,

Вдосконалення інвестиційної діяльності в Україні позитивно вплине на розвиток підприємств та економіки України загалом.

Література

1. Бульбах Н. В. Форми державного регулювання інвестиційної діяльності / Н. В. Бульбах // Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. 2005. № 1. С. 41–45.
2. Денисенко М. В. Можливості активізації інвестування у сучасних умовах / М. В. Денисенко // Економіка України. 2004. № 8. С. 28–32.
3. Державна служба статистики України: офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Дука А. П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: [навч. посібник] / А. П. Дука. К.: Каравела, 2007. 424 с.
5. Затонацька Т. Г. Стратегія нарощування інвестиційного потенціалу національної економіки / Т. Г. Затонацька, В. Л. Отецький // Фінанси України. 2006. № 7. С. 38–49.
6. Квасницька Р. С. Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Економічні науки. 2014. Вип. 26. С. 198–203.
7. Комариця Л. Л. Аналіз інвестиційної діяльності підприємств в Україні: проблеми і перспективи розвитку / Л. Л. Комариця, Л. С. Нікіфоряк. URL: http://www.rusnauka.com/9_DN_2010/Economics/61389.doc.htm
8. Малько К. С. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість України: чинники їх формування в сучасних умовах / К. С. Малько // Актуальні проблеми економіки. 2015. № 3. С. 100–105.
9. Музиченко А. С. Інвестиційна діяльність в Україні: [навч. посібник] / А. С. Музиченко. К.: Кондор, 2005. 406 с.
10. Конституція України, прийнята Верхов. Радою України 28.06.1996 р., № 254к/96-ВР // Відом. Верхов. Ради України. 2018. № 13, ст. 69.

References

1. Bulbakh N. V. Formy derzhavnoho rehuliuvannya investytsiinoi di-yalnosti / N. V. Bulbakh // Derzhava ta rehiony. Ser.: Ekonomika ta pidpriemnytstvo. 2005. No 1. S. 41–45.
2. Denysenko M. V. Mozhlyvosti aktyvizatsii investuvannya u suchas-nykh umovakh / M. V. Denysenko // Ekonomika Ukrainy. 2004. No 8. S. 28–32.
3. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy: ofitsiyni sait. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Duka A. P. Teoriia ta praktyka investytsiinoi diialnosti. Investuvannya: [navch. posibnyk] / A. P. Duka. K.: Karavela, 2007. 424 s.
5. Zatonatska T. H. Stratehiia naroshchuvannya investytsiinoho potentsialu natsionalnoi ekonomiky / T. H. Zatonatska, V. L. Otetskyi // Finansy Ukrainy. 2006. No 7. S. 38–49.
6. Kvasnytska R. S. Naukovyi visnyk Bukovynskoho derzhavnoho finansovo-ekonomichnoho universytetu. Ekonomichni nauky. 2014. Vyp. 26. S. 198–203.
7. Komarytsia L. L. Analiz investytsiinoi diialnosti pidpriemstv v Ukraini: problemy i perspektyvy rozvytku / L. L. Komarytsia, L. S. Nikiforiak. URL: http://www.rusnauka.com/9_DN_2010/Economics/61389.doc.htm
8. Malko K. S. Investytsiyni klimat ta investytsiina pryvably-vist Ukrainy: chynnyky yikh formuvannya v suchasnykh umovakh / K. S. Malko // Aktualni problemy ekonomiky. 2015. № 3. S. 100–105.
9. Muzychenko A. S. Investytsiina diialnist v Ukraini: [navch. posibnyk] / A. S. Muzychenko. K.: Kondor, 2005. 406 s.
10. Konstytutsiia Ukrainy, pryiniata Verkhov. Radoiu Ukrainy 28.06.1996 r., № 254k/96-VR // Vidom. Verkhov. Rady Ukrainy. 2018. № 13, st. 69.

УДК 339.9

Коляда Олена Володимирівна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри міжнародної економіки

Університет державної фіскальної служби України

Коляда Елена Владимировна

кандидат экономических наук,

доцент кафедры международной экономики

Университет государственной фискальной службы Украины

Kolyada Olena

PhD in Economics, Associate Professor of International Economics

University of the State Fiscal Service of Ukraine

Кірієнко Дар'я Віталіївна

студентка

Університету державної фіскальної служби України

Кириенко Дарья Витальевна

студентка

Университета государственной фискальной службы Украины

Kiriienko Daria

Student of the

University of the State Fiscal Service of Ukraine

**МОДЕЛЮВАННЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ОБСЯГУ ТА СТРУКТУРИ
ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ
МОДЕЛИРОВАНИЕ ОПТИМИЗАЦИИ ОБЪЕМОВ И СТРУКТУРЫ
ГОСУДАРСТВЕННОГО ДОЛГА В УСЛОВИЯХ ЕВРОИНТЕГРАЦИИ
MODELING OF OPTIMIZATION OF AMOUNT AND STRUCTURE
OF STATE DEBT OF UKRAINE IN EUROPEAN INTEGRATION**

Анотація. Сформульовано та проаналізовано структуру та динаміку державного боргу України за останні роки та їх вплив на економіку країни в умовах євроінтеграції. Спрогнозовано об'єми державного та гарантованого державою боргів України на найближчі 3 роки заради визначення тенденцій збільшення державного боргу. Побудовано модель тенденції державного боргу України за останні роки з метою її практичного застосування.

Ключові слова: державний борг, гарантований державою борг, зовнішній та внутрішній державний борги, тренд, моделювання, тенденція, прогнозування.

Аннотация. Сформулировано и проанализировано структуру и динамику государственного долга Украины за последние годы и их влияние на экономику страны в условиях евроинтеграции. Спрогнозировано объемы государственного и гарантированного государством долгов Украины на ближайшие 3 года, чтобы определить тенденции увеличения государственного долга. Построено модель тенденции государственного долга Украины за последние годы с целью ее практического применения.

Ключевые слова: государственный долг, гарантированный государством долг, внешний та внутренний государственный долги, тренд, моделирование, тенденция, прогнозирование.

Summary. The structure and dynamics of Ukraine's public debt over recent years and their impact on the country's economy in the context of European integration are formulated and analyzed. Government debt and government-guaranteed debts are projected over the next 3 years to determine trends in sovereign debt. The model of the trend of the national debt of Ukraine in recent years with the purpose of its practical application is constructed.

Key words: government debt, government-guaranteed debt, external and internal public debts, trend, modeling, forecasting.

Постановка проблеми. Державний борг являється невід’ємною складовою фінансової системи України, який тягне її до економічної кризи за допомогою діючого інституту в механізмі макроекономічного регулювання та інструментів економічної стратегії держави. У той же час використання боргових інструментів для подолання дефіцитних та соціальних проблем разового характеру переносять виплату боргу на майбутній період без урахування потенціалу державного бюджету. У цьому контексті виникає потреба у визначенні факторів, які обумовлюють зростання державної заборгованості України, з іншої сторони, та визначення силу впливу боргового тягаря на макроекономічні показники — з іншої сторони. Також в якості важливого напрямку аналізу об’ємів державної заборгованості виступає вивчення тенденцій зростання боргового тягаря.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначення тенденцій державного боргу України висвітлювалися за допомогою державних інституцій не тільки України, але і світу, зокрема Міністерство фінансів України та Світовий банк. Теоретичну частину тенденцій державного боргу та його моделювання висвітлювали Фатюха Н. Г., Василик О. Д., Кобзар А. І., Єлісєєва І. І., Юзбашев М. М., Андерсон Т.

Формулювання цілей статті (постановка задачі). Ціллю цього дослідження є визначення тенденцій державного боргу України за допомогою побудови розрахункової моделі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Динаміка державної заборгованості України визначається тенденцією поступового зростання об’ємів, гарантованого державного боргу, тому і видатків на його обслуговування, що пов’язане з постійною дефіцитністю державного бюджету, від’ємним сальдо платіжного балансу країни.

Якщо аналізувати динаміку державного боргу, яка висвітлена в табл. 1, протягом останніх п’яти років, то спостерігаємо наступне його збільшення, що спричинене здебільшого збільшенням внутрішньої заборгованості.

Прояв тенденцій збільшення державного боргу України є:

- вплив державного боргу на грошово-кредитну політику;
- «непоправні витрати» від податків, зв’язані з потребою зростання оподаткування з метою обслуговування боргу;
- негативний вплив державного боргу на чутливість національної економіки до допустимих міжнародних фінансових криз;
- послаблення політичної і економічної незалежності країни.

На початковому етапі моделювання напрямів державного боргу здійснюється прогнозування основних показників державного боргу на основі трендових моделей, зокрема суми державного та гарантованого державою боргу, які визначені на рис. 1.

Ця модель доводить, що все ж таки прогнозні дані складаються не найгіршим чином. Тому що, по-перше, державний борг буде зростати, але не такими стрімкими темпами, так як країна зможе «вистояти» перед кредиторами і потрохи виплачувати борги. По-друге, зовсім інша ситуація із гарантований державним боргом — він буде залишатися майже на одному місці, тобто мати стабільну тенденцію.

Суттєві загрози для боргової стійкості України породжені: значними обсягами вилучення валютних ресурсів на зовнішньоборгові виплати всіх секторів економіки; величиною короткострокових зовнішніх зобов’язань резидентів України та погашення довгострокового зовнішнього боргу впродовж року відносно рівня міжнародних резервів України; великою часткою боргових зобов’язань, деномінованих в іноземній валюті чи прив’язаних до обмінного курсу в структурі державного боргу України; істотним обсягом державного і гарантованого державою боргу відносно ВВП країни; високим рівнем державного і гарантованого державою боргу відносно доходів державного бюджету [3].

Багатофакторний кореляційно-регресійний аналіз дає змогу оцінити ступінь впливу на досліджуваній результативний показник кожного із уведених у модель факторів при фіксованому становищі на середньому рівні інших факторів. Важливою умовою є відсутність функціонального зв’язку між

Таблиця 1

Структура та динаміка державного боргу України, 2014–2018 рр., млрд. дол. США

Показник	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
Σ державного та гарантованого державою боргів	69,82	65,49	70,97	76,30	78,32
Державний борг	60,06	55,58	60,71	65,33	67,19
Внутрішній державний борг	29,24	21,17	24,66	26,84	27,49
Зовнішній державний борг	30,82	34,41	36,05	38,49	39,70
Гарантований державою борг	9,76	9,91	10,26	10,97	11,13
Гарантований державою внутрішній борг	1,77	0,89	0,70	0,47	0,37
Гарантований державою зовнішній борг	7,99	9,02	9,56	10,50	10,76

Джерело: складено автором на основі [1]

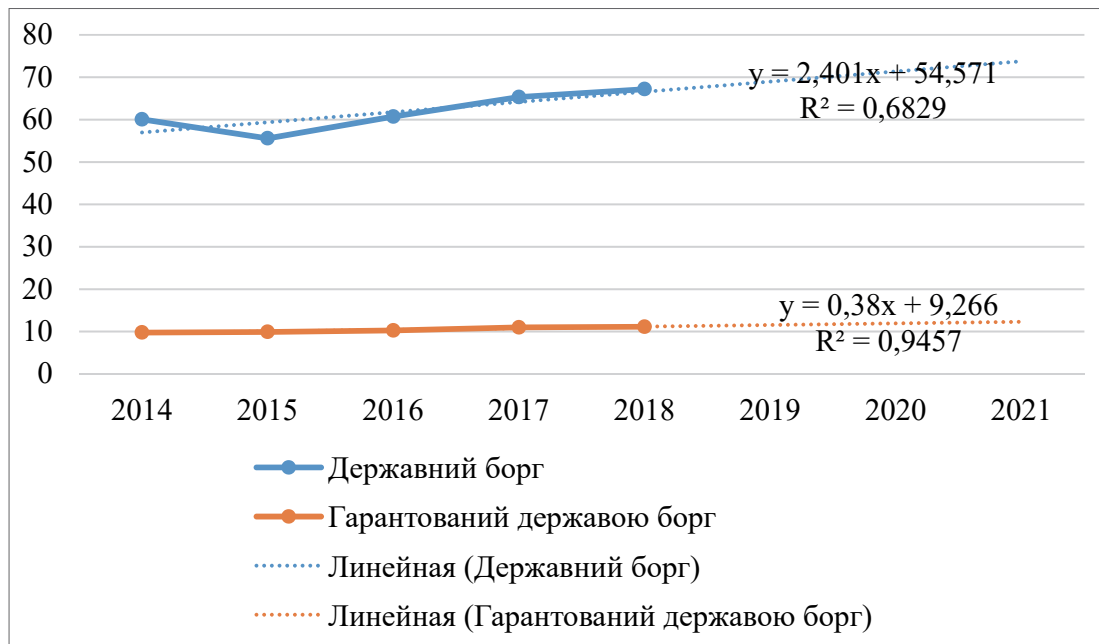

Рис. 1. Формування тренду державного та гарантованого державою боргів, млрд. дол. США
Джерело: розроблено автором на основі [1; 2]

ними [4]. У випадку використання багатофакторних математичних моделей, які побудовані не на функціональних, а на ймовірнісних зв'язках між факторними та результативними показниками, розробляються стохастичні прогнози. Вони дають можливість отримати ймовірнісну оцінку даних прогнозних показників [5].

$$Y = A_0 + A_1 * X_1 + A_2 * X_2 + \dots + A_k * X_k \quad (1)$$

де Y — значення прогнозованого показника;

A_i — коефіцієнти регресії;

$i = 1, 2, \dots$;

kX_i — значення факторного показника.

Розраховуємо багатофакторну модель дії на державний борг України об'єму доходів, видатків державного бюджету, платіжного балансу та динаміки ВВП в табл. 2.

За результатами побудованої моделі отримуємо рівняння виду:

$$Y = A_0 + A_1 * X_1 + A_2 * X_2 + A_3 * X_3 + A_4 * X_4 \quad (2)$$

де Y — державний борг України;

X_1 — доходи державного бюджету;

X_2 — видатки державного бюджету;

X_3 — платіжний баланс України;

X_4 — валовий внутрішній продукт.

$$Y = 61,32 + 0,0067X_1 + 0,0012X_2 - 1,77X_3 - 0,26X_4$$

Задля більш широких можливостей змістового аналізу моделі регресії застосовуються приватні коефіцієнти еластичності [4]:

$$E_i = b_i * x_i / y. \quad (3)$$

Приватний коефіцієнт еластичності означає, на скільки процентів у середньому змінюється ознака результат зі зростанням ознаки-фактору x_i на 1% від свого середнього рівня при фіксованому становищі інших факторів моделі.

$$E_1 = 0,0067 * (313,792 / 61,774) = 0,03 \quad (4)$$

Показник еластичності $E_1 > 1$. Тому вплив у загальній моделі кореляції доходи державного бюджету значно впливають в порівнянні з іншими чинниками на рівень державного боргу.

$$E_2 = 0,0012 * (21\,106,86 / 61,774) = 0,41 \quad (5)$$

Таблиця 2

Фактори кореляційного багатофакторного аналізу моделювання тенденції державного боргу України протягом 2014–2018 рр., млрд. дол. США

Фактори	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
Y Державний борг	60,06	55,58	60,71	65,33	67,19
X_1 Доходи державного бюджету	113,58	99,66	167,66	883,88	304,18
X_2 Видатки державного бюджету	7480,70	15976,97	21307,55	27264,41	33504
X_3 Платіжний баланс держави	-13,31	0,85	1,35	2,57	2,88
X_4 ВВП	133,50	91,03	93,27	112,20	115,79

Джерело: складено автором на основі [1]

Таблиця 3

Матриця парних коефіцієнтів кореляції впливу чинників на державний борг України

Показники	Y	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄
Y	1	1	0,99	1	1
X ₁	1	1	0,88	-1	0,98
X ₂	0,99	0,88	1	-0,98	0,98
X ₃	1	-1	-0,98	1	-1
X ₄	1	0,98	0,98	-1	1

Джерело: складено автором на основі [1; 6]

Цей показник $E_2 > 1$, отже, значний вплив у цій моделі становлять видатки державного бюджету. Вони достатньо впливають у порівнянні із доходами державного бюджету.

$$E_3 = -1,77 * ((-1,132) / 61,774) = 0,04 \quad (6)$$

Приватник показник еластичності доводить, що $E_3 > 1$. Це означає, що вплив стану платіжного балансу впливає на державний борг, проте не досить вагомо порівняно із іншими чинниками.

$$E_4 = -0,26 * (109,158 / 61,774) = -0,46 \quad (7)$$

Даний показник визначає, що $E_4 < 1$. Відповідно, робимо висновок, що у даній моделі кореляції ВВП значно впливає у порівнянні із іншими показниками на рівень державного боргу.

Із результатів аналізу моделі зрозуміло, що серед усіх змінних спостерігаються різні ситуації, зокрема щодо доходів державного бюджету, то вони набувають значення 1. Це означає, що взаємозв'язок між державним боргом та доходами є лінійна, тобто зростають доходи державного бюджету і, відповідно, зростає державний борг України [7].

Щодо видатків державного бюджету, то тут інша ситуація. Значення сягає 0,99, тому зростання видатків держави стимулює достатнє зростання державного боргу.

Платіжний баланс відіграє також нейтральну позицію, так як значення досягає відмітки 1, що означає однакове зростання як платіжного балансу, так і державного боргу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Наведена розрахункова процедура множинного кореляційно-регресійного аналізу оцінює вплив кожного із чинників державного боргу і спрогнозовує поведінку його на майбутнє. Надалі на цій основі планується дослідити вплив окремих чинників на кожний структурний елемент державного боргу України та визначити значимість кожного фактору. Отримані результати стануть базовими для розробки методів оптимального регулювання державного боргу з метою скорочення до мінімуму економічних ризиків.

Література

1. Державний борг України [Електронний ресурс]: за даними 2019 р. / Міністерство фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua>
2. Державний борг України [Електронний ресурс]: за даними 2019 р. / Світовий банк. URL: <http://datatopics.worldbank.org>
3. Фатюха Н. Г. Проблеми оптимізації бюджетного дефіциту в Україні. Запоріжжя: СТАТУС, 2017. С. 264.
4. Василюк О. Д., Павлюк К. В. Державні фінанси України. 2-ге видання. Київ: НІОС, 2014. С. 510.
5. Кобзар А. І. Прикладна математична статистика. Для інженерів та наукових робітників. М.: ФІЗМАТ ЛІТ, 2006. С. 816.
6. Степанишин В. М., Тисовський Л. О. Побудова моделі кореляційного аналізу для дослідження багатofакторних процесів і явищ. Львів, 2012. С. 138.
7. Андерсон Т. Введення в багатовимірний статистичний аналіз. М.: Фізматіт, 1963. С. 500.

References

1. Derzhavnyj borh Ukrainy [Elektronnyj resurs]: za danymy 2019 r. / Ministerstvo finansiv Ukrainy. URL: <http://www.minfin.gov.ua>
2. Derzhavnyj borh Ukrainy [Elektronnyj resurs]: za danymy 2019 r. / Svitovij bank. URL: <http://datatopics.worldbank.org>
3. Fatjukha N. Gh. Problemy optymizaciji bjudzhetnogho deficytu v Ukraini. Zaporizhzhja: STATUS, 2017. S. 264.
4. Vasylyk O. D., Pavlyuk K. V. Derzhavni finansy Ukrainy. 2-ghe vydannja. Kyjiv: NIOS, 2014. S. 510.
5. Kobzar A. I. Prykladna matematychna statystyka. Dlja inzheneriv ta naukovykh robitnykiv. M.: FIZMAT LIT, 2006. S. 816.
6. Stepanyshyn V. M., Tysovsjkyj L. O. Pobudova modeli koreljacijnogho analizu dlja doslidzhennja baghatofaktornykh procesiv i javyshh. Ljviv, 2012. S. 138.
7. Anderson T. Vvedennja v baghatovymirnyj statystychnyj analiz. M.: Fizmatiz, 1963. S. 500.

УДК 338.2

Русіна Юлія Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент

Київський національний університет технологій та дизайну

Русина Юлия Александровна

кандидат экономических наук, доцент

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Rusina Yuliya

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Kyiv National University of Technologies and Design

Трубіцина Юлія Іванівна

студент

Київського національного університету технологій та дизайну

Трубицына Юлия Ивановна

студент

Киевского национального университета технологий и дизайна

Trubitsina Yuliya

Student of the

Kyiv National University of Technologies and Design

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ВНУТРІШНЬОЇ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА ПРИ ЗАГРОЗІ БАНКРУТСТВА

ФОРМИРОВАНИЕ МЕХАНИЗМА ВНУТРЕННЕЙ ФИНАНСОВОЙ СТАБИЛИЗАЦИИ ПРЕДПРИЯТИЯ ПРИ УГРОЗЕ БАНКРОТСТВА

FORMATION OF THE INTERNAL FINANCIAL STABILIZATION ENTERPRISE MECHANISM IN CASE OF BANKRUPTCY

Анотація. досліджено складові механізму забезпечення фінансової стабілізації підприємства при загрозі банкрутства.

Ключові слова: банкрутство, механізм стабілізації, інструменти, фінанси, формування механізму внутрішньої фінансової стабілізації.

Аннотация. Исследованы составляющие механизма обеспечения финансовой стабилизации предприятия при угрозе возникновения банкротства.

Ключевые слова: банкротство, механизм стабилизации, инструменты, финансы, формирование механизма внутренней финансовой стабилизации.

Summary. The components of the mechanism of ensuring the financial stabilization of the enterprise in the event of bankruptcy are investigated.

Key words: bankruptcy, stabilizing mechanism, instruments, finances, formation of a mechanism of internal financial stabilization.

Сучасні економічні умови, що склалися в Україні, диктують відповідні вимоги підприємствам, що полягають в першу чергу в адаптації до змін зовнішнього середовища, успішної конкурентної позиції на ринку.

Тому необхідним є формування сучасних підходів щодо досягнення оптимального рівня внутрішньої фінансової стабільності, що дозволяє підприємствам виживати і розвиватись в зовнішньому середовищі. Загострення проблем, пов'язаних з обґрунтуванням

і забезпеченням формування стратегії розвитку підприємства та управління цим процесом, підтверджує значущість цих питань для підприємств України.

Вагомий внесок у розвиток та розробку теоретико-методичних та практичних основ формування механізму внутрішньої фінансової стабілізації підприємства в умовах кризи зробили такі українські та зарубіжні вчені: Н. В. Куденко, А. П. Наливайко, Г. В. Осовська, В. С. Пономаренко, О. М. Тридід, І. Ансофф, О. С. Віханський, А. П. Градов, Г. Мінцберг, М. Портер, А. Томпсон, А. Чандлер та інші.

«Загальний процес побудови механізму забезпечення внутрішньої фінансової стабільності на підприємстві в умовах виникнення загроз банкрутства слід розглядати як певну систему, яка дає змогу виявити потенційні загрози і ризики, оперативно знаходити ефективні шляхи протидії, гарантує стійкий фінансовий стан суб'єктів господарювання, можливість подальшого розвитку та виживання, отже для цього необхідно постійно здійснювати аналіз середовища функціонування підприємства та визначення факторів, які впливають на його фінансову стабільність» [5, с. 38].

Зростання фінансової стабільності підприємств залежить від багатьох факторів.

Треба зауважити, що небезпеки та загрози, які впливають на фінансову стабільність, можна поділити на зовнішні (не залежать від діяльності підприємства) та внутрішні (безпосередньо залежать від діяльності підприємства), а також на існуючі та можливі.

Крухмаль О. В. вважає, що фінансова стабільність передбачає здатність системи протистояти зовнішнім факторам впливу [7]. Цал-Цалко Ю. С. трактує, що це стан активів підприємства, що гарантує йому достатню платоспроможність [10]. Савицька Г. В. переконує, що фінансова стабільність — це здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у зовнішньому і внутрішньому середовищі, яке змінюється, що гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість в межах припустимого рівня ризику [13].

Враховуючи думку численних авторів, а також матеріали досліджень, визначимо такі фактори:

- до зовнішніх факторів, які впливають на рівень фінансової стабільності підприємства, у тому числі при загрозі банкрутства, зазначимо економічні, правові, ринкові, технологічні та технічні, географічні, соціально-культурні, міжнародні.
- внутрішніми факторами впливу на фінансову стабільність підприємства є: кадровий потенціал, засоби праці, інформаційне забезпечення прийняття рішень, системні фактори [3].

Треба зауважити, що джерелами загрози банкрутства для підприємства можуть бути як дії окремих осіб, установ і суб'єктів господарювання (органів державної влади, міжнародних органів, підприємств-

конкурентів), так і випадковий збіг об'єктивних обставин у зовнішньому економічному середовищі (стан фінансової кон'юнктури на ринках даного підприємства, наукові відкриття й технологічні розробки, форс-мажорні обставини тощо).

Таким чином, функціонування сучасного підприємства та формування його фінансової стабільності повністю залежить від сукупності факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, та інших джерел, що впливають на систему управління фінансовим станом. Важливість визначення факторів впливу дає змогу підприємству адаптуватись до постійної зміни середовища та успішно виживати в умовах конкуренції, при цьому процес адаптації потребує здатності до розвитку, трансформації елементів господарської діяльності та системи управління в такому напрямку, який забезпечує внутрішню фінансову стабільність [2].

Необхідно зазначити, що стан внутрішньої фінансової стабільності кожного підприємства та загрози його банкрутства можна оцінити за допомогою системи певних показників, до яких відносяться: фінансові коефіцієнти; стан дебіторської і кредиторської заборгованості; темпи зростання прибутку, реалізації продукції, активів.

Процес забезпечення внутрішньої фінансової стабільності підприємства базується на відповідному внутрішньому механізмі його управлінням, під яким розглядають сукупність станів та процесів, з яких складається управління щодо протидії небезпекам, загрозам та ризикам [3].

Зазначимо, що організація механізму внутрішньої фінансової стабілізації на підприємстві при загрозі банкрутства повинна ґрунтуватися на наступних принципах: принцип нормування грошових активів; принцип цільового використання фінансових ресурсів визначає основні напрями використання оборотних активів в діяльності підприємства, порушення цього принципу веде до відвернення з обороту авансованих оборотних активів, що може призвести до погіршення платіжно-розрахункової дисципліни і зростання зовнішньої заборгованості; принцип збереження оборотних активів.

Головною метою внутрішнього механізму фінансової стабілізації підприємства при загрозі банкрутства можна визначити підвищення рівня фінансової стійкості, платоспроможності та конкурентоспроможності підприємства в сучасних умовах господарювання (рис 1.).

При цьому основними задачами в процесі досягнення поставленої мети залишаються: забезпечення зростання потенціалу формування резервів грошових активів з внутрішніх джерел; забезпечення необхідної фінансової гнучкості підприємства для фінансування оборотних активів підприємства; забезпечення оптимальності в структурі активів підприємства; використання методів бюджетування з процесі формування ефективного механізму

Рис. 1. Механізм внутрішньої фінансової стабілізації підприємства при загрозі його банкрутства [4, с. 95]

фінансового планування та контролю за формуванням фінансових ресурсів підприємства; оптимізація процесу планування потреби в оборотних активах.

З погляду впливу на процес формування і використання фінансових ресурсів з метою фінансової стабілізації підприємства визначальними внутрішніми чинниками є наступні: галузева належність суб'єкта господарювання; структура виробленої продукції, її частка в загальному платоспроможному попиті; розмір власного капіталу; величина і структура витрат підприємства, їх динаміка в порівнянні з грошовими доходами.

Реалізація механізму ґрунтується на фінансуванні оборотних активів за рахунок джерел: самофінансування; за рахунок залучення коштів із зовнішніх джерел; коштів, отриманих в порядку перерозподілу для покриття тимчасових втрат [4, с. 88–89].

Побудований механізм внутрішньої фінансової стабілізації при загрозі банкрутства підприємства ґрунтується на наступних методах: метод фінансового планування в процесі контролю у внутрішній фінансовій стабілізації підприємства; метод бюджетування та контролінгу; метод ситуаційного аналізу; метод програм теорії обмеження системи.

Проаналізуємо кожен з них окремо.

1. Метод фінансового планування в процесі контролю у внутрішній фінансовій стабілізації підприємства — це управління процесами створення, розподілу, перерозподілу і використання фінансових ресурсів на підприємстві, що реалізовується в деталізованих фінансових планах. Фінансове планування є складовою частиною загального процесу планування і, отже, управлінського процесу, здійснюваного менеджментом підприємства.

Головними етапами фінансового планування можна визначити наступне: аналіз інвестиційних можливостей і можливостей фінансування, які має в своєму розпорядженні компанія; прогнозування наслідків поточних рішень, щоб уникнути несподіванок і зрозуміти зв'язок між поточними і майбутніми рішеннями; обґрунтування вибраного варіанту з ряду можливих рішень (цей варіант і буде представлений в остаточній редакції плану); оцінки результатів, досягнутих компанією, порівняно з цілями, встановленими у фінансовому плані [4, с. 88–89].

В процесі планування, короткострокові фінансові рішення зазвичай легші для ухвалення, ніж довгострокові. Проте це не означає, що вони є менш важливими. Підприємство може розробити достатньо привабливий інвестиційний проект, визначити оптимальне співвідношення позикового і власного капіталів, розробити досконалу політику дивідендів і проте не мати успіху, тому що компанія не серйозно віднеслася до питань поточного бюджетування. Умови, від яких залежить ефективність фінансового планування, витікають з самих цілей цього процесу і необхідного кінцевого результату. У цьому сенсі виділяють три основні умови фінансового планування [16, с. 111–112]:

- наявність моделі прогнозу. Фінансові плани повинні бути складені при якомога точнішому прогнозі визначальних чинників. При цьому прогнозування може ґрунтуватися на історичній інформації, з використанням апарату математичної статистики, результатів моделей прогнозування (статистичних моделей чинників, що враховують взаємозв'язок, один з одним і зовнішніми чинниками), експертних оцінок та ін.;
- відсутність оптимального фінансового плану. На сьогоднішній день не існує моделі, що може прийняти рішення за менеджера, яку з можливих альтернатив необхідно обрати. Рішення ухвалюється після вивчення альтернатив, на основі професійного досвіду і, можливо навіть, інтуїції керівництва. Завдання фінансового менеджера представити керівництву всю можливу палітру можливих результатів планованого періоду;
- контроль над втіленням фінансового плану в життя. Досягнення довгострокових планів неможливе без поточного планування. Зрозуміло, що жоден довгостроковий план не виконується з абсолютною точністю. Вимога до точності планування повинна зростати у міру наближення кінця планованого періоду до моменту планування.

2. Метод, заснований на технології бюджетування та контролінгу. Бюджетування є процесом планування майбутньої діяльності підприємства, результати якого оформляються системою бюджетів. Звичайне створення бюджетів здійснюється в рамках оперативного планування. Виходячи із стратегічних цілей підприємства, розглядається розподіл економічних ресурсів, а саме бюджету, що знаходиться у розпорядженні організації. Розробка бюджетів додає кількісну визначеність обраним перспективам існування підприємства [4, с. 77–78].

До основних етапів бюджетування можна включити три послідовні етапи (рис. 2):

1. Етап розробки проекту зведеного бюджету.
2. Затвердження проекту бюджету і включення його в структуру науково обґрунтованого бізнес-плану підприємства-організації.
3. Аналіз виконання бюджету за підсумками поточного року.

Бюджетний процес є складним і багатограним. В процесі бюджетування беруть участь всі структурні підрозділи підприємства, яким привласнюється назва «Центри фінансової відповідальності» і, за якими закріплені певні ділянки планування залежно від посадових обов'язків і рівня відповідальності (табл. 1).

Кожний підрозділ за шаблоном, затвердженим на підприємстві, заповнює інформативну базу, тобто операційний бюджет, який надалі використовується при складанні фінансових бюджетів, а потім генерального бюджету, в цілому, по всьому підприємству. Дані операційних бюджетів повинні бути оброблені, проаналізовані і конкретизовані для

Рис. 2. Етапи бюджетного процесу на підприємстві [6; 9, с. 90–91]

передачі надалі на наступний ступінь процесу. Чим точніше і реальніше за цифру на першому ступені, тим вище вірогідність складання генерального бюджету з найменшими погрішностями, а значить, нижче ризик виникнення непередбачених ситуацій. Після того, як операційні бюджети допоміжних служб підготовлені, вони передаються в економічний відділ, де формується зведення, виводиться прогнозний фінансовий результат. Далі фінансова служба на підставі зведення економістів формує бюджет руху грошових коштів, який відображає притоки і відтоки грошової готівки і, як наслідок, фінансову політику підприємства [9, с. 90–91].

Готова версія бюджету показується керівникові, а потім групі або одноосібному власникові для узгодження і твердження, після чого він перетворюється на упредметнену мету, яка поставлена перед компанією і обов'язкова для виконання. Відхилення в ту або іншу сторону від затвердженого бюджету

може привести до небажаних наслідків, у зв'язку з чим виконання його строго контролюється і карається у разі порушення.

У міру проходження кожного етапу планування, від нижчої ланки до вищого керівництва генеральний бюджет обростає інформацією і зрештою є деталізованим аналізом діяльності організації на майбутній період (короткостроковий або довгостроковий). Проте реальне життя вносить свої корективи, часом абсолютно несподівані, що може позначитися і на затвердженому бюджеті. Для цього існує таке поняття, як дії, що коректують, що проводяться в міру необхідності залежно від періоду, закладеного в бюджеті.

В процесі бюджетування використовують два методи:

- «нульовий метод» актуальний для створеної комерційної організації або при корінній зміні предмету діяльності організації;

Таблиця 1

Впровадження бюджетування на підприємстві [6]

Визначення значень цільових показників і нормативів («Технологія»)
Фінансова структуризація («Організація»)
Інформаційна структуризація («Технологія»)
Розподіл функцій бюджетного планування («Організація»)
Побудова системи відповідальності за дотримання бюджетного регламенту («Організація»)
Аналіз показників відхилення від бюджету («Технологія»)

– «планування від досягнутого» — традиційний метод [9, с. 108–109].

Впровадження бюджетування на підприємстві стикається з двома групами проблем: методичні проблеми і організаційні. Досвід доводить, що, як правило, найважчим в бюджетуванні є етап його впровадження на підприємство. Приватизовані підприємства отримали в спадок величезний досвід складання документів, непотрібних підприємству в ринковій економіці. Тому, принципово важливим є вирішення вищого менеджменту про впровадження бюджетування процесу відтворення активів в новому реальному масштабі цінностей [14, с. 112–113].

Розглянемо наступний метод.

3. Метод ситуаційного аналізу. Суть ситуаційного аналізу полягає в тому, що, в процесі формування і використання оборотних активів, змінюючи початкові дані про планові обсяги продажів, ціни та ін., ми аналізуємо кінцеві результати планування, оцінюємо ризики і визначення оптимального варіанту дій [11]. Ситуаційний аналіз практично неможливо здійснювати без обчислювальної техніки, тобто його практичне використання можливо з комп'ютерним пакетом «Comeshare», хоча на перших порах цілком можна обійтися безкоштовними можливостями Excel для Windows [11].

4. Метод, заснований на використанні програм теорії обмеження системи (далі — ТОС), тобто комплексний підхід до управління підприємством, заснований на розумінні того, що у кожного підприємства є конкретна мета і виробничі, організаційні, технічні обмеження, які обумовлюють пропускну спроможність всієї організації виробництва і збуту. Мета будь-якого підприємства — заробляти якомога більше грошей зараз і в майбутньому, для цього потрібно, з одного боку, збільшувати обсяги продажів, а з іншої — контролювати і знижувати витрати. Але щоб знижувати витрати, необхідно, за логікою речей, не відкривати нові філії, не наймати людей, для збільшення продажів потрібно виводити нові продукти і інвестувати засоби в нові напрями.

У працях Е. Голдраттом у книзі «Goal» («Мета») була представлена авторська техніка, яка обіцяє допомогти організаціям у реалізації своїх цілей, після чого теорія обмежень була суттєво розширена і були представлені суміжні методи [12].

За допомогою ТОС ця ситуація вирішується дуже просто, єдиним обмеженням є клієнт, який сам визначає скільки тієї чи іншої продукції необхідно,

щоб вивести на ринок і представити повний асортимент продуктів на ринку [12, с. 94–95].

До основних критеріїв оцінки ефективності механізму внутрішньої фінансової стабілізації при загрозі банкрутства підприємства можна віднести наступне: визначення раціональної норми закупівлі виробничих запасів підприємством; оптимізація величини залишку вільних грошових коштів; створення додаткових резервів для покриття величини безнадійної дебіторської заборгованості.

Таким чином, побудований механізм внутрішньої фінансової стабілізації підприємства дозволяє уникнути ймовірності виникнення банкрутства за рахунок:

- визначення основних ключових принципів організації механізму внутрішньої фінансової стабілізації на підприємстві з урахуванням ринкових умов господарювання;
- формування мети — побудова ефективного механізму внутрішньої фінансової стабілізації з урахуванням сучасної ринкової ситуації;
- вибір основних задач для досягнення поставленої мети в процесі дії вибраного напрямку управління процесом формування та використання фінансових ресурсів на підприємстві;
- аналіз впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на процес управління станом фінансової стабілізації;
- вибір найбільш вигідних джерел фінансування формування фінансових ресурсів на підприємстві;
- вибір основних методів управління рівнем фінансової стабілізації шляхом використання інструментів фінансового планування, бюджетування, ситуаційного аналізу та методів теорії обмеження;
- оцінка критеріїв ефективності механізму внутрішньої фінансової стабілізації.

Таким чином, кожне сучасне підприємство повинно формувати механізм внутрішньої стабілізації при загрозі банкрутства, яке може виникнути через наявність дестабілізуючих чинників. Для забезпечення фінансової стабільності та можливості передбачення ризиків повинна існувати певна система управління фінансовим станом підприємства в цілому, на кожному підприємстві важливим завданням є розробка дієвого внутрішнього механізму фінансової стабілізації з метою зміцнення загального фінансового стану та рівня фінансової стійкості, який характеризується тісним взаємозв'язком і взаємообумовленістю його окремих складових.

Література

1. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / Бланк И. А. К: Эльга, Ника- Центр, 2009. 784 с.
2. Воробйова О. К. Стратегічні аспекти антикризового управління. URL: <http://donduet.edu.ua>
3. Гринько Т. Т. Стратегія як інструмент антикризового управління на підприємстві. URL: file://Downloads/econ_2013_8_13.pdf

4. Єрмошенко М. М. Фінансова складова фінансової безпеки: держава і підприємство: Наук. монографія / Єрмошенко М. М., Горячева К. С. К.: Національна академія управління, 2014. 232 с.
5. Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємництва: навчальний посібник / Г. В. Соломіна. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2018. URL: <http://er.dduvs.in.ua/bitstream>
6. Ілляшенко Т. О. Бюджетування як напрямок удосконалення управління на підприємстві. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua>
7. Крухмаль О. В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи / Крухмаль О. В., Коваленко В. В. // Монографія. Суми: УАВС НБУ, 2007. 198 с.
8. Могиліна Л. А. Науково-методичні засади оцінювання рівня фінансової безпеки підприємств України / Л. А. Могиліна // Актуальні проблеми економіки. 2016. № 1. С. 203–210.
9. Мойсеєнко І. П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник / Мойсеєнко І. П., Марченко О. М. Львів, 2011. 380 с.
10. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посіб. — 2-ге видан., випр. і доп. / Г. В. Савицька. К., 2005. 662 с.
11. Ситуаційний менеджмент. Навч. посіб. 2-ге вид., перероб та доповн. К.: Центр учбової літератури, 2012. URL: <http://dspace.puet.edu.ua>
12. Череп О. Г. Управління фінансово-економічною безпекою підприємств в Україні / О. Г. Череп, З. П. Урусова, А. А. Урусов // Вісник ЖДТУ. Серія «Економічні науки». 2015. № 3(61). С. 328–330.
13. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз. Підручник. / Ю. С. Цал-Цалко. К.: Центр учбової літератури, 2008. 566 с.
14. Шіфріна Н. І. Класифікація активів підприємства за рівнем ліквідності / Шіфріна Н. І. // Вісник економіки транспорту і промисловості. № 34. 2016. С. 347–349.
15. Шпаганко А. А. Поняття «стратегічна конкурентоспроможність» / А. Шпаганко // Економіка України. 2015. № 6. С. 45–49.
16. Шкарлет С. М. Діагностика потенціалу фінансового стану підприємства у функціональному аспекті його інноваційної політики // Фінанси, облік. Аудит. № 18. 2016. С. 111–112.

Сілова Яна Володимирівна

аспірант кафедри міжнародного бізнесу та фінансів

Національного технічного університету

«Харківський політехнічний інститут»

Силова Яна Владимировна

аспирант кафедры международного бизнеса и финансов

Национального технического университета

«Харьковский политехнический институт»

Silova Yana

Graduate Student of the

Department of International Business and Finance of the

National Technical University «Kharkov Polytechnic Institute»

ORCID: 0000-0002-7387-3246

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ И ИНВЕСТИЦИОННАЯ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЙ

COMPETITIVENESS AND INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF ENTERPRISES

Анотація. У статті розкривається питання оцінки конкурентоспроможності економіки територіально-організованих економічних систем, пошуку механізмів і способів її підвищення. Обґрунтовується, що інвестиції прив'язані не тільки до конкретних підприємств, але і до регіонів, галузей та країн. Тому інвестору при прийнятті рішення необхідно також мати інформацію про їх інвестиційну привабливість. На основі цього в статті представлені визначення наступним економічним категоріям: конкурентоспроможність та конкурентоспроможність товару. Підкреслюється, що оцінка інвестиційної привабливості підприємства на основі фінансових показників здійснюється шляхом аналізу фінансового стану підприємства за допомогою системи фінансових коефіцієнтів. Також обґрунтовується, що з метою підвищення власної інвестиційної привабливості підприємство повинно постійно піклуватися про свої конкурентні переваги. У статті вказується, що через закритості бізнесу інші джерела інформації – дані рейтингів, аналітичних агентств, відкритих фінансових документів – не завжди дозволяють отримати достатні відомості про засновників, статутний капітал, річний оборот, структуру управління. Ділове співтовариство ще не готове до того, щоб робити бізнес прозорим, за цих обставин зростає значення іміджу компанії. Таким чином, з усього вище сказаного можна зробити висновок про те, що імідж і репутація компанії впливають на конкурентоспроможність, а також на інвестиційну привабливість підприємства і його цінних паперів. Робиться висновок, що кожен господарюючий суб'єкт повинен розглядатися як багатовимірний об'єкт, описуваний системою різних показників, серед яких особливо слід виділяти конкурентоспроможність, кожен з яких може проявити свій вплив на інвестиційну привабливість підприємства і його цінних паперів.

Ключові слова: конкурентоспроможність, інвестиції, інвестиційна привабливість, конкурентні переваги, іміджу компанії.

Аннотация. В статье раскрывается вопрос оценки конкурентоспособности экономики территориально-организованных экономических систем, поиска механизмов и способов ее повышения. Обосновывается, что инвестиции привязаны не только к конкретным предприятиям, но и к регионам, отраслям и странам. Поэтому инвестору при принятии решения необходимо также иметь информацию об их инвестиционной привлекательности. На основе этого в статье представлены определения следующего экономического категориям: конкурентоспособность и конкурентоспособность товара. Уточняется, что оценка инвестиционной привлекательности предприятия на основе финансовых показателей осуществляется путем анализа финансового состояния предприятия с помощью системы финансовых коэффициентов. Также обосновывается, что с целью повышения собственной инвестиционной привлекательности предприятие

должно постоянно заботиться о своих конкурентных преимуществах. В статье указывается, что по причине закрытости бизнеса другие источники информации (данные рейтингов, аналитических агентств, открытых финансовых документов) не всегда позволяют получить достаточные сведения об учредителях, уставном капитале, годовой оборот, структуре управления. Деловое сообщество еще не готово к тому, чтобы сделать бизнес прозрачным, что приводит к росту значения имиджа компании. Таким образом, из всего выше сказанного можно сделать вывод о том, что имидж и репутация компании влияют на конкурентоспособность, а также на инвестиционную привлекательность предприятия и его ценных бумаг. Делается вывод, что каждый хозяйствующий субъект должен рассматриваться как многомерный объект, описываемый системой различных показателей, среди которых особо следует выделять конкурентоспособность, каждый из которых может проявить свое влияние на инвестиционную привлекательность предприятия и его ценных бумаг.

Ключевые слова: конкурентоспособность, инвестиции, инвестиционная привлекательность, конкурентные преимущества, имидж компании.

Summary. The article reveals the issue of assessing the competitiveness of the economy of geographically organized economic systems, the search for mechanisms and ways to increase it. It is proved that investments are tied not only to specific enterprises, but also to regions, industries and countries. Therefore, when making a decision, an investor must also have information on their investment attractiveness. Based on this, the article presents definitions of the following economic categories: competitiveness and competitiveness of goods. It is specified that the assessment of the investment attractiveness of the enterprise on the basis of financial indicators is carried out by analyzing the financial condition of the enterprise using a system of financial ratios. It is also substantiated that in order to increase its own investment attractiveness, an enterprise must constantly take care of its competitive advantages. The article indicates that due to the closeness of the business, other sources of information (data of ratings, analytical agencies, open financial documents) do not always allow obtaining sufficient information about the founders, authorized capital, annual turnover, and management structure. The business community is not yet ready to make the business transparent, which leads to an increase in the image of the company. Thus, from the foregoing, we can conclude that the image and reputation of the company affect competitiveness, as well as the investment attractiveness of the company and its securities. It is concluded that each business entity should be considered as a multidimensional object described by a system of various indicators, among which competitiveness should be highlighted, each of which can exert its influence on the investment attractiveness of the enterprise and its securities.

Key words: competitiveness, investment, investment attractiveness, competitive advantages, company image.

Постановка проблеми. Сучасний етап економічного розвитку характеризується зростанням конкуренції на всіх рівнях. У цих умовах особливої актуальності набувають питання оцінки конкурентоспроможності економіки територіально-організованих економічних систем, пошуку механізмів і способів її підвищення.

Цілі. Визначити основні методологічні підходи до оцінки конкурентоспроможності. Проаналізувати існуючі в даний час методики оцінки конкурентоспроможності. Пошук способів і механізмів підвищення впливу інвестиційної привабливості і конкурентоспроможності на підприємстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підходи до вивчення сутності інвестиційної привабливості, а також факторів, що на неї вплив, найбільш повно висвітлені в роботах А. А. Воронова [3], Є. П. Голубкова [4], Е. Е. Кузьміна [5], А. А. Поліди [7], М. Портера [8], До. Уеста [9], Р. А. Фатхутдінова [10–11.], М. Б. Щепакіна [12].

Виклад основного матеріалу. Оскільки інвестиції прив'язані не тільки до конкретних підприємств, а й до регіонів, галузей і країн, то інвестору при прийнятті рішення необхідно також мати інформацію про їх інвестиційну привабливість. Тому інвестиційна привабливість розглядається на різних рівнях:

1. Макрорівні — інвестиційна привабливість країни.

2. Мезорівні — інвестиційна привабливість регіону, інвестиційна привабливість галузі.

3. Мікрорівні — інвестиційна привабливість підприємства.

Незважаючи на те що підприємство займає центральне місце в інвестиційному процесі, так як саме воно є безпосереднім об'єктом вкладення інвестицій, такий вплив є обопільним, так як території і галузі, володіючи власною інвестиційною привабливістю, в свою чергу залежать від інвестиційної привабливості підприємств, що входять в дану галузь на певній географічній території.

На сьогоднішній день у вітчизняній і зарубіжній економічній літературі описується безліч підходів до оцінки інвестиційної привабливості підприємства, серед яких можна виділити основні групи на основі факторів, покладених в методику її оцінки:

1. На основі виключно фінансових показників.

2. На основі фінансово-економічного аналізу, де враховуються не тільки фінансові, а й виробничі показники.

3. На основі відносини дохідності та ризику.

4. На основі комплексної порівняльної оцінки.

5. На основі вартісного підходу, де основним критерієм є ринкова вартість компанії і тенденцій до максимізації собівартості.

Оцінка інвестиційної привабливості підприємства на основі фінансових показників здійснюється

шляхом аналізу фінансового стану підприємства за допомогою системи фінансових коефіцієнтів:

1. Майновий стан (частка оборотних коштів в сукупному капіталі підприємства, частка запасів в оборотних активах, частка основних засобів у необоротних активах).

2. Ліквідність (коефіцієнт маневреності, поточної, швидкої та абсолютної ліквідності).

3. Фінансову стійкість (коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт фінансового важеля, коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів).

4. Ділову активність (коефіцієнт оборотності оборотних активів, коефіцієнт оборотності запасів, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості).

5. Рентабельність (коефіцієнти рентабельності виробництва і активів).

Джерелом інформації для такої оцінки служить фінансова звітність підприємства. У першому випадку основними факторами, що визначають інвестиційну привабливість підприємства, виступають темпи зростання ринку і відносна частка ринку, яку займає розглядаються підприємством. У другому випадку — розроблений спеціальний індекс привабливості галузі, обумовлений на основі розміру ринку, темпів зростання ринку, коефіцієнта прибутковості в галузі, ступеня конкуренції, сезонності і циклічності попиту, структури витрат у галузі. Всі ці фактори, оцінені кількісно, і складають індекс привабливості галузі [1, с. 111].

Поняття інвестиційної привабливості підприємства та фактори, що на нього вплив, досить глибоко аналізується в запропонованих роботах компаній Boston Consulting Group (матриця зростання/частка ринку) і General Electric спільно з консалтинговою фірмою McKinsey and Company (матриця стратегічного планування бізнесу).

Практична діяльність аналітичних компаній на ринку фінансових послуг показує, що спеціально розроблений індекс, який відображає інвестиційну привабливість, може бути успішно застосований при аналізі інвестиційної привабливості окремо взятого господарюючого суб'єкта та його цінних паперів.

Розроблені для цих цілей індекси враховують різні фактори, які прямим або непрямым чином перетинаються з поняттям конкурентоспроможності підприємства і продукції, що випускається їм продукції.

Так, наприклад, російська Інвестиційна група «Аміті» при фундаментальному аналізі господарюючого суб'єкта особливо розглядає коефіцієнт рентабельності інвестицій (Return on investment), який включений в більшість індексів, що визначають інвестиційну привабливість підприємства. Даний коефіцієнт показує, скільки грошових одиниць треба підприємству для отримання однієї грошової одиниці прибутку. На думку аналітиків, коефіцієнт

рентабельності інвестицій є одним з найбільш важливих індикаторів конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості підприємства [2].

В економічному словнику під ред. Азріліяна А. Н. таким економічним категоріям як конкурентоспроможність і конкурентоспроможність товару дані такі визначення:

1. Конкурентоспроможність — властивість товару, послуги, об'єкта ринкових відносин виступати на ринку нарівні з присутніми там аналогічними товарами, послугами або конкуруючими суб'єктами ринкових відносин. Оцінка цієї властивості дозволяє виділити високий, середній або низьку конкурентоспроможність.

2. Конкурентоспроможність товару — здатність товару відповідати вимогам ринку даного товару. Головними складовими конкурентоспроможності товару є: рівень маркетингу та рекламно-інформаційного забезпечення; відповідність вимогам споживача, технічним умовам і стандартам; організація сервісу, авторського нагляду, гарантійного забезпечення, навчання персоналу набуває боку; термін поставки (розробки, створення, продажу), строки гарантій; політико-економічна ситуація в даному регіоні. Оцінка конкурентоспроможності товару проводиться на основі зіставлення даного товару з продукцією інших фірм, яка отримала визнання, високу оцінку і володіє в даний період часу високої конкурентною здатністю [3, с. 385].

З вище сказаних визначень можна зробити висновок про те, що з метою підвищення власної інвестиційної привабливості підприємство повинно постійно піклуватися свої конкурентні переваги. Отже, дані економічні категорії взаємопов'язані між собою.

Спеціаліст в області маркетингу Філіп Котлер дає таке визначення такої економічної категорії як конкурентна перевага: конкурентна перевага — перевага, що купується компанією над конкурентами, за допомогою пропозиції споживачам більшої цінності або за рахунок пропозиції товарів і послуг за нижчими в порівнянні з конкурентами цінами або за рахунок надання споживачам великих вигод, які в достатній мірі компенсують більш високі ціни на товари і послуги [1, с. 418].

Слід зауважити, що менеджмент організації, заснований на маркетингу, стратегії та управлінні персоналом — основа високої конкурентоспроможності учасника бізнесу. Таким чином, можна стверджувати, що висока конкурентоспроможність пов'язана як з менеджментом ресурсів, так і з менеджментом організації [4]. У свою чергу, рівень менеджменту на підприємстві буде впливати на його інвестиційну привабливість.

При розгляді різних сторін фінансово-господарської діяльності підприємства, а зокрема — його конкурентоспроможності, часто інвестор звертається до джерел відкритої інформації, перш за все до ЗМІ.

Але витягти достовірні відомості з газет і телебачення практично неможливо. Бізнес досить закритий, і публікації в ЗМІ базуються здебільшого на чутках і власних міркуваннях журналістів.

Через закритості бізнесу інші джерела інформації — дані рейтингів, аналітичних агентств, відкритих фінансових документів — не завжди дозволяють отримати достатні відомості про засновників, статутний капітал, річний оборот, структурі управління. Ділове співтовариство ще не готове до того, щоб робити бізнес прозорим, а пріоритети замовний інформації панують над об'єктивними даними. За цих обставин зростає значення іміджу компанії.

У сформованому іміджі підприємства можна виділити два структурні елементи, що цікавлять, потенційних інвесторів [5]:

Перший — відкритість і прозорість компанії. Один із засобів підвищення прозорості компанії для інвесторів — перехід на міжнародні стандарти звітності за формою GAAP, IAS або звіти 20F. Інший спосіб підвищити прозорість компанії — отримати рейтинг міжнародного рейтингового агентства, оскільки для просування на західний ринок фінансових інструментів (наприклад, емісії акцій) компанії необхідно отримати кредитний рейтинг. А це можливо, тільки якщо бухгалтерія компанії зрозуміла інвесторам.

Дієвим засобом формування прозорості корпоративної структури може стати розробка корпоративного кодексу компанії. Практика подібних корпоративних норм широко застосовується на розвинених ринках і є там невід'ємною частиною умов ведення бізнесу.

Другий — репутація компанії на ринку і в суспільстві. Популярність — невід'ємна частина репутації компанії — формується в основному через

ЗМІ. У величезній масі видань і пропозицій про співпрацю необхідно визначити коло засобів масової інформації, авторитетних в цільовій групі аудиторії. Значно зростає авторитет компанії в ділових колах, коли вона сама і її топ-менеджери стають переможцями різноманітних конкурсів.

Серед способів зміцнення авторитету компанії слід також назвати громадську і благодійну діяльність. Особиста участь керівників компанії в бізнес-заходах, конференціях, семінарах, «круглих столах» робить компанію більш відомою серед еліти, директорат — більш доступним. Крім того, благодійність є одним із засобів створення репутації. Благодійність — це свідчення стабільності розвитку компанії для інвесторів, адже організація, яка перебуває в кризі, чи буде займатися благодійністю. Важливо, на наш погляд, вибрати постійні і відповідні іміджу компанії пріоритети благодійності.

Висновки. Таким чином, з усього вище сказаного можна зробити висновок про те, що імідж і репутація компанії впливають на конкурентоспроможність, інвестиційну привабливість підприємства і його цінних паперів. Кожен з елементів фінансово-господарської діяльності підприємства, з одного боку, немислимий без іншого. Але з іншого боку, кожен елемент є окремим напрямком політики компанії по формуванню власного іміджу, що підвищує конкурентоспроможність, а отже і інвестиційну привабливість. І припускає, в свою чергу, набір методів по їх реалізації. Отже, кожен господарюючий суб'єкт повинен розглядатися як багатовимірний об'єкт, описуваний системою різних показників (серед яких особливо слід виділяти конкурентоспроможність), кожен з яких може проявити свій вплив на інвестиційну привабливість підприємства і його цінних паперів.

Література

1. Котлер Філіп, Армстронг Гарі, Сондерс Джон, Вонг Вероніка. Основи маркетингу, 2000. С. 944.
2. Великий економічний словник Інститут нової економіки, 2002. С. 1280.
3. Воронов А. А. Конкуренція в ХХІ столітті, 2001. № 5. С. 16–24.
4. Голубков Є. П. Маркетингові дослідження: теорія, методологія і практика, 2002. С. 41.
5. Кузьміна Е. Е. Теорія і практика маркетингу, 2005. С. 22.
6. Гайдуцький А. Інвестиційна Конкуентоспроможність як мотиваційний чинник, 2004. № 5. С. 26–33.
7. Палладова Т. А. Ефективні методи розвитку конкурентного потенціалу підприємств, 2006. № 6. С. 25–35.
8. Портер М. Є. Міжнародна конкуренція Міжнар. відносини, 2004. С. 896.
9. Уест К. Маркетингові дослідження, 2002. С. 1200.
10. Фатхутдінов Р. А. Конкуентоспроможність організації в умовах кризи, 2002. С. 892.
11. Фатхутдінов Р. А. Управління конкурентоспроможністю організації, 2005. С. 544.
12. Щепакін М. Б. Методичний підхід до оцінки ефективності використання ресурсів на підприємствах, 2007. № 4 (52). С. 36–44.

References

1. Kotler Filip, Armstrong Hari, Sonders Dzhon, Vohn Veronika. Osnovy marketynhu, 2000. S. 944.
2. Velykyi ekonomichnyi slovnyk Instytut novoi ekonomiky, 2002. S. 1280.
3. Voronov A. A. Konkurentsia v KhKhI stolitti, 2001. № 5. S. 16–24.

4. Holubkov Ye. P. Marketynhovi doslidzhennia: teoriia, metodolohiia i praktyka, 2002. S. 41.
5. Kuzmina E. E. Teoriia i praktyka marketynhu, 2005. C. 22.
6. Haidutskiy A. Investytsiina Konkurentospromozhnist yak motivatsiinyi chynnyk, 2004. № 5. S. 26–33.
7. Palladova T. A. Efektyvni metody rozvytku konkurentnoho potentsialu pidpriemstv, 2006. № 6. S. 25–35.
8. Porter M. Ie. Mizhnarodna konkurentsiiia Mizhnar. vidnosyny, 2004. S. 896.
9. Uest K. Marketynhovi doslidzhennia, 2002. S.1200.
10. Fatkhutdinov R. A. Konkurentospromozhnist orhanizatsii v umovakh kryzy, 2002. S. 892.
11. Fatkhutdinov R. A. Upravlinnia konkurentospromozhnistiu orhanizatsii, 2005. S. 544.
12. Shchepak M. B. Metodychnyi pidkhid do otsinky efektyvnosti vykorystannia resursiv na pidpriemstvakh, 2007. № 4 (52). S. 36–44.

Новохат Олег Анатолійович

кандидат технічних наук,

старший викладач кафедри МАХНВ

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Новохат Олег Анатольевич

кандидат технических наук,

старший преподаватель кафедры МАХНВ

Национальный технический университет Украины

«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»

Novokhat Oleh

Philosophy Doctor of Technical Sciences, Senior Tutor

National Technical University of Ukraine

«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

ORCID: 0000-0002-1198-6675

Яновський Дмитро Ігорович

магістрант

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Яновский Дмитрий Игоревич

магистрант

Национального технического университета Украины

«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»

Yanovskji Dmytro

Master Student of the

National technical University of Ukraine

«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

СПОСОБИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ЗНЕВОДНЕННЯ КАРТОННОГО ПОЛОТНА

СПОСОБЫ ИНТЕНСИФИКАЦИИ ОБЕЗВОЖИВАНИЕ КАРТОННОЙ ПОЛОТНА

METHODS OF INTENSIFICATION OF DEHYDRATION CARDBOARD CANVAS

Анотація. Об'єктом дослідження є процес пресування картонного полотна за допомогою відсмоктуючого гауч-вала. Обґрунтовано фізичну модель процесу пресування картонного полотна за допомогою відсмоктуючого гауч-вала. Запропоновано технічне рішення по зневодненню картонного полотна шляхом пресування.

Ключові слова: пресування, відсмоктуючий вал, гауч-вал зневоднення.

Аннотация. Объектом исследования является процесс прессования картона полотна с помощью отсасывающего гауч вала. Обосновано физическую модель процесса прессования картонного полотна с помощью отсасывающего гауч вала. Предложено.

Ключевые слова: прессования, отсасывающих вал, гауч вал обезвоживания.

Summary. The object of the study is the process of pressing a cardboard web using a suction shaft. The physical model of the process of pressing the cardboard web using a suction shaft is substantiated. A technical solution for the dewatering of cardboard cloth by pressing is proposed.

Key words: pressing, suction shaft, gauge-shaft dehydration.

Постановка проблеми. Процес пресування карто-ну тяжкий та енергозатратний. Проте подальше сушіння вимагає ще більші витрати енергії. Тому розробка ефективних способів пресування для максимального зневоднення пресуванням для мінімізації витрат на сушіння є важливою задачею.

Труднощі під час пресування викликані, насамперед, обмеженням зусилля притискання через руйнацію структури волокнистого полотна, що пресується. Також надмірне стискання та подальше зменшення товщини полотна збільшує гідравлічний опір для видалення внутрішньої вологи. Також малий час перебування картонного полотна в пресовому захваті мінімізує час пресування, що зменшує питому продуктивність по видаленій волозі.

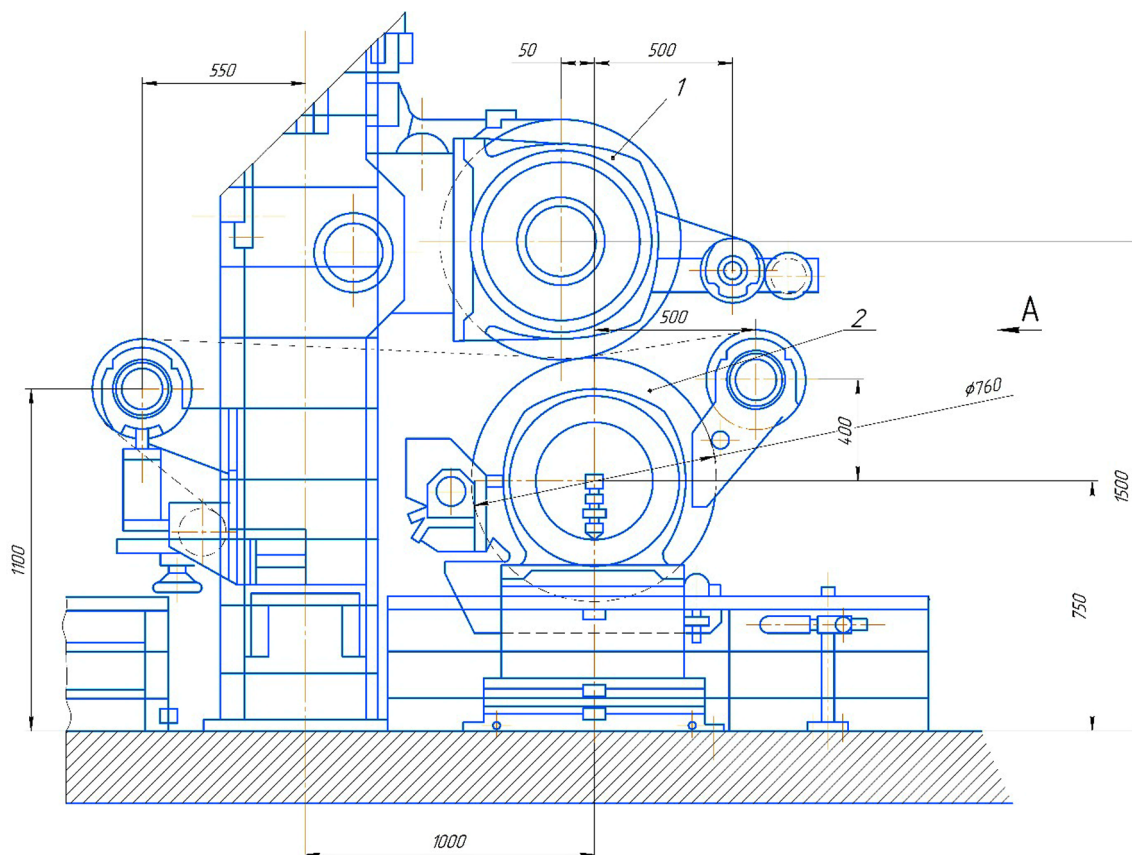
Існуючі конструкції пресів. На сучасних папероробних та картоноробних машинах широко застосовуються пресові вали різних типів: гумовані гладкі, з глухими отворами та жолобками, поліуретанові, відсмоктуючі, металеві гарячі, гранітні. Інколи замість одного, а інколи і двох, пресового

вала застосовують інші конструкції, наприклад башмак.

Дуже поширеними є відсмоктуючі пресові вали, які встановлюються на першому, другому, а іноді і третьому пресах замість звичайних облицьованих гумою валів. Їх застосування підвищує ступінь зневоднення картону. Адже вода під впливом розрідження в вакуум-камері безперешкодно йде із зони пресування через сукно в отвори відсмоктуючого вала, з яких потім викидається відцентровою силою. Поряд з цим значно поліпшується робота сукна, так як через їх пори проходить повітря. Кількість обривів картону скорочується, так як він присмоктується до сукна і менше прилипає до верхнього гранітного або поліуретанового вала.

Відсмоктуючий вал наприкінці формуючої частини ще називають гауч-валом. Прес, один з валів якого є гауч-вал, називається гауч-пресом (рис. 1).

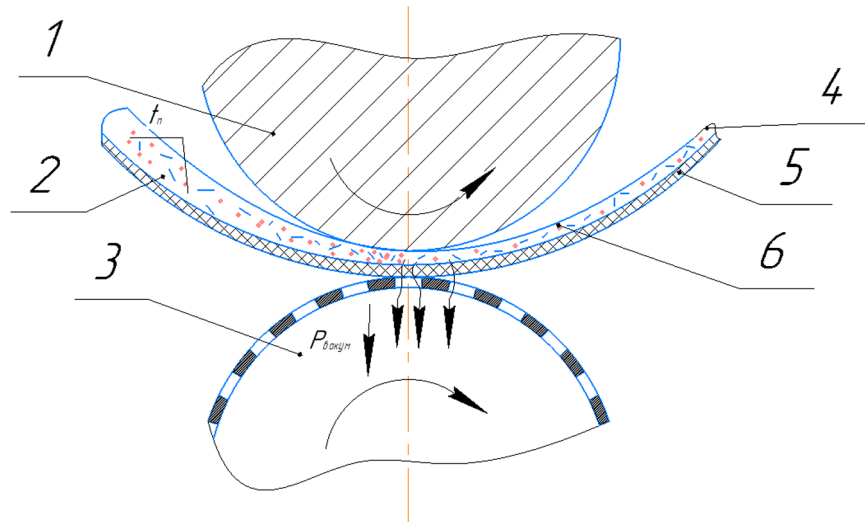
Описання процесу пресування. Рушійною силою процесу зневоднення є різниця між тиском притискання картонного полотна між пресовими валами та

1 — гранітний вал або вал з поліуретановим покриттям;

2 — відсмоктуючий вал

Рис. 1. Гауч-прес

1 — гранітний вал, 2 — волокна, 3 — відсмоктуючий вал, 4 — картонне полотно, 5 — сукно, 6 — волога

Рис. 2. Схема зневоднення картонного полотна

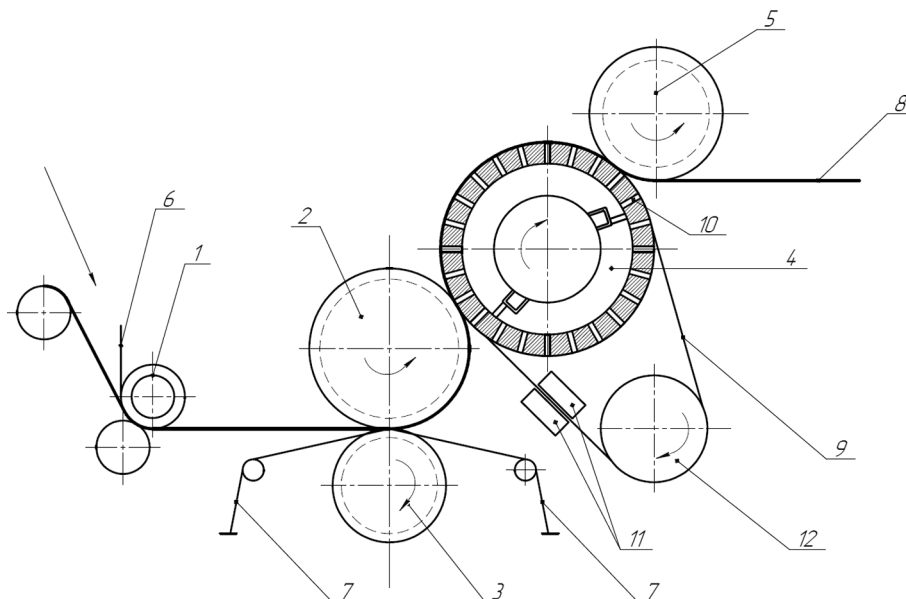
розрідження повітря всередині відсмоктуючого вала. Схема зневоднення картонного полотна шляхом пресування між двома валами показана на рис. 2.

Оскільки різниця тисків є рушійною силою зневоднення, тому є доцільним збільшити тиск всередині та/або зменшити тиск назовні картонного полотна. Вакуум назовні створити технічно ускладнено. Тиск всередині можна збільшити завдяки зростанню зусилля притискання, що, як вже вказувалося раніше, може бути недопустимо. Проте внутрішній тиск також можна збільшити зсередини без механічного впливу ззовні завдяки нагріванню вологи в картонному полотні. Крім того, нагрівання вологи призведе до зменшення її в'язкості та, відповідно, полегшення виведення з картонного полотна.

Запропоноване технічне рішення. Для збільшення інтенсивності зневоднення картонного полотна шляхом пресування вирішено поєднати відсмоктування полотна на відсмоктуючому валі та попереднє нагрівання вологи в полотні.

Так, в запропонованій конструкції пресової частини картоноробної машини (рис. 3) існує 3 пресових захвати для зневоднення картонного полотна.

В якості центрального вала використано відсмоктуючий вал, якого частково огинає безкінечна сітчаста (перфорована) стрічка. На вході в пресовий захват стрічка підігрівається від впливу інфрачервоних випромінювачів з обох її сторін. Крім збільшення інтенсивності пресування (зневоднення) завдяки поєднанню попереднього підігріву картонного полотна

1 — пересмоктуючий вал, 2,3 — пресовий вал, 4 — центральний вал, 5 — пресовий вал, 6,7 — сукно, 8 — паперове полотно, 9 — безкінечна стрічка, 10 — перфорація, 11 — інфрачервоні випромінювачі, 12 — сукноведучий вал

Рис. 3. Конструкція пресової частини картоноробної машини

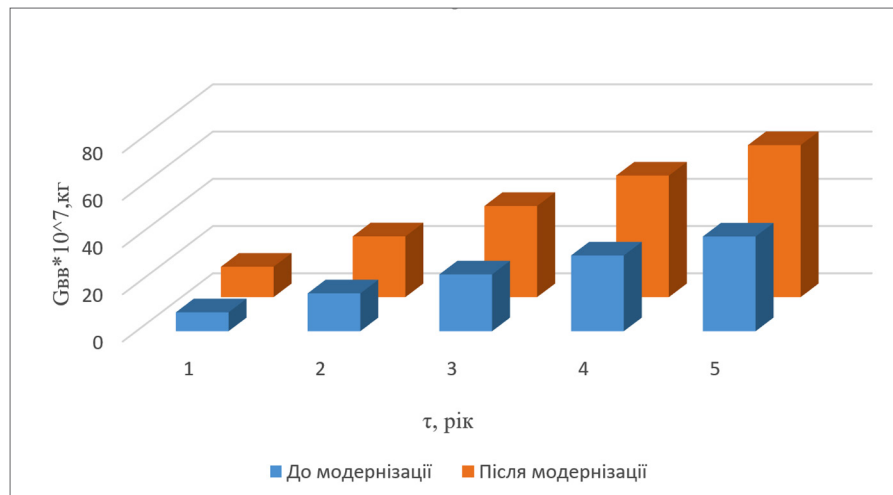
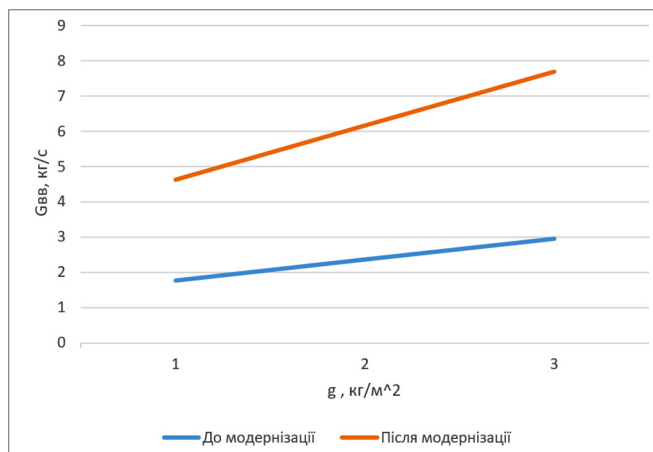

Рис. 4. Залежність продуктивності по відпресованій волозі від часу

Рис. 5. Залежність продуктивності від маси 1 м² картону

та дії вакууму на вологу в ньому, також частково зменшується рівень шуму. Це відбувається через часткове накриття стрічкою перфорації відсмоктувального валу. Адже розмір перфорації валу значно більший, ніж дрібно чарункова структура стрічки.

Отримано прогнозовану продуктивність картоноробної машини з вдосконаленою конструкцією пресової частини. Величину отриманої картонової продукції показано на рис. 4.

Встановлено також наскільки зміниться продуктивність пресу по відпресованій волозі в разі зміни

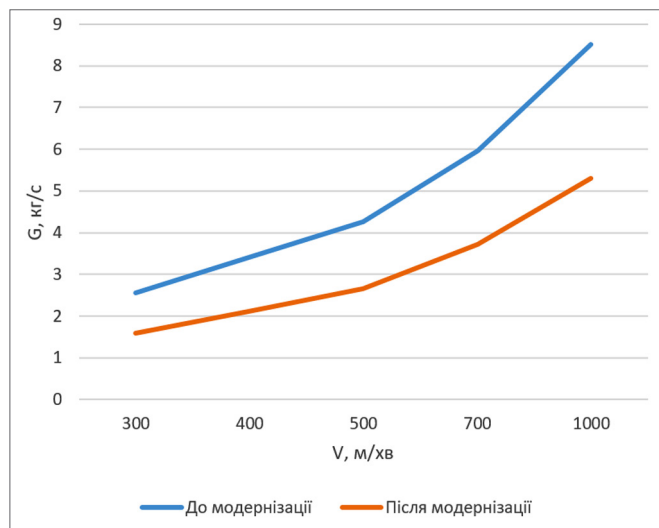

Рис. 6. Залежність продуктивності по відпресованій волозі від швидкості

маси квадратного метра картону, що виробляється, та зі зміною швидкості картоноробної машини (рис. 5).

Отже, шляхом аналізу способів збільшення інтенсивності зневоднення шляхом пресування було розроблено пресову частину картоноробної машини. Попередні розрахунки показали ефективність цієї конструкції. Тому можна рекомендувати до подальшої розробки цієї пресової частини.

Література

- Новиков Н. Е. Прессование бумажного полотна / Н. Е. Новиков. М.: Лесная промышленность, 1972. 240 с.
- Оборудование целлюлозно-бумажного производства. В 2-х томах. Т. 2. Бумагоделательные машины / В. А. Чичаев, М. Л. Глезин, В. А. Екимов и др. М.: Лесная промышленность, 1981. 264 с.
- Заявка на деклараційний патент України на корисну модель u201905178 від 16 травня 2019 року.
- Яновський Д. І., Новохат О. А. Застосування відсмоктувального гауч-вала [Текст]: XVI Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів і молодих вчених «Ресурсоенергозберігаючі технології та обладнання» (22–23 квітня 2019 р.м. Київ) / Укладач Я. М. Корнієнко. К.: «КПІ ім. Ігоря Сікорського», 2019. 129 с.

УДК 676.2.026.72.04

Плосконос Віктор Григорович

*кандидат технічних наук, старший науковий співробітник,
доцент кафедри екології та технології рослинних полімерів
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Плосконос Виктор Григорьевич

*кандидат технических наук, старший научный сотрудник,
доцент кафедры экологии и технологии растительных полимеров
Национальный технический университет Украины
«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»*

Ploskonos Viktor

*Candidate of Technical Sciences, Senior Scientist,
Assistant Professor of the Department of Ecology and Plant Polymers Technology
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»*

Букіна Яна Ігорівна

*магістрант
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Букина Яна Игоревна

*магистрант
Национального технического университета Украины
«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»*

Bukina Yana

*Graduating Student of the
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»*

**НАУКОВІ АСПЕКТИ ПОШУКУ ОПТИМАЛЬНИХ УМОВ
ВИКОРИСТАННЯ МОДИФІКОВАНИХ КУКУРУДЗЯНИХ
КРОХМАЛЬНИХ КЛЕЇВ У ВИРОБНИЦТВІ ПАПЕРУ ТА КАРТОНУ**

**НАУЧНЫЕ АСПЕКТЫ ПОИСКА ОПТИМАЛЬНЫХ УСЛОВИЙ
ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МОДИФИЦИРОВАННЫХ КУКУРУЗНЫХ
КРАХМАЛЬНЫХ КЛЕЁВ В ПРОИЗВОДСТВЕ БУМАГИ И КАРТОНА**

**SCIENTIFIC ASPECTS OF OPTIMAL CONDITIONS SEARCH
FOR USE OF MODIFIED MAIZE STARCH ADHESIVES
IN THE PAPER AND CARDBOARD PRODUCTION**

Анотація. Розроблена матриця експериментальних досліджень та проведена її реалізація в лабораторних умовах. На основі створених математичних моделей визначено оптимальні умови використання модифікованих крохмальних клеїв в процесі виробництва паперу для гофрування.

Ключові слова: виробництво паперу для гофрування, модифіковані крохмальні клеї математичні моделі, оптимальні умови.

Аннотация. Разработана матрица экспериментальных исследований и проведена ее реализация в лабораторных условиях. На основе созданных математических моделей определены оптимальные условия использования модифицированных крахмальных клеев в процессе производства бумаги для гофрирования.

Ключевые слова: производство бумаги для гофрирования, модифицированные крахмальные клеи математические модели, оптимальные условия.

Summary. A matrix of experimental studies has been developed and carried out in laboratory conditions. On the basis of the created mathematical models, the optimal conditions for the use of modified starch adhesives in the corrugated paper production are determined.

Key words: corrugated paper production, modified starch adhesives, mathematical models, optimal conditions.

В сучасній технології виготовлення картонно-паперової продукції хімічна складова виробництва — хімія паперу та хімічні функціональні речовини для паперу є найважливішим компонентом технології. Вона постійно збагачується новими науковими досягненнями та ефективними функціональними хімічними продуктами. Такий характер розвитку хімії паперу та хімії для паперу залишається потенційно перспективним засобом впливу на властивості паперу та ефективність технології.

Целюлозно-паперова промисловість належить до наймасштабніших споживачів волокнистих напівфабрикатів та води. Використання макулатури у виробництві паперу та картону дозволяє суттєво знизити споживання природних ресурсів, зменшити забруднення навколишнього середовища. Використання макулатури дозволяє значно економити деревину (1 т макулатури замінює приблизно 4 м³ деревини), тепло, воду, зменшити парниковий ефект [1].

Але у цьому разі виникає низка проблем, обумовлених більш низькою якістю макулатури в порівнянні з целюлозою. Це призводить до погіршення утримання волокна на сітці паперо- або картоноробної машини, а відповідно і до забруднення підсіткових вод, збільшення витрат сировини разом із підсітковими водами. У разі повторного використання утриманого волокна якість готової продукції погіршується, оскільки збільшується кількість дрібного волокна в композиції.

Тому в процесах виробництва паперу та картону із вторинного макулатурного волокна усе частіше використовують модифіковані крохмальні клеї з метою підвищення фізико-механічних показників готового продукту та для утримання дрібного волокна на сітці машини.

Отже, метою даної статті є використання наукових засад в процесі дослідження впливу крохмального клею із восковидних сортів кукурудзи з різним ступенем заміщення на показники якості паперу для гофрування, який є одною із складових в композиції гофрокартону.

Дізнатися про комплекс властивостей об'єкту, що вивчається, можливо в процесі його дослідження. Для цього потрібно спланувати та провести експериментальні дослідження, а потім зафіксувати

результати цих досліджень на носіях інформації з метою порівняння нашого рівня пізнання об'єкта з існуючим [2]. Досліджуваний об'єкт по-різному реагує на зміну факторів (одного або декількох одночасно) і таким чином проявляє свій комплекс властивостей [3].

В ході проведення попередніх досліджень визначено фактори, що впливають на стан об'єкта, а саме: градус млива, вид проклеювання, ступінь заміщення крохмального клею та його витрата.

В табл. 1 наведено фактори та діапазони їх значень, у відповідності з якими буде розроблено матрицю експериментальних досліджень.

Таблиця 1

Найменування факторів та діапазони їх значень

Діапазон варіювання факторів	X ₁ Градус млива, °ШР	X ₂ Вид проклеювання	X ₃ Ступінь заміщення клею	X ₄ Витрата клею, %
Нижній	45	0	0,000	0,8
Верхній	70	1	0,053	1,8

В якості параметрів оптимізації вибрано такі показники:

- опір плоскостному стисненню, Н, (Y₁);
- абс.опір продавлюванню, кПа, (Y₂);
- питомий опір розриванню в машинному напрямку, кН/м, (Y₃);
- опір торцевому стисненню, кН/м, (Y₄);
- поверхнева вбирність води, г, Кобб₃₀, (Y₅).

В табл. 2 наведено матрицю та результати експериментальних досліджень. Матрицю розроблено з використанням критеріїв інформативності та шумостійкості [3]. Планування експериментальних досліджень проведено для 4-х рівнів варіювання факторів. Експериментальні дослідження проводилися в лабораторних умовах.

Для проклеювання маси використовували кукурудзяний крохмальний клей за концентрації 3%, який готували загальноприйнятим способом.

За витрати приготовленого модифікованого крохмального клею, а саме: 0,8–1,35–1,6–1,8%, та різним ступенем заміщення (0,035–0,042–0,053) виготовляли відливки паперу для гофрування з додаванням клею під час відливання.

Таблиця 2

Матриця та результати експериментальних досліджень

Номер досліджу	Фактори					Параметри оптимізації				
	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅ *	Y ₁	Y ₂	Y ₃	Y ₄	Y ₅
1	67	0	0	0,0	105,9	188	352,7	5,33	1,01	156,6
2	77	0	0	0,0	120,8	297	405,2	7,53	2,22	163
3	77	1	0	1,8	127,9	331	495,4	8,20	2,32	163,9
4	42	1	0	1,35	127,0	207	314,4	5,40	1,53	177,2
5	42	1	0,042	1,0	117,2	205	297,7	3,93	1,37	182,4
6	67	1	0,053	1,0	142,5	319	397,8	8,13	1,55	181,5
7	42	1	0,053	1,6	123,2	230	309,5	4,20	1,53	197,9
8	67	1	0,053	1,8	125,6	280	467,0	5,93	2,13	159
9	77	1	0,035	0,8	141,4	190	564,6	9,73	1,68	151,6
10	49	1	0,042	1,8	139,0	273	500,3	6,00	2,90	163,5
11	57	1	0,035	1,35	118,1	256	398,3	6,53	1,56	183,1
12	65	1	0,042	1,6	133,4	321	385,5	4,93	1,54	167,4
13	44	0	0	0,0	119,0	212	282,0	4,40	1,10	243,5
14	57	1	0,035	1,6	129,1	296	432,1	6,73	1,48	182,9
15	49	1	0	1,8	116,2	218	344,3	5,00	1,89	141,4
16	57	0	0	0,0	110,6	198	284,0	2,80	1,11	169,7

* — враховуючи, що маса експериментальних відливків була нестабільною, в якості X₅ — взято дод.фактор — маса 1 м²

Виготовлені відливки піддавалися фізико-механічним випробуванням з метою визначення впливу дози крохмального клею та ступеня заміщення на показники міцності зразків паперу.

Якщо результати експериментальних досліджень, що наведені в табл. 2, являють собою інформаційний (цифровий) макет об'єкта, який ми досліджуємо, то математичні моделі (описи) — це закодована (стисла) інформація про вплив, який мають вхідні фактори на параметри оптимізації.

Таким чином, математична модель, у відповідності із своїм призначенням, повинна з максимальним ступенем істинності відображати механізми процесів, що вивчаються [4].

Саме тому розроблення та подальше дослідження математичних моделей — це цілеспрямоване використання інформації з метою надати можливість експериментатору прослідкувати та вивчити закономірності змінювання досліджуваних властивостей об'єкту в залежності від значень, які будуть надані вхідним факторам.

У відповідності з масивом експериментальних даних (див. табл. 2) в роботі створені математичні описи за тими ж показниками, що були досліджені в процесі випробування зразків, а саме:

а) математична модель за показником опору плоскостному стисненню, Н

Математична модель має такий вигляд:

$$Y_1 = 162,09 + 1,68 * 10^{-4} * X_1^2 * X_4 * X_5 - 1,48 * 10^1 * \operatorname{tg}(X_1) * \operatorname{Cos}^2(X_2) * \operatorname{Cos}(X_5) + 5,20 * 10^{-5} * X_1 * \operatorname{Cos}(X_4) * X_5^2 - 9,50 * 10^{-1} * \operatorname{tg}(X_1) * X_4 * \operatorname{Cos}(X_5) * \operatorname{tg}(X_5) + 8,56 * 10^2 * \operatorname{Cos}(X_1) * \operatorname{tg}(X_1) * \operatorname{Cos}(X_5) \quad (1)$$

Відносна похибка розроблення математичного опису не перевищує 2,73%.

Аналіз математичного виразу (1) дозволяє зробити висновок, що математична модель за показником опору плоскостному стисненню логічна. Так, наприклад, підвищення градуса млива (X₁) призводить до зростання показника опору плоскостному стисненню (Y₁). Сприяє також зростанню показника абсолютного опору продавлюванню ефект взаємодії таких факторів, як градус млива (X₁) і витрата клею (X₄). Значний позитивний вплив на показник абсолютного опору продавлюванню (Y₁) має фактор маси 1 м² зразка (X₅). Саме тому, з метою визначення реального впливу кожного із досліджуваних факторів, значення фактора X₅ буде зафіксовано на рівні, який забезпечить оптимум.

б) математична модель за показником абсолютного опору продавлюванню, кПа.

Математична модель має такий вигляд:

$$Y_2 = -3,04 + 3,50 * 10^{-1} * \operatorname{sqrt}(X_1) * X_5 - 4,48 * 10^1 * \operatorname{Sin}(X_1) * \operatorname{Cos}(X_5) + 3,41 * 10^1 * \operatorname{Cos}(X_3) * X_4 + 3,90 * 10^1 * \operatorname{Cos}(X_1) * X_2 + 4,56 * 10^1 * \operatorname{Sin}^2(X_1) - 2,41 * 10^1 * \operatorname{Sin}^2(X_5) \quad (2)$$

Відносна похибка розроблення математичного опису не перевищує 5,22%.

Аналіз математичного виразу (2) дозволяє також зробити висновок, що математична модель за показником абсолютного опору продавлюванню, за аналогією (1), логічна. А саме: підвищення градуса млива (X₁) призводить до зростання показника абсолютного опору продавлюванню (Y₂). Сприяє також зростанню показника абсолютного опору

продавлюванню ефект взаємодії таких факторів, як ступінь заміщення модифікованого клею (X_3) і витрата клею (X_4). Значний позитивний вплив на показник абсолютного опору продавлюванню (Y_2) має фактор маси 1 м² зразка (X_5).

в) математична модель за показником питомого опору розриванню в машинному напрямку, кН/м

Математична модель має такий вигляд:

$$Y_3 = 1,05 + 5,55 * 10^{-6} * X_1 * \cos(X_3) * X_5^2 + 8,71 * 10^{-3} * X_1^2 * \cos(X_1) * X_3 - 2,03 * 10^{-2} * \cos(X_1) * \cos(X_4) + 2,37 * 10^{-2} * \cos(X_1) * \cos(X_4) * \cos(X_5) - 9,41 * 10^{-4} * X_1 * X_3 * X_4 * X_5 + 1,37 * X_1 * X_4 * \cos(X_4) \quad (3)$$

Відносна похибка розроблення математичного опису не перевищує 5,05%.

Аналіз математичного виразу (3) дозволяє також зробити висновок, що математична модель за показником питомого опору розриванню в машинному напрямку логічна. Так, наприклад, підвищення градусу млива (X_1) призводить до підвищення показника питомого опору розриванню в машинному напрямку (Y_3). Сприяє також зростанню показника питомого опору розриванню в машинному напрямку ефект взаємодії таких факторів, як градус млива (X_1), ступінь заміщення модифікованого клею (X_3) та витрата клею (X_4). До певного підвищення показника питомого опору розриванню в машинному напрямку призводить також ефект взаємодії таких факторів, як витрата модифікованого клею (X_4) та ступінь заміщення модифікованого клею (X_3).

г) математична модель за показником опору торцевому стисненню, кН/м

Математична модель має такий вигляд:

$$Y_4 = 1,77 + 1,94 * \cos^3(X_5) * \operatorname{tg}(X_5) + 5,58 * 101 * X_3^2 * X_4^2 + 1,69 * 10^{-3} * X_1 * \cos(X_1) * X_2 * \operatorname{tg}(X_3) + 6,55 * 10^{-2} * \cos(X_4) * \operatorname{tg}(X_5) \quad (4)$$

Відносна похибка розроблення математичного опису не перевищує 3,03%.

Аналіз математичного виразу (4) дозволяє також зробити висновок, що математична модель за показником опору торцевому стисненню логічна. Зростанню значення показника опору торцевому стисненню сприяють ефекти взаємодії таких факторів, як градус млива (X_1), наявність проклеювання (X_2), ступінь заміщення модифікованого клею (X_3) та витрата клею (X_4). Значний позитивний вплив на показник опору торцевому стисненню (Y_4) має також фактор маси 1 м² зразка (X_5).

д) математична модель за показником поверхневої вбирності води Кобб₃₀, г

Математична модель має такий вигляд:

$$Y_5 = 160,47 + 4,30 * 10^1 * \cos(X_1) * \cos(X_2) * \cos(X_5) + 4,17 * 10^1 * \cos^2(X_1) * \cos^2(X_3) - 4,18 * 10^{-1} * \operatorname{tg}(X_3) * \operatorname{tg}^2(X_4) * \cos(X_5) - 1,99 * 10^1 * \cos(X_1) * \operatorname{tg}(X_1) * X_4 * \cos(X_4) - 1,49 * 10^1 * \cos^3(X_1) * X_2 \quad (5)$$

Відносна похибка розроблення математичного опису не перевищує 3,80%.

Аналіз математичного виразу (5) також дозволяє зробити висновок, що математична модель за показником поверхневої вбирності води Кобб₃₀ логічна. Зростанню значення показника поверхневої вбирності води Кобб₃₀ сприяють ефекти взаємодії таких факторів, як градус млива (X_1), наявність проклеювання (X_2), ступінь заміщення модифікованого клею (X_3) та витрата клею (X_4). Значний вплив на показник поверхневої вбирності води Кобб₃₀ (Y_5) має також фактор маси 1 м² зразка (X_5).

Отже, на етапі розробки математичних моделей використано методологію самоорганізації складних систем, а саме: методу групового урахування аргументів (МГУА) [4]. Завдання та роль експериментатора на етапі створення моделей — розумне обмеження складності математичної моделі. Відносна похибка розроблення математичних описів знаходиться в межах 2,73–5,22%.

На наступному етапі науково-дослідної роботи була поставлена задача визначитися з показником ступеня млива макулатурної маси, за якого можливо досягти оптимальних значень міцнісних характеристик виготовлених зразків паперу.

Разом з тим, в ході проведення експериментальних досліджень масу 1 м² зразків паперу не вдалося втримати на заданому рівні: в ході експерименту вона коливалася в межах: 105,9–142,5 г (див. табл. 2 — фактор X_5). Зміна фактора X_5 в таких межах, як показує аналіз розроблених математичних залежностей (1–5), значно впливає на міцнісні характеристики зразків паперу ($Y_1 \div Y_5$): — фактор X_5 у всіх математичних залежностях тримається на перших позиціях за впливом на показники міцності.

Виходячи з того, що в кінцевому варіанті потрібно визначитися з впливом кожного із досліджуваних факторів окремо, було прийнято рішення зафіксувати X_5 на оптимальному рівні.

З цією метою, в табл. 3 наведено результати експериментальних досліджень, що отримані з використанням математичних залежностей. Виходячи з цих даних можна зробити висновок, що оптимальною можливо вважати масу 1 м², яка тримається на рівні 125 г.

На наступному етапі роботи на базі розроблених математичних залежностей (1–5) були проведені експериментальні дослідження, мета яких — визначитися з показниками ступеня млива макулатурної маси, за яких можливо досягти оптимальних значень міцнісних характеристик зразків паперу.

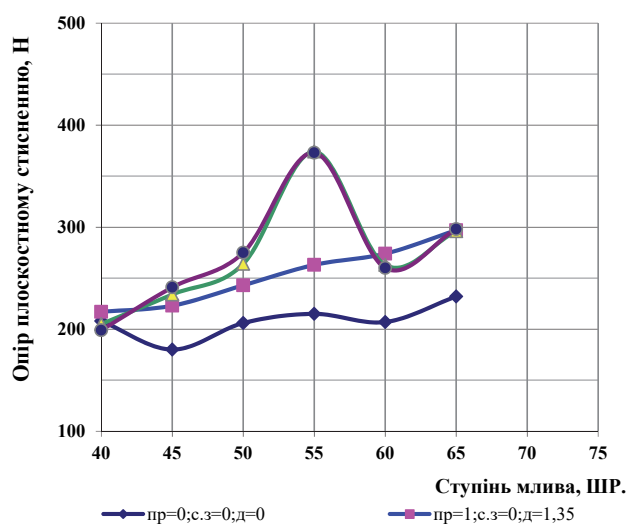
Дослідження проводилися в діапазоні ступеня млива від 40 до 70 °ШР (за оптимального значення маси 1 м² — 125 г). Проведено 4 серії експериментів:

- макулатурна маса без проклеювання;
- макулатурна маса з проклеюванням немодифікованим кукурудзяним клеєм (витрата 13,5 кг/т);
- макулатурна маса з проклеюванням модифікованим кукурудзяним клеєм (ступінь заміщення 0,035; витрата 16 кг/т);

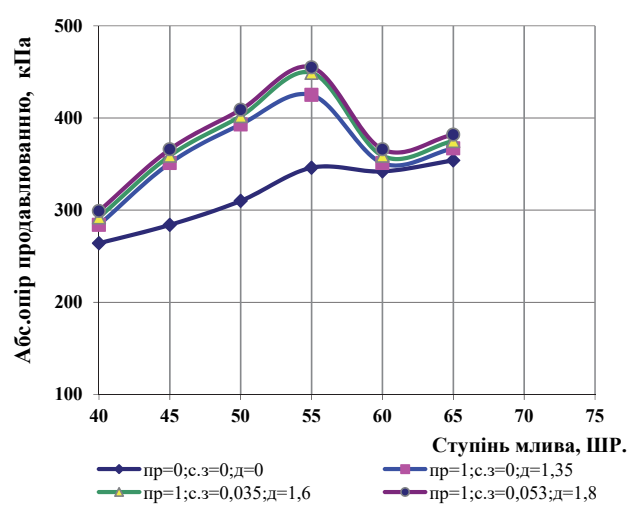
Таблиця 3

Фізико-механічні показники зразків паперу в залежності від маси 1 м²

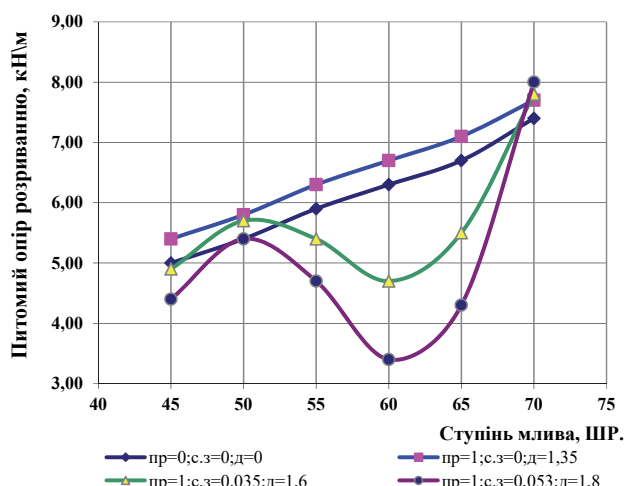
Маса 1 м ² зразків паперу	Градус млива, °ШР	Вид проклею- вання	Ступінь заміщення клею, %	Витрата клею	Фізико-механічні показники		
					Опір плоскост- ному стисненню, Н	Абсолютний опір продавлю- ванню, кПа	Питомий опір розриванню, кН/м.
100	50	1	0	0,8	214,7	316,5	4,6
112	50	1	0	0,8	222,8	328,5	5,3
125	50	1	0	0,8	233,2	374,5	6,2
100	65	1	0,042	1,35	254,9	296,3	3,8
112	65	1	0,042	1,35	275,8	332,2	4,7
125	65	1	0,042	1,35	284,8	366,6	5,8

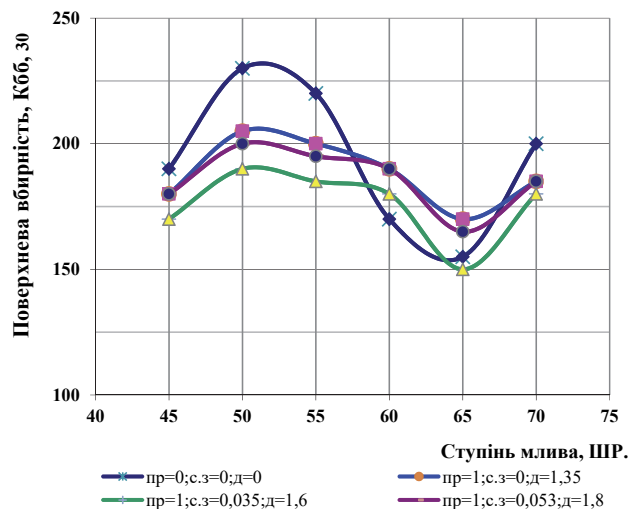
а)

б)

в)

г)

Рис. 1. Графіки залежності фізико-механічних показників відливків від ступеня млива маси:
а) опору плоскостному стисненню; б) абсолютного опору продавлюванню; в) питомого опору розриву;
г) поверхневої вбирності води зразків паперу

– макулатурна маса з проклеюванням модифікованим кукурудзяним клеєм (ступінь заміщення 0,053; витрата 18 кг/т).

На рис. 1 наведено графіки залежностей показників опору плоскостному стисненню, абсолютного опору продавлюванню, питомого опору розриву та поверхневої вбирності води зразків паперу від ступеня млива маси.

В процесі проведення експериментальних досліджень, встановлено, що оптимальний ступінь млива для макулатури марки МС-5Б за показниками опору плоскостному стисненню та абсолютного опору продавлюванню знаходиться в межах 55 °ШР. За показником же питомого опору розриву у випадку використання немодифікованого клею оптимальним значенням показника градуса млива можна вважати 70 °ШР, за якого досягається максимальна величина питомого опору розриву, що наближається до 8,0. Якщо ж використовується модифікований клей (зі ступенем заміщення від 0,035 до 0,053), то можна спостерігати два оптимуму: 50 °ШР, за якого досягається значення питомого опору розриву 5,8–6,0, та 70 °ШР, за якого досягається максимальна величина питомого опору розриву, що наближається до 8,0.

За показником поверхневої вбирності води доцільною межею, за якої показник досягає мінімального значення, є 65 °ШР.

В подальшому, базуючись на результатах проведених досліджень, з'явилася можливість побудувати графічні залежності та прослідкувати вплив ступеня заміщення крохмального клею та його витрати на показники міцності паперу для гофрування за різного градуса млива маси.

На рис. 2–12 наведені діаграми, які відображають вплив ступеня заміщення та витрати модифікованого клею на показники міцності, такі як: опір плоскостному стисненню (рис. 2–4), абсолютний опір продавлюванню, (рис. 5–7), питомий опір розриванню в машинному напрямку (рис. 8–10) та опір торцевому стисненню (рис. 11–12).

Аналіз результатів, наведених в діаграмах на рис. 2–12, показує, що:

1. Підвищення ступеня заміщення кукурудзяного клею з 0,035 до 0,053 та збільшення витрати клею з 0,8% до 1,8% (до 18 кг/1 т продукції) дає можливість покращити комплекс показників міцності зразків паперу, а саме:

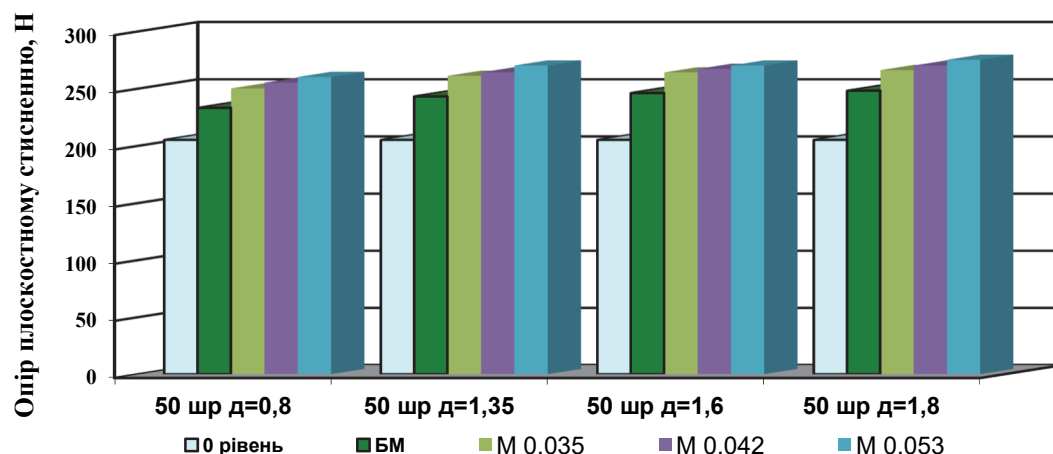

Рис. 2. Вплив ступеня заміщення та витрати клею на показник опору плоскостному стисненню (за 50 °ШР)

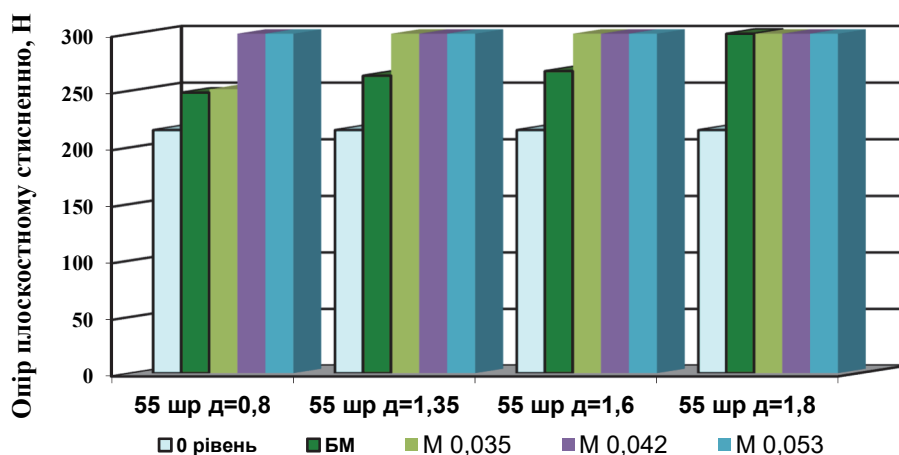

Рис. 3. Вплив ступеня заміщення та витрати клею на показник опору плоскостному стисненню (за 55 °ШР)

- а) показник опору плоскостному стисненню зростає з 235 Н (в разі проклеювання немодифікованим клеєм) до 375 Н (за оптимального градуса млива 55 °ШР), що означає покращення показника в 1,6 рази. Нормативне значення показника (310 Н) для маси зразка паперу 125 г перевищується в 1,2 рази.
- б) показник абсолютного опору продавлюванню зростає з 310 кПа (без проклеювання зразків паперу) до 455 кПа (за оптимального градуса млива 55 °ШР та дози 18 кг/1 т продукції), що означає покращення показнику в 1,5 рази. Нормативне значення показника (320 кПа) для маси зразка паперу 125 г перевищується в 1,4 рази.

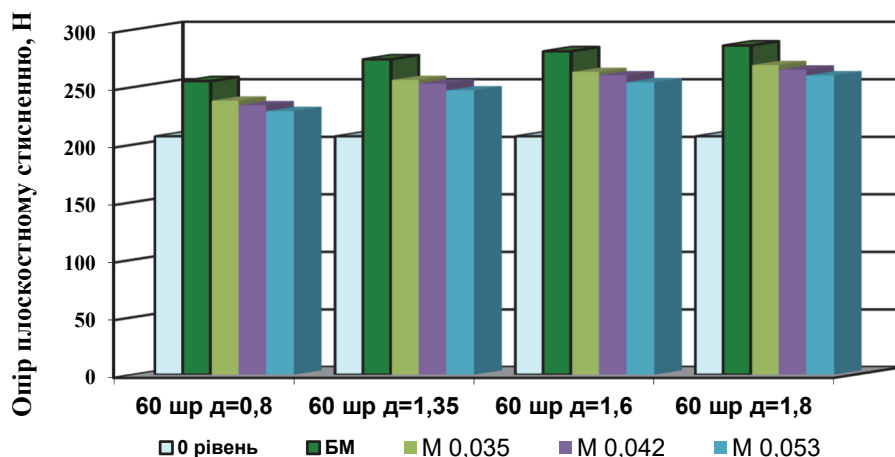

Рис. 4. Вплив ступеня заміщення та витрати клею на показник опору плоскостному стисненню (за 60 °ШР)

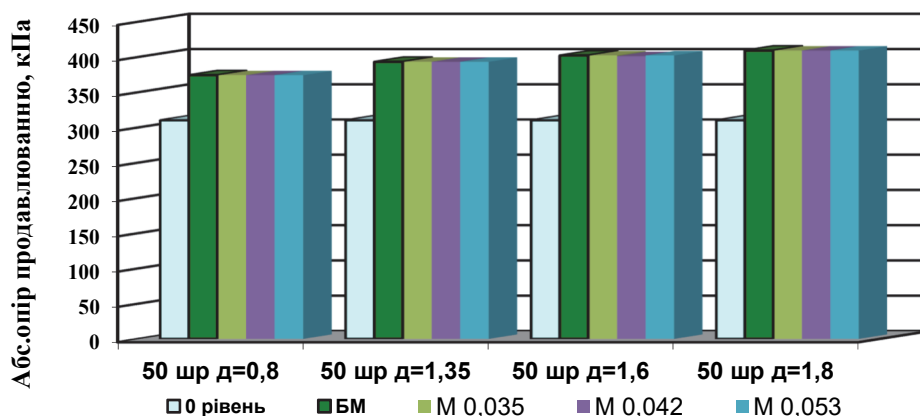

Рис. 5. Вплив ступеня заміщення та витрати клею на показник абсолютного опору продавлюванню (за 50 °ШР)

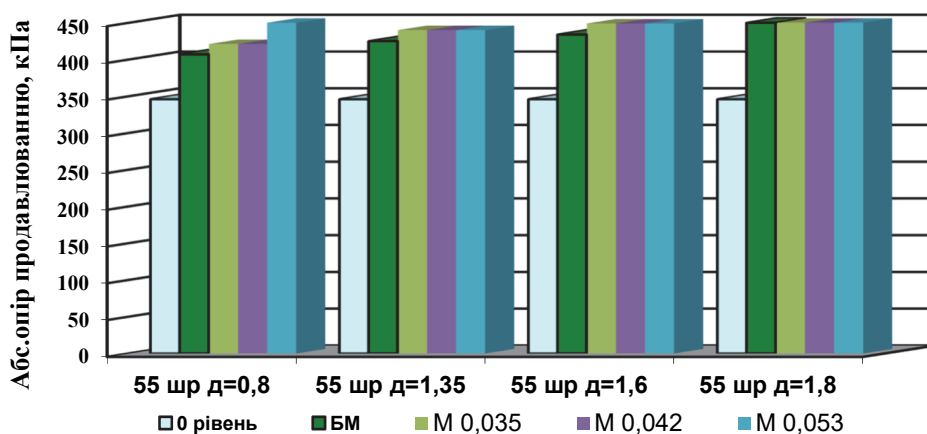

Рис. 6. Вплив ступеня заміщення та витрати клею на показник абсолютного опору продавлюванню (за 55 °ШР)

в) показник абсолютного опору торцевому стисненню гофрованого зразка паперу зростає з 0,98 кН/м (без проклеювання зразків паперу) до 1,53 кН/м (за дози 18 кг/1 т продукції), що означає покращення показника майже в 1,6 рази. Нормативне значення показника (1,35 кН/м) для маси зразка

паперу 125 г перевищується майже в 1,4 рази. Разом з тим, потрібно відмітити, що показник абсолютного опору торцевому стисненню практично не залежить від величини градуса млива маси.

2. Як видно із графічних залежностей (рис. 2–12), показник питомого опору розриванню

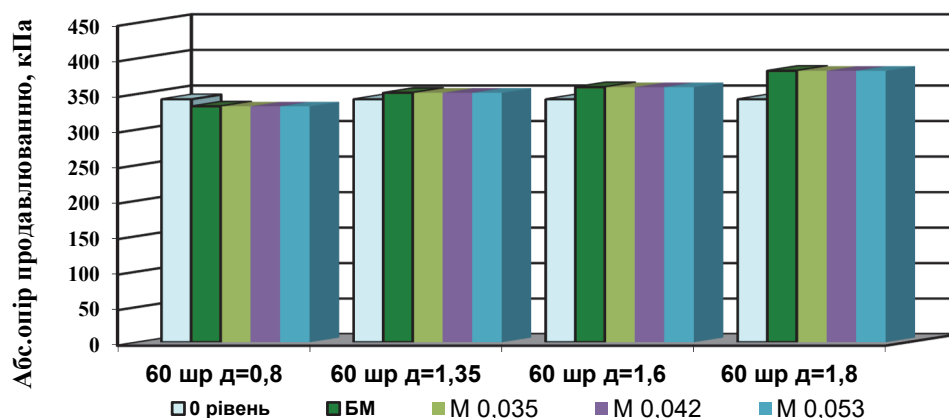

Рис. 7. Вплив ступеня заміщення та витрати клею на показник абсолютного опору продавлюванню (за 60°ШР)

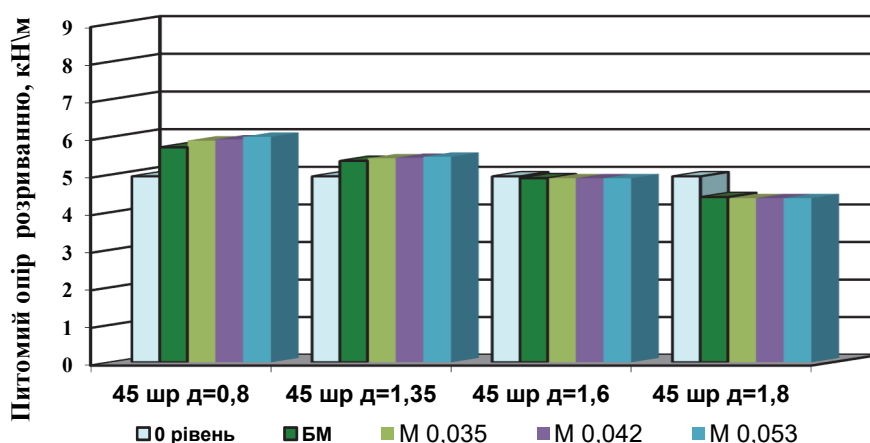

Рис. 8. Вплив ступеня заміщення та витрати клею на показник питомого опору розриванню в машинному напрямку (за 45°ШР)

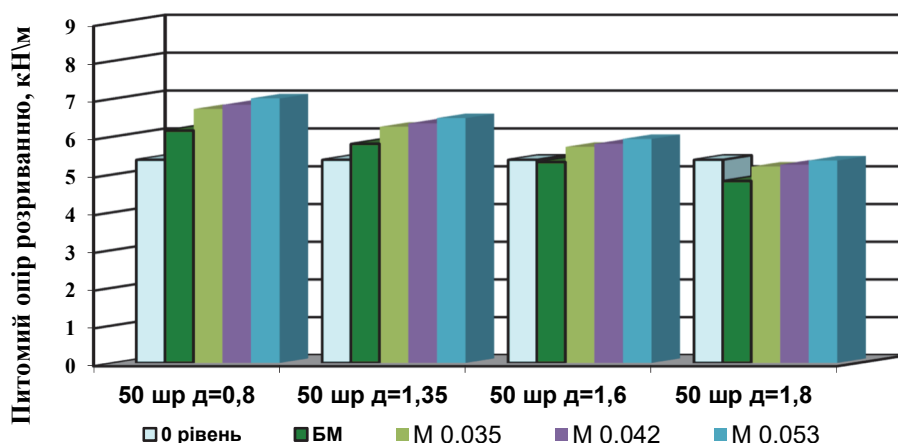

Рис. 9. Вплив ступеня заміщення та витрати клею на показник питомого опору розриванню в машинному напрямку (за 50°ШР)

в машинному напрямку досягає значення 7,0 кН/м за використання модифікованого кукурудзяного клею зі ступенем заміщення 0,053 та витрати клею 8 кг/1 т продукції. Градус млива в даному випадку

становить 50 °ШР. Для досягнення нормативного значення (8,0 кН/м) потрібно підняти градус млива маси до 70 °ШР та підвищити витрату клею до 18 кг/1 т продукції.

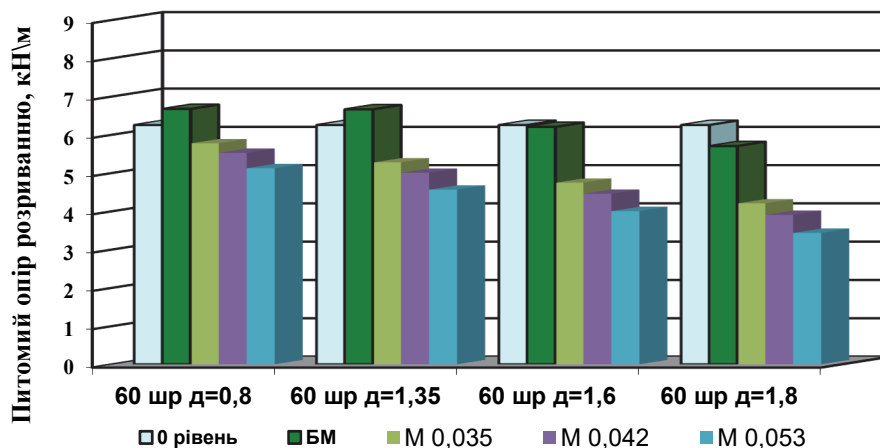

Рис. 10. Вплив ступеня заміщення та витрати клею на показник питомого опору розриванню в машинному напрямку (за 60 °ШР)

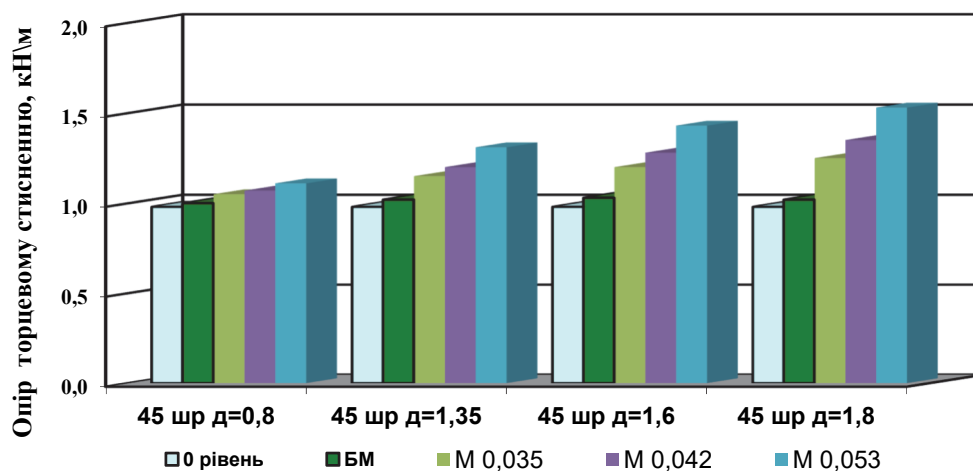

Рис. 11. Вплив ступеня заміщення та витрати клею на показник опору торцевому стисненню (за 45 °ШР)

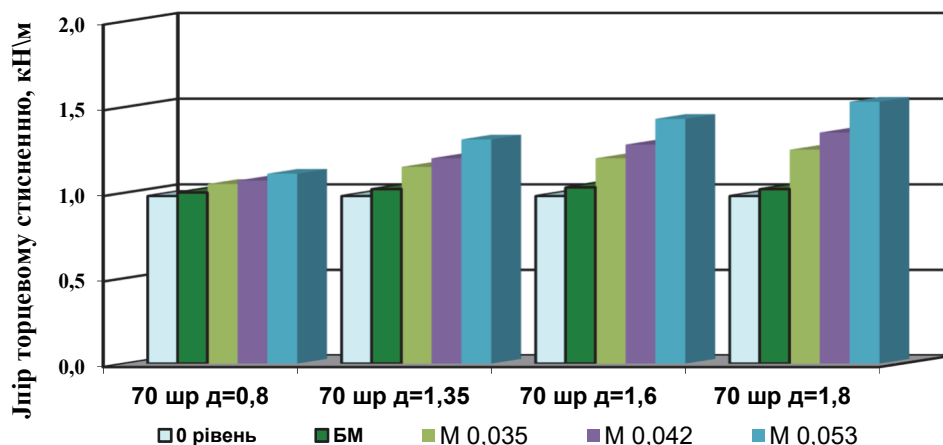

Рис. 12. Вплив ступеня заміщення та витрати клею на показник опору торцевому стисненню (за 70 °ШР)

Висновки. Використання засобів обчислювальної техніки та методу моделювання дозволило, базуючись на результатах досліджень та враховуючи всі фактори, що впливають на процес, зробити висновок, що оптимальними умовами для виготовлення зразків

паперу для гофрування марки Б-0, які отримали експериментальне підтвердження в лабораторних умовах, є:

градус млива — 55 °ШР за витрати клею 8–10 кг/т зі ступенем заміщення клею 0,035÷0,042.

Література

1. Дулькин Д. А. Современное состояние и перспективы использования вторичного волокна из макулатуры в мировой и отечественно индустрии бумаги / Д. А. Дулькин, В. А. Спиридонов, В. И. Комаров. Архангельск: Изд-во Арханг. гос. техн. ун-та, 2007. 1118 с.
2. Плосконос В. Г. Аналіз стану систем картонно-паперового виробництва з мінімальним споживанням свіжої води // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2017. № 15(37). Т. 1. С. 52–55. DOI: 10.25313/2520-2057-2017-15-3055
3. Плосконос В. Г. Використання комп'ютерних технологій в розробці планів експериментальних досліджень складних технологічних систем виробництва паперу та картону // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2018. № 21(61). Т. 3. С. 50–54. DOI: 10.25313/2520-2057-2018-21-4428
4. Плосконос В. Г. Синтез математичних моделей з використанням комп'ютерних технологій з метою прогнозування рівнів забруднення водопотоків технологічних систем виробництва паперу та картону // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2019. № 12(74). С. 34–38, DOI: 10.25313/2520-2057-2019-12-5186

Ivashchyshyn Olha*Candidate of Philology, Associate Professor of the
Department of Foreign Languages for Humanities
Ivan Franko National University of Lviv*

CONTRIBUTION OF NEW METHODOLOGY TO INTEGRATED ESP CLASSES

Summary. The paper considers the results of implementing a new methodology of teaching ESP to linguistic students. It investigates the contemporary approaches and suggests new methods based on the most important aspects for achieving the goals of teaching ESP. The main focus is on developing professional communication based on linguistic discourse, integrating Academic writing skills and applying computer technologies.

Key words: language acquisition, linguistic terminology, subject-field language, blended learning, interactive assignment.

Introduction. English for Specific Purposes (ESP) has continuously been in the focus of researchers, linguists and language methodologies trying to search innovative ideas in order to make language teaching process most effective for learners. These ideas have been derived from language acquisition research and refer to language classroom applications and concerns. With the development of teaching approaches to ESP, integration of new aspect constituents and development of new courses have been considered the crucial components in the ESP context.

Our paper considers the results of implementing a new methodology of teaching ESP classes to linguistic students in Ivan Franko National University of Lviv. In the wide sense of the word, it reflects the experience of developing curriculum reform for teaching domain-related problems through language environment, on the one hand, and developing skills for professional communication in English, on the other. In the narrow sense, it consists in developing linguistic competence through English medium.

The implementation of this methodology is significant due to the requirements caused by the orientation of Ukrainian education to integration in the European community. This, in turn, gave grounds to international collaboration with the US and European Universities, which was of great significance for developing curriculum reform. The necessity to innovate the teaching methodology was also caused by the requirements of contemporary world to implement Information technologies in the teaching process and develop students' writing skills for professional communication via the Internet. Nowadays, ESP classes integrate content and language and consist in teaching professional communication based on acquiring linguistic terminology

through linguistic discourse, on the one hand, and developing Academic writing skills as well as applying computer technology resources, on the other.

The research is based on the approaches supported by such authors as A. Keedwell [6], P. Ur [9], K. Vesela [10], R. Spack [8], I. Lecki [7] who focus on the ways in which language is used in real professional communication more than on the description of its formal features. Our paper considers the results of both theoretical investigations and their practical implementation as well as suggests new methodology based on the integration of the most important aspects for achieving the goals of teaching subject-field language (SFL) through professional oral communication and writing assignments in the blended learning environment implying the use of computer technologies.

In order to demonstrate the strategy for teaching ESP based on the results of modernization in education, we consider being important to analyze its constituents consisting of three main stages. In terms of this, the first task involves a detailed analysis of the ways of acquiring students' knowledge of SFL based on linguistic discourse. The second task is to show the results of integrating Academic writing into ESP classes as an important aspect nowadays. The third task implies the suggestion to use Information technologies as an inevitable part of the educational system in contemporary society.

Basic Methods and Strategies for Teaching SFL Teaching SFL through Linguistic Discourse

The most typical feature of SFL methodology used in ESP classes to linguistic students is teaching professional communication through linguistic discourse. Reading and understanding the main ideas of linguistic texts, learning terminological units, practicing their

use in oral communication and discussions in dialogue and team activities, working with writing assignments following the instructions of the teacher, fulfilling lexical and grammatical exercises in an interactive way based on the Internet resources, and making PowerPoint and Pecha Kucha presentations — these are the constituents of this methodology.

Textbooks and teaching materials applied for conducting classes to linguistic students are based on linguistic discourse. Acquiring basic knowledge of discourse as a linguistic phenomenon facilitates both teaching and learning. The students should understand that linguistic discourse concerns itself primarily with terms, i.e., the words that are assigned to concepts used in the special language of the subject-field or domain-related texts and combined logically with other words on the basis of certain extra-linguistic factors form linguistic discourse. A linguistic text cannot be given fuller meaning if it is not viewed also as discourse. Accuracy, references to certain sets of rules, brevity, reasonability are the main characteristic features of linguistic discourse. It is distinguished by the number of terminological units, definitions, argumentations and detailed explanation of facts.

Based on our observations, one of the reasons the students have difficulty learning SFL in ESP classes from textbooks is that sometimes a fundamental difference exists between the nature of the textbooks and the educational goals the texts are meant to serve. Two major goals of professional education are that students learn to explain a certain knowledge and use it in practice. Linguistic discourse is likely to be successful when student's knowledge of a topic is consistent with the information presented in the text, is fairly extensive, and is correct but not necessarily complete (it will be completed it in the course of study). Students' prior knowledge influences their ability to recognize words and establish their meaning, to use syntax and text structure to relate previously unrelated ideas, and to construct an interpretation of the text content. These facts are not always observed in the textbooks.

As our experience shows, to improve teaching SFL through linguistic discourse in order to overcome difficulties and achieve successful results from applying linguistic discourse to educational goals, the English teachers of SFL should observe the following rules:

a) students' prior knowledge and the degree of its influence upon the acquisition of teachers' explanations and descriptions of phenomena should be taken into consideration by teachers creating new textbooks and designing teaching courses;

b) professional concepts should be described in teaching materials with a high degree of clarity;

c) texts should be structured in ways that account for potential misconceptions;

d) text content, clarity, grammar, punctuation and mechanics should be taken into account in the process of creating assignments for students.

Method of “Derivational Tree” for Teaching Terminology

No matter how carefully textbooks are designed, teachers need to develop and employ instructional strategies that will assist students in learning SFL. For this purpose, we suggest applying the method of “Derivational Tree” which greatly helps in teaching linguistic terminology as one of the most important elements of SFL. Generally accepted methodology for teaching terminology consists in teaching through linguistic texts where terminological units are underlined or written in bold. The students are often asked to think over their meanings in pre-reading activities. After reading the text, the students discuss and explain their meanings in the context. Matching and filling gap exercises help practice the usage of terminological units. The next step is to use terms in dialogues and team discussions for the purpose of practicing them in professional communication. Although this methodology is a productive one, it is also time-consuming and, evidently, needs involving effective visual activities. The implementation of the method of “Derivational Tree” is of great help in this situation. It also essentially assists in achieving the goal of teaching subject-field terminology more effectively.

In order to describe the method of “Derivational Tree”, it is significant to point out that terminologists distinguish between single and compound terms consisting of core and attributive elements. In fact, every compound term derives from the single term which is defined as a core element of the compound term. The formation of compound terms resembles the picture of the tree where branches with boughs grow from one trunk. The image of the tree served as the basis for giving the name “Derivational Tree” to the method implying a comparative study of terminological units with a common core element. The picture of a tree is easily used to present a graphical image of terminological systems the term belongs to. The usage of the method of “Derivational Tree” provides students with a good deal of terminological combinations of one core term in comparison with each other. The process of memorizing them becomes much easier and the students are usually very enthusiastic about learning the terms with the help of this method.

Acquiring English terminology knowledge greatly contributes to enhancing students' subject-field competence that, as a rule, depends on students' understanding the meanings of terminological units and developing skills of using them in practice. Moreover, students become proficient at learning their major problems not only from Ukrainian but also from English sources. It is a good motivation for students' work in ESP classes challenging simultaneously their international professional communication which is of particular interest for them nowadays.

Finally, it is worth drawing attention to the fact that students are learning ESP in professional groups

(only linguistic students are in one group). This fact encourages teaching English including developing SFL skills for professional communication with a good command of terminology and Academic writing rules. In fact, since all students of the group major in the same field, they can practice their knowledge of English, acquired at the earlier stages, in English environment devoted to professional problems important for all students of the group. This, in turn, leads to a high level of students' motivation and activity in classes. Students are eager to acquire appropriate knowledge in order to be able to express the ideas concerning their major in English professional environment to the best possible way and this, obviously, causes the atmosphere of friendly competition between those who hold the same professional views. The task of the teacher is to skillfully create and support this atmosphere.

Integrating Academic Writing into ESP Classes. As a result of curriculum reform orientated to integrating content and language, the development of Academic writing skills on the basis of Academic writing knowledge as one of the stages in teaching ESP has started to play an important role. In the past, developing students' writing abilities was not considered to be a compulsory aspect of language classes in Ukraine, and the way it was sometimes done could be characterized as a chaotic one: no strict rules, detailed recommendations and specific requirements. Writing was primarily considered to be a gift and it was taken for granted that not all students could write well.

During the last years Academic writing has been penetrating more and more into the process of language teaching and has become a constituent part of integrated ESP classes. Students are taught how to write essays, reviews, abstracts, summaries, course and diploma papers according to the textbooks by I. Lecki [7], D. Hacker [3], R. Spack [8], T. Yakhontova [11] who emphasize that each subject discipline has certain writing conventions, vocabulary and types of discourse. However, there are some general characteristics of Academic writing that are relevant across all disciplines: writing must be clear, concise, focused, structured and backed up by evidence.

Nowadays, in Academic writing aspect of ESP classes, linguistic students acquire knowledge on writing theses in the introduction, organizing paragraphs with topic sentences and supporting examples in the body, summarizing clear and reasonable ideas in conclusion. Teaching Academic writing is becoming a larger part of ESP integrating teaching professional communication and terminology of SFL. It also promises big changes in the direction to a more pragmatic way of teaching students who follow the instructions to handle the process of writing in such stages as planning, drafting and revising. The students are aware of the necessity to be ready to circle back to earlier stages whenever the need arises. Besides, much attention is now paid to the structure and rules of writing. Students learn how

to organize Academic writing style, create sentences, choose words, use punctuation, quotation, citation, etc.

An important part of developing students' writing skills in ESP classes is their work with three writing drafts, based on the Peer Review Checklist containing questions for discussion. It helps the students become critical in analyzing their writing works in team and dialogue activities.

Finally, learning how to develop ideas, connect sentences and paragraphs as well as practice how to be persuasive in writing, brings fruitful results making students become more practical in acquiring knowledge on their major in English. This, without any doubt, will be useful for students' future professional carriers in conditions of integration and globalization processes in the contemporary world.

The Use of Computer Technologies. The implementation of Computer Assisted Language Learning (CALL) in higher education curriculums is an important requirement of modern education. During the last years it has been widely penetrating into teaching ESP. English teachers have integrated CALL into their classes in order to practice professional communication, terminology, grammar, reading, writing and listening comprehension through interactive assignments.

This way of teaching students is known as blended methodology. The term symbolizes a change in education nowadays, as it signifies the inclusion of computer technology providing online activities and materials in the mix, rather than implying this is a wholly new approach to teaching and learning.

In relation to teaching English, G. Dudeney and N. Hockly [2, p. 43] differentiate between online courses, blended language learning courses, and face-to-face language learning courses with additional online materials. Despite these perceived differences, the terms are synonymous and ESP 'blended learning' is the term most commonly used to refer to any combination of face-to-face teaching with computer technology.

With reference to blended learning in higher education, it has been defined by E. Banados as a combination of technology and classroom instruction in a flexible approach to learning that recognizes the benefits of delivering some training and assessment online but also uses other modes to make up a complete training programme which can improve learning outcomes [1, p. 534]. On the one hand, blended learning is lowering attrition rates in comparison with equivalent fully online courses. On the other hand, in the context of language education, the blended learning mode is much more effective in student retention than the distance learning mode.

We share the idea emphasized by A. Keedwell that blended learning involves an effective combination of different modes of delivery, models of teaching and styles of learning [6, p. 147]. We also agree with his statement that the blend has to reflect the teaching and learning environment and recognize its contextual limitations [6, p. 182]. Therefore, SFL and Academic

writing as the constituents of ESP to our linguistic students are taught both through linguistic discourse and with the help of interactive assignments created for the purpose of achieving specific goals. Applying computer technologies gives an opportunity to integrate developing several skills, provides students with tools for interactive communication and gives a chance to solve domain-related problems in English.

Teaching ESP is conducted on the basis of the textbook [5], the Internet resources and the teacher's web-applications. One of them is TALAS [4] which is a multifunctional computer environment aimed at providing the tools for teaching academic subjects. This web-application helps students develop their language skills including terminology. It is aimed at both students' group and individual activities, has an automatic system of progress evaluation and supports monitoring student's progress results with the help of the evaluation system. Besides that, TALAS enables the students to view their mistakes at the end of work and creates a new learning space in which the users are autonomous. The studies have shown that the students in large measure find the blended CALL experience a positive and motivating one and tend towards preferring this approach to the traditional classroom-based learning.

Conclusions. To summarize, ESP classes to linguistic students in Ivan Franko National University of Lviv consisting in teaching professional communication and terminology in the past, has undergone effective changes caused by the requirements of a new position of Ukraine in the world and thanks to the collaboration with the US and European Universities that gave a strong impulse to developing curriculum reform and

designing new ESP courses. The integration of Academic writing and CALL has greatly contributed to ESP methodology making it more challenging and efficient. Now, teaching SFL in ESP classes to linguistic students consists in: a) teaching professional communication through textbooks and teaching materials on the basis of linguistic discourse applied to educational goals considering students' prior knowledge and the degree of its influence upon the acquisition of teachers' explanations and descriptions of linguistic phenomena; b) teaching linguistic terminology with the help of the method of "Derivational Tree" implying the comparative acquisition of compound terms with a common core word; c) integrating Academic writing the purpose of which is to teach structure and rules of writing in an appropriate style; this results in a pragmatic way of teaching students making them more practical in their studies, helping them to acquire knowledge in ESP classes on their major; d) implementing CALL resources in teaching ESP due to their rapid development, meeting the requirements of modern education, great students' and teachers' motivation and interest in the blended learning environment.

The experience described in this paper can be useful for designing new courses integrating content and language, as well as implementing innovations in teaching ESP in other universities. We hope that these strategies can be replicated or adapted by other practitioners to suit their particular teaching and learning contexts. Finally, we believe that the guiding principles and practical considerations that shaped the contribution of our methodology will hopefully help practitioners achieve a new approach to teaching ESP in their contexts.

References

1. Banados E. A blended-learning pedagogical model for teaching and learning EFL successfully through an online interactive multimedia environment / E. Banados // *CALICO Journal*. 2006. Vol. 23. Iss. 3. P. 533–550.
2. Dudeney G. *How to Teach English with Technology* / G. Dudeney and N. Hockly, 2007. Harlow: Pearson Education Limited. 289 p.
3. Hacker D. *Rules for Writers* / D. Hacker. New York: Bedford / St. Martin's, 2000. 555 p.
4. Ivashchyshyn O. TALAS / O. Ivashchyshyn, V. Dovbenko. 2017. [Cited 2019, 10 September]. URL: <http://talas.dx.am/about.php>
5. Ivashchyshyn O. *English for Professional Development in Linguistics* / O. Ivashchyshyn. Lviv: Publishing Center of Ivan Franko LNU, 2011. 267 p.
6. Keedwell A. *Blended learning for English for Occupational Purposes: No frills, soft skills, gaps filled* / A. Keedwell // *Blended Learning in English Language Teaching: Course Design and Implementation*. London: British Council. 2013. P. 147–154.
7. Lecki I. *Academic Writing* / I. Lecki. New York: St. Martin's Press, 1995. 433 p.
8. Spack R. *Guidelines* / R. Spack, New York: St. Martin's Press, 1996. 504 p.
9. Ur P. *A Course in Language Teaching: Practice and Theory* / P. Ur. Cambridge: Cambridge University Press. 2005. 324 p.
10. Vesela K. *Teaching ESP in New Environments* / K. Vesela. Nitra: ASPA, 2012. 114 p.
11. Yakhontova T. *English Academic Writing* / N. Yakhontova. Lviv: Publishing Center of Ivan Franko LNU, 2002. 218 p.

УДК 821.161

Гомон Андрей Михайлович*кандидат филологических наук,**доцент кафедры украинского, русского языков и прикладной лингвистики**Национальный технический университет**«Харьковский политехнический институт»***Gomon Andrey***PhD of Philology, Associate Professor of the Department of**Ukrainian, Russian Languages and Applied Linguistics**National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»*

ДЖОНАТАН СВИФТ В ТВОРЧЕСКОМ ВОСПРИЯТИИ ЛЕОНИДА АНДРЕЕВА

JONATHAN SWIFT IN CREATIVE PERCEPTION LEONID ANDREYEV

Аннотация. В статье впервые осуществлен анализ наиболее репрезентативных образцов ранней и поздней прозы Л. Н. Андреева по отношению к Джонатану Свифту в творческом восприятии писателя. На протяжении всего творческого пути Л. Н. Андреев продолжал традиции и новаторство великого английского сатирика.

Ключевые слова: смех, смеховое начало, ирония, гротеск, «черный юмор», абсурд, миф.

Summary. The article analyzes for the first time the most representative examples of early and late prose by L. N. Andreyev in relation to Jonathan Swift in the creative perception of the writer. Throughout his career, L. N. Andreyev continued the tradition and innovation of the great English satirist.

Key words: laughter, laughter beginning, irony, grotesque, «black humor», absurdity, myth.

Творчество Леонида Николаевича Андреева, как и ряда других писателей Серебряного века, в настоящее время вызывает растущий интерес и начинает существенно переосмысливаться и переоцениваться. Можно без преувеличения сказать, что и сегодня, во многом, творчество Леонида Андреева — «сплошной «вопросительный знак»» (А. Луначарский). Это в полной мере можно отнести и к изучению литературного влияния Дж. Свифта и его творческого восприятия Л. Н. Андреевым. Несмотря на существующие исследования И. Московкиной [1], Н. Смоголь [2], М. Телятник [3], остаются не до конца проясненными как особенности андреевского тяготения к гротеску, абсурду и «черному юмору», так и определение специфики художественного воплощения и трансформации традиций и новаторства Дж. Свифта в прозе писателя. Все это является целью и задачами нашей статьи.

Для уяснения смеховой поэтики Андреева, особый интерес представляет острогротескный фельетон «О китайских головах» (1901), посвященный «полному и блестящему решению «проклятого вопроса» <...> сколько нужно китайских голов для торжества справедливости и что с этими головами делать...»

[4, с. 192] (Имеется в виду неблагоприятное участие России в жестоком подавлении «боксерского» восстания в Китае в 1900-м году). Так как «подобные задачи <...> с одной таблицей логарифмов в руках да дерзновенностью в сердце <...> не решаются», фельетонист, «в целях прославления европейской дипломатии» [4, с. 193], предлагает свое «решение».

Фельетон «О китайских головах» по своей поэтике очень близок «черному юмору» Дж. Свифта, который «заставляет рассмеяться, сам держась от этого веселья в стороне» [5, с. 30]. Андреев с глубокой симпатией относился к великому английскому сатирику и всегда высоко ценил его творчество: «Посмотрите, как смеется гудоновский Вольтер — умная, злая, ехидная старуха! — и сравните с его смехом *смех беспощадно-холодного Свифта*: словно не человек, а сама логика смеется в строгой последовательности своего нотного-логического искусства!» («О Джеке Лондоне» (1912)) [4, с. 300].

По А. Бретону, «подлинная история «черного юмора» начинается именно со Свифта <...> Свифт также может быть с полным правом назван изобретателем новой разновидности шутки — жестокой и мрачной» [5, с. 29–30]. В духе «черного юмора»

Свифта, классический образец которого английский сатирик дал в своем «Скромном предложении...» (1729), Андреев, стремясь сохранить «свифтовскую», мнимо бесстрастную манеру изложения, «всерьез» рассуждает о наиболее гуманных («варвары-китайцы не должны забывать, что имеют дело с христианами...» [4, с. 193]) способах «упразднения» китайских голов. Выбор, предлагаемый фельетонистом, довольно широк: «отделение их от тела топором» (подобный способ представляет «все гарантии прочности», так как полностью устраняет «чисто азиатскую хитрость и коварство, сделав вид, что человек умер, тогда как он жив» [4, с. 194]); более «милосердное» приведение головы «к состоянию небытия посредством тонкой бечевки, туго обвязанной вокруг шеи» [4, с. 192].

Следует допускать и привилегированную возможность для того или иного китайского мандарина «убить себя самому», хотя «для европейского ума звучит крайне дико сообщение о том, что «завтра ожидается самоубийство мандаринов»» [4, с. 195]. Не следует также отказываться и от способа, «какой существует в самом Китае: распиливание мандарина на доски», так как это «чрезвычайно польстило бы национальной гордости китайцев и вместе было бы так же прочно, как обезглавливание: по авторитетному мнению выдающихся немецких физиологов, распиленный на несколько кусков человек не подает никаких признаков жизни» [4, с. 195] и т. п. Впрочем, с точки зрения фельетониста, следует все же отдать предпочтение первым двум способам, так как они обладают еще и тем преимуществом, что при этом «самая тупая китайская голова» проникается «сознанием превосходства европейской морали над азиатской», и как нельзя лучше расположена «к пониманию ужаса смерти» [4, с. 194].

По нашему мнению, своей «головной» тематикой и гротесково-абсурдистской поэтикой фельетон «О китайских головах» восходит не только к памфлетам Свифта, но и произведениям О. Сенковского (повесть «Превращение голов в книги и книг в головы» (1839) и др.) и М. Салтыкова-Щедрина («История одного города» (1870)). Таким образом, тяготение к гротеску, абсурду и «черному юмору» проявилось у писателя уже в самом начале его литературного поприща и позднее талантливо реализовалось в ряде его рассказов, новелл, повестей, а также в итоговом романе-мифе «Дневник Сатаны» (1919).

В фельетоне-памфлете «Смерть Гулливера» (опубликован в декабре 1910-го года) Леонидом Андреевым художественно воплощена «толстовская» тема, восходящая к статье «Как почтить Толстого?» (Биржевые ведомости. 1908. 29 февр.), о предстоящем юбилее великого писателя, и к «Речи о Толстом» (1910). Последняя была написана Андреевым для выступления в Петербургской консерватории 13-го ноября 1910-го года на траурном собрании, посвященном памяти Толстого. Андреев отказался от выступления, так как «не предвидел той совершенно

недопустимой обстановки, при которой означенное собрание состоится <...> ораторы обязуются не говорить ни о Синоде, ни об отношении Льва Николаевича к правительству, ни о его протесте против смертной казни, ни обо всем том <...> что составляет общественную сторону деятельности усопшего <...> а вдохновение ораторов вводится в узенький рукав дозволенного полицией красноречия» [6, с. 200–201].

В «Смерти Гулливера» Андреев в иносказательной форме еще раз откликнулся на смерть Толстого, которого считал гением и чтит как одного из своих учителей, а заодно иотреагировал на неуместную шумиху посмертных чествований Льва Николаевича, поднятую его «почитателями» и «ценителями» и, ввиду запретов и репрессий правительства, зачастую принимавших уродливый характер. «Скверно было последние дни с этим «чествованием памяти Толстого», — писал Андреев А. Серафимовичу, — сколько неподдельного свинства! Я даже скандальную вещь написал: «Смерть Гулливера», но боюсь печатать, уж очень густо» [7, с. 181].

В середине XIX — начале XX века читателями, критиками и публицистами стали интенсивно мифологизироваться как отдельные литературные произведения и их герои (Дон Кихот, Фауст, Гамлет, Дон Жуан, Иван Карамазов и др.), так и сами писатели и их биографии (применительно к России — Пушкин и Достоевский). Образ-миф о «Гулливере и лилипутах» — явление того же порядка.

«Смерть Гулливера» — талантливая стилизация под известный роман Дж. Свифта, на что прямо указывает сюжет и первоначальное подстрочное примечание: «*Как бы дополнительная глава к «Путешествиям Гулливера»*». В фельетоне повествуется о смерти героя и о том, как это события было воспринято лилипутами: «Весть о смерти Человека-Горы всю страну Лилипуты одела в глубокий траур. Его многочисленные враги и завистники <...> умолкли, удовлетворенные смертью <...> И кучка друзей, вначале весьма небольшая, с каждым днем заметно росла, пока наконец весь народ Лилипуты не превратился в искреннего, громко плачущего друга Гулливера <...> Свободный день, оставшийся для погребения, было решено <...> посвятить чествованию памяти Человека-Горы» [4, с. 305].

Андреев сознательно не берет миф о «Гулливере и лилипутах» вне контекста свифтовского романа, а как бы «дописывает» его (как ранее дописывал Евангелие в «Бен-Товите», «Елеазаре», «Иуде Искарите», «Нерукотворном образе»), вследствие чего эти бессмертные образы обретают дополнительный смысл и большую весомость («*добавления делают миф понятнее*» (К. Леви-Стросс). Уже сам принцип аллегории и контраста, лежащий в основе системы персонажей (Гулливер — лилипуты) и фантастический гротеск, буквально материализующий значительность первого и ничтожество вторых, развивали традиции свифтовской поэтики.

«Смерть Гулливера» — это сатирическое осмеяние всего характера «похоронной кампании» вокруг смерти Толстого. Прежде всего, это «говорящие шепотом <...> все сразу <...> одно и то же» ученые-академики Лилипуты (истолкователи-критики, творцы очередного «мифа о Толстом»). Ораторствующие ученые мужи представляют «самые точные таблицы и вычисления роста Гулливера, объема его тела и предполагаемого веса» и делают «авторитетный» однозначный вывод: «Человек-Гора был замечателен тем, что обладал *очень большим ростом* и соответствующей *силой* <...> причина такого роста <...> *неизвестна* и такой останется навсегда <...> сила остается *необъяснимою* и, как таковая, *враждебною и вредною для человечества*. Наука <...> *не признает* Гулливера за *факт* <...> Гулливер не что иное, как *миф, легенда* <...> Гулливер *не существовал никогда*» [4, с. 307]. Объектом иронии и сарказма в фельетоне являются также и «интеллигентные» мещане и обыватели, — многочисленные «ценители и почитатели» («лилипуты»), набивающиеся в его «близкие друзья» и примеривающиеся «на своих высоких каблуках» [4, с. 306] (ср. «Тирания мелочей...» (1902)) к величию и славе покойного.

Примечательно, что никто из «друзей» Гулливера в своих лживых панегириках умершему не затрагивал «те пункты, которых не должны касаться ораторы: нельзя говорить о новой монетной системе, нельзя трактовать вопроса о канале на юго-востоке Лилипуты, нельзя касаться угреватого носа генерал-адмирала <...> нельзя вспоминать того неприличного способа, каким Гулливер потушил пожар, и проч. и проч.» [4, с. 309] (ср. перечень «запрещений» для выступающих на траурных собраниях, посвященных памяти Толстого). Одно только «чтение запрещенных пунктов заняло *около часа*» [4, с. 309], — саркастически иронизирует Андреев. Для усиления эффекта осмеяния нелепых претензий российских «лилипут» на роль истинных друзей «Гулливера», Андреев использует реминисценции из Гоголя и Салтыкова-Щедрина («Нос», «История одного города»): «Чем кончилось торжество, неизвестно, так как в этом

месте и в природе и в тогдашних хрониках наступает тьма» [4, с. 310].

Однако было бы ошибочно считать «Смерть Гулливера» «чистой сатирой», стремящейся только к разоблачению и осуждению. Как и в новеллах и повестях Андреева, где *нелепое* сопрягалось с *трагическим и ужасным* («Красный смех» и т. п.), в фельетоне высокий трагический пафос, ощущение невосполнимости утраты, скорбь подлинных почитателей и ценителей Л. Н. Толстого, величие и масштабность его личности и таланта, запечатлены в финале произведения, представляющем лирическую миниатюру и раскрывающем второй, *символический* план произведения [4, с. 310–311]. Мир красоты и гармонии в природе (и в душах искренне скорбящих о Гулливере) противопоставлен хаотически-абсурдной цивилизации его мнимых друзей.

В итоге, в финале произведения, «вечная» тема несоизмеримости великого человека и его окружения, гения и толпы, таланта и поклонников, из аллегорической трансформируется в *вечный символ* непостижимости самой природы творческой гениальности. Человек-Гора (Толстой) оказывается не «сверхчеловеком» (для лилипутов Гулливер — «сверхчеловек» в прямом смысле), а *вечным образом* одиночества и непонятости творца. «Он не был *сверхчеловеком*, и это радостно» [8, с. 79], — такими словами хотел завершить Андреев свою «Речь о Толстом». «Смерть Гулливера», наряду с памфлетно-сатирическим, *смеховым началом*, обнаруживает и *лирико-философский* аспект осмысления «толстовской» темы (защита «просто человеческого» от «сверхчеловеческого»), позднее продолженной Андреевым в мемуарном очерке «За полгода до смерти» (1911).

Таким образом, на протяжении всего творческого пути Андреев продолжал традиции и новаторство великого английского сатирика, что позволяет сделать вывод о его особой значимости для писателя. Это подтверждает актуальность изучения специфики художественного мира Леонида Андреева, а также его влияния на литературный процесс XX столетия.

Литература

1. Московкина И. И. Между «pro» и «contra»: координаты художественного мира Леонида Андреева: монография. Х.: ХНУ им. В. А. Каразина, 2005. 288 с.
2. Смоголь Н. Н. Автор, имя, псевдоним, маска в публицистике Леонида Андреева / Юбилейная междунар. конф. по гуманитарным наукам: материалы. Орел, 2001. Вып. 2: Л. Н. Андреев и Б. К. Зайцев. С. 48–54.
3. Телятник М. А. Фельетоны Л. Н. Андреева в газете «Курьер» (1900–1903): специфика жанра, проблематика, поэтика, стиль: дис. ... канд. филол. наук. СПб, 2012. 230 с.
4. Андреев Л. Н. Полное собрание сочинений: в 8 т. СПб.: Изд. т-ва А. Ф. Маркс, 1913. Т. 6. 368 с.
5. Бретон А. Антология черного юмора. М.: Carte Blanche, 1999. 544 с.
6. Афонин Л. Н. Леонид Андреев: критико-биограф. очерк. Орел: Кн. изд-во, 1959. 224 с.
7. Андреев Л. Н. Письма к А. П. Алексеевскому / публ. и примеч. В. Н. Чувакова // Ежегодник Рукописного отдела Пушкинского Дома на 1977 г. Л., 1979. С. 178–192.
8. Беззубов В. И. Леонид Андреев и традиции русского реализма. Таллин: Ээсти раамат, 1984. 336 с.

УДК 821.161

Гомон Андрей Михайлович

кандидат филологических наук,

доцент кафедры украинского, русского языков и прикладной лингвистики

Национальный технический университет

«Харьковский политехнический институт»

Gomon Andrey

PhD of Philology, Associate Professor of the Department of

Ukrainian, Russian Languages and Applied Linguistics

National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»

ТЕМА «МАЛЕНЬКОГО ЧЕЛОВЕКА» В РАННЕМ ТВОРЧЕСТВЕ ЛЕОНИДА АНДРЕЕВА

TOPIC «LITTLE MAN» IN THE EARLY WORKS OF LEONID ANDREYEV

Аннотация. В статье впервые осуществлен анализ наиболее репрезентативных образцов ранней прозы Л. Н. Андреева, новаторски продолжающих и развивающих традиции русской классической литературы в изображении «маленького человека».

Ключевые слова: «маленький человек», ирония, трагическая ирония, «сверхчеловек», «черный юмор», анекдот.

Summary. The article analyzes for the first time the most representative examples of early prose by L. N. Andreyev, innovatively continuing and developing the traditions of Russian classical literature in the image of a «little man».

Key words: «Little man», irony, tragic irony, «superman», «black humor», a joke.

Несмотря на то, что с середины прошлого века андрееведение развивается бурными темпами, многие грани творчества Леонида Николаевича Андреева, одного из «властителей дум» Серебряного века, по-прежнему остаются «в тени». Можно без преувеличения сказать, что и сегодня, во многом, «Андреев — огромный, еще не раскрытый писатель» (А. Белый).

Это в достаточной мере можно отнести и к изучению литературного влияния произведений Н. Гоголя, Ф. Достоевского с их ведущей темой «маленького человека», а также их творческого восприятия Л. Андреевым. Несмотря на существующие исследования И. Московкиной [1], В. Шахова [2], В. Шакурова [3], В. Беззубова [4], остаются не до конца проясненными как особенности оригинальной поэтики ранней прозы писателя, тяготевшего к анекдоту, иронии, «черному юмору», так и уточнение специфики художественного воплощения, степени новаторства и трансформации темы «маленького человека» у Л. Андреева. Все это является целью и задачами нашей статьи.

Тему «маленького человека», которому «стала наскучивать жизнь, однообразная и точная, как часы с недельным заводом» [5, с. 22], начинает незаконченная новелла «Путешественник», впервые

опубликованная в московском журнале «Народное благо» (1901, № 1) и оставшаяся совершенно не известной широкому кругу читателей, критиков и литературоведов.

На страницах этого журнала в 1902-м году были перепечатаны новеллы Андреева «Баргамот и Гараська», «Пасхальный гостинец» (другие названия — «Гостинец», «Смерть Сенисты»); в 1903-м году — очерк «Волга и Кама». Новелла осталась незавершенной, так как в ближайшем номере «Народного блага» предполагалась публикация ее продолжения, которой, однако, не последовало. «Путешественник» — одно из немногих произведений Андреева, никогда ранее не переиздававшееся, и только в 1989-м году оно было републиковано А. Рудневым [5].

Герой новеллы, Матвей Иванович Сазонов, скрипач большого оперного театра, подводя итоги своей жизни, прошедшей «весело и незаметно», неожиданно для себя осознает, что «судьба зло подшутила над ним, сделав его второй скрипкой, тогда как природа предназначала его к роли Стэнли или какого-нибудь другого знаменитого исследователя чужих стран» [5, с. 22].

О своем неудачном побеге с товарищем в Северную Америку, на озеро Онтарио («Хорошие были времена...»), герой рассказывает в пивной по

многочисленным просьбам коллег-музыкантов. «И хотя рассказ был смешной, но всем становилось грустно <...>

— Да, хорошие были времена, — долго повторяли слушатели, забывая, что они хотели лишь посмеяться над Матвеем Ивановичем» [5, с. 22].

Получив в гимназии кличку «Путешественник», герой на склоне лет с удивлением замечает, что, «чем тусклее, неприятнее становилась жизнь, тем ярче вставал в памяти ничтожный эпизод далекого детства и приобретал громадное, несвойственное ему значение». «А почему и не Путешественник? — думал Матвей Иванович <...> Нет, поеду я путешествовать. Бог свят, поеду! <...> В Америку, не в Америку...а поеду!» [5, с. 22].

Но оказалось, что он смертельно болен и, не говоря об этом пациенту («Опасного нет ничего. Вашего здоровья на две жизни хватит»), доктор рекомендует, словно угадывая желание больного: «Промяться Вам следует. Прокатитесь куда-нибудь. На Кавказ или в Крым» [5, с. 22]. В таком контексте намерение героя «поехать в Америку» приобретает «черную» окраску и звучит по-свидригайловски трагически-двусмысленно (ср. финал «Сашки Жегулева» (1911)). «Уехать в Америку» (частый мотив у Достоевского) — значило покончить с собой («Преступление и наказание»), либо спастись от преследования властей («Бесы», «Братья Карамазовы»).

Трагической иронией окрашен и финал новеллы, — реквием героя самому себе: «По возвращении домой <...> Матвей Иванович достал из футляра скрипку и сыграл ту самую арию solo, за которую получил венок. Играл он так хорошо, как никогда, и, играя, вспоминал жену, и свои успехи, и свою молодость, и ему казалось, что теперь он еще раз и уже навсегда прощается с этим» [5, с. 22].

Попытка преодоления нивелированной личностью своей усредненности и противостояния судьбе в духе учения Ф. Ницше, художественно воссоздана и иронически осмыслена в новелле «Оригинальный человек» (1902). В основе новеллы лежит анекдот: обычный, ничем не примечательный «маленький человек», мелкий чиновник Семен Васильевич Котельников вдруг заявляет: «А я люблю негритянок!» [6, с. 421], сразу же обращая на себя внимание сослуживцев.

Наделяя своего героя (новоиспеченного «сверхчеловека») карикатурными чертами («дробное личико с рыжими усиками», «бесцветные маленькие глазки и тщательно причесанная головка» Семена Васильевича; «и голос у него был <...> тихонький <...> хохотал тихоньким и дробным, как сухой горох, смешком» [6, с. 421–422]), повествователь воплощает идею «сверхчеловека» в анекдотической ситуации, постепенно получающей трагико-ироническое звучание.

Современная жизнь, по Андрееву, способствует глубокому разладу личности, она не оставляет человеку никаких надежд, сводя все его устремления к комедиантству, к смешной и нелепой претензии на любое величие. И в этом, следуя за Ницше, Андреев видит трагическую иронию существования современного человека. Сюжет «Оригинального человека» строится на развертывании злополучной реплики героя. Прослыш «оригинальным человеком» из-за одной своей неосторожной фразы, Котельников всячески поддерживает свой «имидж» и, в конце концов, вынужден жениться на негритянке мисс Коррайт, несмотря на внутреннее неприятие и отвращение.

Таким образом, по Андрееву, ситуация, в которой оказывается его герой, становится «драмой души»: «большой оригинал» надевает маску «сверхчеловека», скрывающую внутреннее страдание. Герой вынужден играть самому себе навязанную роль неординарной личности до самой смерти: «Последним усилием он придал своему костеневшему лицу подобие счастливой улыбки и с ней на устах скончался» [6, с. 429].

В итоге попытка преодолеть свою безликость с помощью «волевого» заявления выливается не в действительное преодоление, а в трагикомическую игру, мнимое преодоление. Трагическая ирония Андреева приобретает оттенок сарказма. В своих притязаниях на значительность новоявленный «сверхчеловек», сам того не осознавая, становится шутком. У него не хватает силы воли освободиться, сбросить маску даже перед смертью: «...собрал остатки сил и широко раскрыл рот, чтобы закричать:

— «Ненавижу этого черномазого дьявола!», но ... тихо сказал:

— Я, батюшка, очень люблю негритянок. В них есть нечто экзотическое» [6, с. 428].

Своей новеллой-анекдотом «Оригинальный человек» Андреев одним из первых в начале XX века обратил внимание на историческую исчерпанность образа «маленького человека». В обычном человеке Новейшего времени уже нет и не может быть ничего интересного. «Маленький человек» из объекта сострадания трансформируется у Андреева в объект насмешки, так как он не достоин ни жалости, ни удивления (ср.: «Маленький человек» (1907) Ф. Сологуба).

Таким образом, Андреев в своей ранней прозе не только продолжал и развивал традиции великих предшественников русской классической литературы, но и новаторски предвосхитил некоторые характерные тенденции искусства нового, XX века. Это подтверждает актуальность дальнейшего изучения специфики художественного мира Леонида Андреева, а также его влияния на литературный процесс XX столетия.

Литература

1. Московкина И. И. Между «pro» и «contra»: координаты художественного мира Леонида Андреева: монография. Х.: ХНУ им. В. А. Каразина, 2005. 288 с.
2. Шахов В. В. Ранний Л. Андреев и традиции демократической литературы XIX века / Андреевский сборник: исследования и материалы. Курск, 1975. С. 27–43.
3. Шакуров В. А. Ранние рассказы Леонида Андреева: к постановке вопроса об эволюции творческого метода писателя / Проблемы романтизма в художественной литературе и критике. Казань, 1976. С. 29–48.
4. Беззубов В. И. Леонид Андреев и традиции русского реализма. Таллин: Ээсти раамат, 1984. 336 с.
5. Андреев Л. Н. Путешественник / публ. А. П. Руднева. Литературная Россия, 1989. № 46. 17 ноября. С. 22.
6. Андреев Л. Н. Собрание сочинений: в 6-ти т. М.: Худож. лит., 1990. Т. 1. 639 с.

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «ІНТЕРНАУКА»
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL «INTERNAUKA»
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ «ИНТЕРНАУКА»

Збірник наукових статей

№ 13 (75)

Голова редакційної колегії — д.е.н., професор *Камінська Т.Г.*

Київ 2019

Видано в авторській редакції

Засновник / Видавець ТОВ «Фінансова Рада України»
Адреса: Україна, м. Київ, вул. Павлівська, 22, оф. 12
Контактний телефон: +38 (067) 401-8435
E-mail: editor@inter-nauka.com
www.inter-nauka.com

Підписано до друку 11.10.2019. Формат 60×84/8
Папір офсетний. Гарнітура SchoolBookAS.
Умовно-друкованих аркушів 7,21. Тираж 100.
Замовлення № 398. Ціна договірна.
Надруковано з готового оригінал-макету.

Надруковано у видавництві
ТОВ «Центр учбової літератури»
вул. Лаврська, 20 м. Київ
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і
розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2458 від 30.03.2006 р.